

GİRİŞ

Son 15-20 yıl içinde bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin meydana getirdiği bilgi patlaması, 21. yüzyılın "enformatik yüzyıl" olacağı gerçeğini yansıtmaktadır. İçinde yaşadığımız yüzyılın ortalarında başlayan ve son çeyreğinde sistemde yoğunlaşan değişimler, eğitim sistemini değiştirmeye zorlamaktadır.

Eğitimin amacına, öğrenmenin doğasına, bilimsel bilginin değerine, okulların yapı ve işleyişine ilişkin ortaya çıkan yeni paradigmlar eğitimin çağdaş yorumunu ve çağdaş uygulamasını zorunlu kılmaktadır.

Değişen üretim sistemlerinin eğitimde değişiklikler doğuracağı belirtilmektedir. Bunlar; Eğitimli insanın tanımı ,öğretme ve öğrenme biçimleri ve bilgi tabanıdır.

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler uygarlık ve çağdaşlık yarışında tüm vatandaşlarına daha kaliteli ve verimli eğitimi sağlamak amacı ile tüm imkanlarını kullanmaktadırlar. Eğitimde amaç kişileri iyi insan, iyi vatandaş, nitelikli ve üretken bir işgücüne dönüştürmektir.

Çalışma hayatına atılmadan önceki eğitim, iş hayatında gerekli olan performans için çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Bu tür özel bilgi ve beceri gerektiren vasıfların kazandırılması için işbaşı eğitimleri verilmektedir. Ancak sanayide eğitimi sadece bir meslek eğitimi olarak değil aynı zamanda çalışanların mutluluğunu ,verimliliğini arttıracak tüm eğitimleri kapsayacak şekilde değerlendirmek gerekmektedir.

Bütün bu gelişmeler doğrultusunda Türkiye'de okullarda yapılan genel eğitim ve mesleki eğitim çalışmaları yanında, işletmelerinin mevcut personelini işbaşı ve iş dışında mesleki eğitime tabi tutarak , özellik kazandırma çalışmaları ile verimli ve etkin hale getirmesi şarttır.

Ancak genç nüfus yapısına sahip olan ülkemizde özellikle son zamanlarda önemli boyut kazanan genç işsizliği, beşeri kaynakların optimal bir şekilde kullanılmadığını göstermektedir.

Bu bakımdan, Avrupa Birliği ülkeleri içinde eğitim sistemi açısından farklı bir özelliğe sahip Alman mesleki eğitim sistemi ile Türk mesleki eğitim sisteminin karşılaştırılması uygun görülmüştür. Burada amaç, iki ülke eğitim sistemleri arasındaki benzerlikleri,

farklılıkları ortaya koymak, sistemleri etkileyen faktörleri, eğitim kurumlarını karşılaştırarak iki ülke eğitimine, özellikle Avrupa Birliği'ne girme çabası gösteren Türkiye'nin eğitim sisteminin geliştirilmesine yönelik teorik ve pratik olarak katkı sağlayabilecek bazı önerilerde bulunmaktadır.

Çalışmamın birinci bölümünde; Türk-Alman eğitim sistemleri ayrıntılarıyla karşılaştırılarak incelenmiş, mesleki ve teknik eğitimin tanımı yapılmış, istihdam ve verimlilik açısından değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde; Türkiye'de mesleki eğitim sistemleri ayrıntılarıyla incelenmiş, tarihi gelişimi anlatılmış, son olarak da bu konudaki çağdaş yaklaşımlara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde; Türk mesleki ve teknik eğitim sisteminin hem yapısal hem de hukuksal olarak örnek alındığı Alman mesleki ve teknik eğitim sistemi açıklanmış ve karşılaştırma yapılarak incelenmiştir.

I. BÖLÜM

TÜRK-ALMAN EĞİTİM SİSTEMLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ VE MESLEKİ-TEKNİK EĞİTİM

1. TÜRKİYE'DE EĞİTİM SİSTEMİ

İnsanlık tarihi üzerinde etkili olan faktörlerden en önemlisinin eğitim olduğu, toplumun sahip olduğu bilginin en önemli kaynağının da eğitim sistemi olduğu bilinmektedir.

Yeryüzünde yaşayan insanlar, birbirleriyle rahat ve hızlı bir şekilde iletişim sağlayabilmektedir. Her şeyin süratle gelişip değişmekte olduğu bir dünyada hayat süren toplumların, kendi öz kültürünü koruyabilmesinde ve daha güçlü bir duruma gelebilmesindeki en önemli faktör yine eğitimidir.

Ertürk'e göre eğitim, “bireyin kendi yaşantısı yolu ile ve kasıtlı olarak istenilen yönde davranış değişme meydana getirme sürecidir.”¹ Bu tanıma göre eğitim, bireyin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesinin amaçlandığı bir süreçtir.

Bir toplumu böylesine derinden etkileyip yönlendiren eğitim sisteminin, öteki ülkelerin eğitim sistemleriyle mukayesesi, karşılaştırmalı eğitim alanını ortaya çıkarmış bulunmaktadır. Nitekim, Türkoğlu karşılaştırmalı eğitimi şu şekilde tanımlamaktadır: “Farklı kültürlerde ve ülkelerde iki veya daha fazla eğitim sistemini teorik ve pratik anlamda farklılıkları ve benzerlikleriyle inceleyen bir araştırma alanıdır.”²

“Karşılaştırmalı eğitimin temel amacı, eğitim sistemlerinin sorunlarına ve etkilerine dair geçerli bilgiler elde etmek, eğitimde etkili olan faktörlerin çeşitli ülkelerdeki gelişimini

¹ Büyükkaragöz,S.- Çivi,C.,Genel Öğretim Metodları,Konya,1997,s.34

² Türkoğlu,A., Türkiye ve Fransa'da Lise Programlarının Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi, Ankara, 1984,s.18

inceleyerek, eğitim politikasının belirlenmesine yardımcı olabilecek görüşler kazandırabilmedir.”³

“Türkiye'nin eğitim istatistiklerine bakıldığı zaman 2003 yılı itibariyle yetişkinlerin okur –yazarlık oranının toplamda yüzde 88,3 olduğu, erkeklerde bu oranın yüzde 95,7'ye yükseldiği fakat kadınlarda oranın yüzde 81,1'de kaldığı görülmektedir.”⁴ Bu okur –yazarlık eğitim kampanyalarının bir süre daha devam edeceğine işaret etmektedir.

Türkiye'de okula hiç gitmemiş, okuma-yazma öğrenememiş ya da çeşitli nedenlerle öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmış çok sayıda vatandaşımız bulunmaktadır. Bu vatandaşlarımızın okuma-yazma becerilerini, toplumumuzun beklentilerine cevap verebilecek düzeyde geliştirmelerini sağlayan programların yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Okuma-yazma bilmeyenlerin çoğunluğunun kadın olması, çocukların gelişim sürecindeki gereksinimlerini karşılayarak, onları geleceğe hazırlama sorumluluğu bulunan kadınlarımızın görevlerini yeterince yapmalarına engel olmakta, toplumumuzdaki okur-yazar oranının yükselmesinde, yetişkin eğitiminin ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır.

İlköğretimdeki toplam öğrenci sayısı 10,565,389'dur. İlköğretim okullarında net okullaşma oranı toplamda yüzde 91,95'tir. Erkeklerde bu oran yüzde 93,57 kızlarda ise yüzde 90,21'dir. Görüldüğü gibi hâlâ çeşitli nedenlerle okula gitmeyen ya da gidemeyen erkeklerde yüzde 7 kızlarda ise yüzde 10'luk bir kesim bulunmaktadır.”⁵ Okula gitmeyen kızların oranının fazlalığı “Haydi Kızlar Okula” kampanyasının nedenlerini de ortaya koymaktadır. Ancak hem kızlarda hem erkeklerde ciddi bir okullaşma sorunu olduğu açıkça görülmektedir.

“Ortaöğretim düzeyinde net okullaşma oranı toplamda yüzde 46,41'dir. Erkeklerde bu oran yüzde 51,24 kızlarda ise yüzde 42,41'dir. Buradan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin yaklaşık yüzde 50'sinin okula gitmediği, bu oranın kızlarda yüzde 58'lere çıktığı, erkeklerde ise yüzde 49 civarında olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde ortaöğretimde okullaşmanın tam ya da tama yakın olduğu düşünüldüğünde büyük hedefleri olan Türkiye'nin bu konuda önemli bir sorunu olduğu görülmektedir. Ortaöğretimdeki

³ Demirel,Ö., Karşılaştırmalı Eğitim, Ankara, 2000,s.3

⁴ Avrupa Birliği Kopenhag Süreci ve Maastricht Bildirgesi Açısından Türkiye’de Mesleki Eğitim, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı, 2006

⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, Tanıtım ve Yönlendirme Modülü, Ankara, 2006, s.14-16

toplam öğrenci sayısı 3,039,449'dur. Bu öğrencilerin 1,937,055'i genel eğitimde, 1,102,394'ü meslekî ve teknik eğitimdedir.”⁶ Genel eğitimde okuyanların sayısının fazlalığı bunların önemli bir kısmının yükseköğretime gidemeyeceği düşünüldüğünde ciddi bir meslek eğitimi ihtiyacı içinde olacağını göstermektedir.

Ortaöğretimden yükseköğretime geçişte meslekî ve teknik lise mezunlarının alanlarının dışındaki bir fakülteye girmesini engellemek için uygulanan katsayı engeli bu okullardaki öğrenci sayısında ciddi düşümlere sebep olmuş, adeta kalkınma plan hedeflerini tersine döndürmüştür. Bu durum mesleki ve teknik ortaöğretimin kalitesinin düşeceğini göstermektedir.

Yabancı dil eğitimi, çok önem verilmesine, Anadolu liseleri, Süper liseler, özel liseler gibi yabancı dil ağırlıklı öğretim yapan liselerin açılmasına ve öğrencilerin dil öğretimini garanti etmek için ek bir hazırlık sınıfı konulmasına rağmen Türk eğitim sisteminin başarılı olduğu bir alan değildir. İngilizce öğretmeni en zor bulunan öğretmen türüdür. Öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek için bulunan herkes atanmakta, öğretmenlerdeki nitelik düşüklüğü de Kamu Personeli Seçme Sınavı puanlarının düşüklüğü şeklinde kendisini göstermektedir. Üniversitelerin önemli bir kısmında da öğretim İngilizce dilinde yapılmaktadır. Bütün bu çabalara ve Türkçe'den fedakarlığa karşın yabancı dil öğretiminde alınan mesafenin yeterli olduğu söylenemez. Yabancı dilde öğretim yerine yabancı dil eğitimi esas alınmalı ve diğer Avrupa dillerinden bazılarının öğrenilebilmesi için daha geniş yaygın eğitim imkânları sunulmalıdır.

2. ALMANYA'DA EĞİTİM SİSTEMİ

“Almanya'da eğitim kurumlarının, en küçük yerleşim birimlerine kadar yaygınlaştırılmış olması ve bu birimlerin şehir merkezlerine yakınlığı, kışı sert geçen bu ülkede eğitim sisteminin doğal etkenlerden daha az etkilenmesine yol açmaktadır. Oysa Türkiye'de küçük yerleşim merkezlerinin, şehir merkezlerine uzaklığı ve bu yerlerde genellikle ilköğretimin 5 yıllık süresini kapsayan kurumlarının bulunması ve geri kalan 3 yıllık zorunlu eğitim süresinin de taşınabilir sistemle yapılmaya çalışılması, özellikle kışların

⁶ www.die.gov.tr/istatistik(10.06.2007)

çok sert geçtiği İç ve Doğu Anadolu bölgelerinde ve hatta Karadeniz bölgesinin bazı yerlerinde ulaşım güçlüğü sebebiyle eğitim sistemi olumsuz yönde etkilenmektedir.

Eğitim sistemini etkileyen bir başka faktör de nüfus artışı ve dağılımıdır. Almanya yaklaşık 82.6 milyon nüfusa sahip bir ülkedir. 2000-2005 yılları arasında bu ülkede kadın başına düşen doğurganlık oranı 1.4 olarak kabul edilirken; 67.8 milyon insanın yaşadığı Türkiye'de ise, aynı yıllarda kadın başına düşen ortalama doğurganlık oranı 2.4'tür .”⁷

“Öte yandan nüfus dağılımı itibarıyla Almanya'nın yaklaşık 25 milyonu, nüfusu 100.000'den çok olan 85 büyük şehirde, geri kalanı da kasaba ve köylerde yaşamaktadır. Türkiye nüfusunun takriben 44 milyonu il ve ilçelerde, geri kalanı da köylerde yaşamaktadır. On milyondan fazla insanın yaşadığı İstanbul'un nüfus oranı ülke nüfusunun %15'ini teşkil etmektedir.

Dil sorunu da eğitim sistemini etkileyen bir başka faktördür. Almanya nüfusunun yaklaşık %9.2'sini yabancılar oluşturmaktadır. İçinde buldukları ülkenin dilini iyi öğrenemedikleri için bu sorunun devamı, Alman eğitim sistemini olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak, Türkiye'de yabancı nüfusun fazla olmaması sebebiyle dil açısından sistem önemli ölçüde etkilenmemektedir”⁸

Alman eğitim sistemine az da olsa olumsuz etki yapan etmenlerden biri de, din faktörüdür. Bu ülkedeki yabancı çocuklara, ne kendi dinlerine göre eğitim verilmekte ne de onlar o ülkenin dinini öğrenmeye zorlanmaktadır. Ancak, bu gibi öğrencilere (Türlere) telafi eğitimine yönelik Ahlâk Bilgisi dersi zorunlu olarak okutulmaktadır.

Türkiye'de ise, farklı dinlere mensup fazla öğrenci bulunmadığından ve ayrıca İslam din eğitimi alma zorunluluğu olmadığından eğitim sistemi de bundan pek etkilenmemektedir.

“Eğitim sistemi politik faktörden etkilenmektedir. Almanya'da kurulan federal hükümetler, güvenoyu ile korunmaktadır. Eğitim Bakanının yetkisi de sınırlıdır. Ayrıca bu ülkede politikanın eğitime pek etkisi yoktur. Hükümet güven oyu ile korunduğu için sık sık bakan da değişmez. Oysa Türkiye'de kurulan hükümetler gerektiğinde gensoru ile

⁷ www.die.gov.tr/istatistik (18.08.2007)

⁸ Kanat,Ö., Türk-Alman Genel Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2005,s.117

düşürülebilmektedir. Eğitim Bakanının yetkisi sınırlı değildir. O halde, Türkiye'de politika eğitimi çok etkilemektedir. Sık sık hükümet değişikliğinde eğitim bakanlarının da değişmesi, Türk eğitim sistemini olumsuz etkilemektedir”⁹

Ekonomik faktör de eğitim sistemini etkileyen etkenlerden biridir. Nitekim, Doğu-Batı birleşmesinden (1991) önce Federal Almanya, ekonomik bakımdan dünyanın önde gelen ülkelerinden biriydi. Ancak, bu birleşme, bu devlete önemli bir ekonomik yük getirdiği için önceden eğitime fazla para harcayan Almanya, özellikle son yıllarda eğitimde tasarrufa gitmiştir. Türkiye'de ise, yıllardır kronikleşen ekonomik krizler sebebiyle büyük malî sorunlar yaşanmaktadır. Ayrıca mevcut kaynakların da gereği gibi kullanılmaması ve gereksiz eleman alımı vs. nedenlerden ülkenin ekonomik gücü zayıflamış ve böylece eğitime yeterli kaynak da ayrılamamıştır.

3. TÜRK-ALMAN EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Yasal Açıdan Karşılaştırma

“Eğitim Politikası: Federal Almanya'nın eğitim politikası, “her bireye kendi yetenek ve ilgi alanına göre en uygun eğitim imkanı sağlamak”, ilkesi üzerine kuruludur.”¹⁰ Genç insanların demokraside sorumluluk yüklenebilecek fertlerin yetişmelerini hedefleyen Alman eğitim sistemi, herkese mesleki ve siyasi alanlarda da eğitimini yükseltme imkanı vermektedir. “Türk eğitim politikası, “her bireyin eğitimi süresince ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmesini ve yetiştirilmesini sağlamak”, ilkesi üzerine kurulmuştur. Ayrıca bu sistem, Türk toplumunun değerlerini kabullenen, görev ve sorumluluk bilinci içinde bilgi üreten, bilgi ve teknolojiyi kullanabilen demokratik bireyler yetişmesini ve bireylerin de topluma katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını hedef edinmiştir.”¹¹

⁹ Kanat, Ö., a.g.t., s.43

¹⁰ Yıldız, C.- Hacısalioglu, E.- Basbağı, R., 2000'li Yıllarda Lise Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar, İstanbul, 2003, s.14

¹¹ Kanat, Ö., a.g.t., s.121

Görülüyor ki, Türkiye'nin eğitim politikası, genelde toplumun eğitim ihtiyacının karşılanması ilkesine bağlı bulunmaktadır. Ayrıca ülkede eğitim kurumları arasında kalite açısından farklılıklar vardır. Böyle olunca, uluslararası alanda büyük başarılar elde edilememektedir. Oysa Federal Almanya'nın eğitim politikası, milletlerarası alanda başarılar göstermek üzerinde yoğunlaşmış bulunmaktadır.

Özellikle ülkenin üniversitelerini, diğer ülkelerin başarılı öğrencilerine açan Almanya, beyin gücü transferine önem vermektedir. Bu emelini, DAAD (Deutsche Akademische Austauschdienst) adlı kurumlar vasıtasıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Sonuçta Federal Almanya, beyin gücünü ülkeye kazandırmaya çalışırken, Türkiye ise, kendi beyin göçünü engelleyememekte ve böylece Türk eğitim politikası da olumsuz yönde etkilenmektedir.

“İlgili Yasalar: Her ülkenin anayasasında eğitim ve kültürel faaliyetlerle ilgili maddeler vardır. Almanya'nın federal bir anayasası olduğu için eğitim alanında pek fazla hüküm bulunmamaktadır. Türkiye Anayasasında eğitimle ilgili yeter sayıda hüküm vardır. Ancak, her iki ülkenin anayasasında eğitim hizmetleriyle ilgili hükümler arasında fazla bir fark göze çarpmamakta ve hatta aynı doğrultuda düzenlenmiş hükümler de bulunmaktadır. Nitekim, Alman Anayasasının eğitimle ilgili 5. maddesine göre, herkes güzel sanatlar ile bilim özgürlüğü hakkına sahiptir, hükmü getirilmektedir. Türkiye Anayasasının eğitimle ilgili 4. maddesi de, aşağı yukarı aynı anlamda düzenlenmiştir. Alman Anayasasının 7. maddesine göre, bütün okul teşkilatı, devletin denetimi altındadır, şeklinde ifade edilmektedir. Türkiye Anayasasının 42. maddesine göre, eğitim faaliyetlerinin devletin gözetim ve denetiminde olduğu hükmü getirilmekle iki ülke anayasasının eğitimle ilgili hükümlerinde benzerlik olduğu görülmektedir. Ancak, Federal Almanya'nın yüksek öğretimle ilgili 75. maddesi de şu şekilde düzenlenmiştir: Federal Hükümet, yüksek öğretim konusunda eyaletlere talimat verme yetkisine sahiptir. Türkiye Anayasasının yüksek öğretimle ilgili 130. maddesinde ise, yüksek öğretim kurumlarının (üniversiteler) devlet tarafından kanunla kurulacağı hükmü yer almaktadır.”¹²

¹² Aytaç, K., Federal Almanya Cumhuriyetinde Okul Sistemi, 2.baskı, Ankara, 1999,s.18

3.2. Eğitim Sisteminde Yetki ve Denetim

“Federal Almanya’da eğitim sisteminin işleyişiyle ilgili yetkiler, eyaletlerle Federal Devlet arasında paylaşılmıştır. Ancak, ikili sisteme tâbi meslek eğitiminin yürütme işi, Federal Devletin yetkisi altında bulunmaktadır. Bu ülkede okul sisteminin gözetim ve denetimi ve dolayısıyla sorumluluğu da eyaletlerde olduğu için denetimi yapacak herhangi bir teftiş kurumu da bulunmamaktadır. Ancak, okul öncesi eğitim kurumlarıyla ilköğretim kademesindeki bazı kurumlar denetim altındadır. Mesela, Kindergarten’ler Gençlik ve Sağlık Daireleri tarafından denetlenmektedir.”¹³

Türkiye’de eğitim sisteminin işleyişiyle ilgili tüm yetkiler Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Merkezî bir eğitim sistemine sahip Türkiye’de devletin yetkisi dışında hiçbir eğitim faaliyeti yapılamaz. Ülkemizde okulların gözetim ve denetimi, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı teftiş kurulu tarafından yapılmaktadır.

3.3. Öğretim Kurumları

Okul Öncesi-Anaokullar (Kindergarten):

“Almanya’da bu okullar, genellikle dinî kurumlar (kiliseler) tarafından açılmaktadır. Ayrıca bu ülkede yeterli olgunluğa erişmemiş ve engelli görülen yabancı çocuklar ilköğretime başlatılmayıp okul öncesine gönderilmektedir. Ancak, Alman çocuklarına bu kurumlara girme önceliği tanındığı için yabancı çocuklar da yer sıkıntısı çekmektedir. Bu da, Alman eğitim sistemini olumsuz etkilemektedir. Türk eğitim sisteminde ise, mevcut okul öncesi eğitim kurumlarının çoğunun özel olması ve devlet okullarının da yeterli olmaması sebebiyle öğrenciler de gereği gibi bu eğitim kurumlarına yönlendirilemediği için, Türk eğitim sistemi olumsuz etkilenmektedir.”¹⁴

¹³ Kappler, A., İşte Almanya, Çeviren:Emircan,B., Berlin,1995,s.312

¹⁴ Kanat, Ö., a.g.t., s.126

İlköğretim Kurumları (Hauptschule):

“Alman eğitim sisteminde, ilköğretim okullarının, en küçük yerleşim birimlerine kadar yaygınlaştırılmış olması ve kurumlarda hemen hemen aynı kalitede eğitimin verilmesi, Alman eğitim sistemini olumlu etkilemektedir.

Türk eğitim sisteminde ise, ilköğretim okullarının küçük yerleşim merkezlerinde ve hatta bazı şehir merkezlerinde bile yeterli oranda bulunamaması ve bu kurumlar arasında eğitim kalitesi farkının olması, bazı bölgelerde okula devamda kız-erkek dengesizliği ve ayrıca elverişsiz hava şartları ve yol durumu sebebiyle taşınmalı eğitimin düzenli yapılamaması, Türk eğitim sistemini olumsuz etkilemektedir.”¹⁵

Orta Öğretim Kurumları (Realschule):

“Alman eğitim sisteminde orta öğretim kademesinin ikiye ayrılması, birinci basamakta genel öğretim kurumlarının, ikincisinde ise, hem genel hem de meslekî kurumların faaliyet göstermesi ve ayrıca yönlendirmenin ¹⁶, zorunlu süreç içerisinde yer alması, Alman eğitim sistemini olumlu etkilemektedir. Ancak, yönlendirmenin 5. ve 6. sınıflarda orta öğretimdeki yönlendirme basamağında (Orientierungsstufe), yani erken yaşlarda olması, çocukların gelecekleri hakkında önemli karar verebilmelerini güçleştirdiği için, Alman eğitim sistemini olumsuz etkilediği belirtilmektedir.”¹⁷

Türk eğitim sisteminde ise, orta öğretim kademesi bir bütün halindedir. Genel orta öğretim kurumları, öğrencileri sadece yüksek öğretim kurumlarına yönlendirmektedir. Yüksek öğretime öğrenci alınırken uygulanan merkezî sınav sonucunda, farklı eğitim kurumlarından gelen öğrencilerin pek çoğunun açıkta kalması, Türk eğitim sistemini olumsuz yönde etkilemektedir.

“Alman eğitim sisteminde, orta öğretimin ikinci basamağında başlayan meslekî eğitimin, Almanya'nın bir endüstri ülkesi olmasında önemli bir rolü vardır. Ayrıca bu ülkede meslek eğitimden sorumlu bir bakanlığın olması, 12 yıllık zorunlu eğitimin son 3-3.5 yılının zorunlu meslek eğitimine ayrılması, Almanya'nın meslekî eğitime verdiği önemi

¹⁵ Özdemir, S.- Yalın, H., Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, 2000,s.41-43

¹⁶ Ersoy, H.:Türk-Alman Sistemlerinde Orta Öğretim Kurumlarının ve Müfredatlarının Karşılaştırılması (yüksek lisans tezi), Sakarya, 1998,s.42

¹⁷ Führ, C., Deutsches Bildungswesen seit 1945, Luchterhan Verlag, 1997,s.56

göstermektedir.”¹⁸ Bu ülkede genel orta öğretim kurumları, meslekî eğitimle yüksek öğretim kurumlarının temelini oluşturmaktadır. Ayrı bir program uygulayan Gymnasium'lar da bilim ve araştırmaya ağırlık veren yüksek öğretim kurumlarının alt yapısını oluşturmaktadır.

“Türk eğitim sisteminde, orta öğretim kademesinde başlayan meslek eğitiminin, Türk sanayisine fazla bir katkısı bulunmamaktadır. Ülkemizde meslek eğitimi, devlet ve toplum tarafından aynı ölçüde değerlendirilmektedir. Bir meslek edinmek üzere açılan (Anadolu Meslek Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi vb.) bu okullardan mezun öğrencilerin yüksek öğretimin tüm dallarına geçiş yapmak istemeleri, bu kurumların gerçek kuruluş amacından sapmaları sonucunda, Türk eğitim sisteminin olumsuz etkilendiği belirtilmektedir.”¹⁹

Yüksek Öğretim Kurumları:

“Federal Almanya’da yüksek öğretim kurumlarına girebilmek için, bilhassa Gymnasium Oberstufe seviyesinde bir öğrenim görmek ve sonuçta uygulanan abitur sınavını başarmak gerekmektedir. Bu sınavı kazanan öğrenciler herhangi bir yüksek öğretim kurumuna şartsız devam etme hakkına sahip olurlar. Ancak, yüksek öğretimde oluşabilecek yoğunluk sebebiyle bazı durumlarda önlem bakımından öğrencilerin başvuru zamanı ölçü olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de öğrencilerin yüksek öğretim kurumlarına girebilmeleri, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından düzenlenen Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavındaki başarı durumlarına bağlıdır. Federal Almanya’daki yüksek öğretim kurumları, özellikle bilim ve araştırma üzerine kurulmuştur. Bu kurumlar, genellikle 4 yıl süreli Fachhochschule’ler ve 5 yıl süreli üniversitelerden oluşmaktadır. Ancak, yüksek öğretim kurumlarında uygulanan öğretim programlarının oldukça yüklü olması, bu sürenin artmasına neden olmaktadır. Türkiye’de ise, 1981’de yapılan Yüksek Öğretim Reformu

¹⁸ Ersoy, H.,a.g.t., s.78

¹⁹ Yılmaz, Y.K., Mesleki Eğitim Merkezleri ile Alternatif Modellerin Değerlendirilmesi (Almanya-Türkiye Eğitim Modellerinin Değerlendirilmesi) (basılmamış yüksek lisans tezi), M.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2003,s.46

neticesinde yüksek öğretim kurumları en az 2 yıllık yüksek okullar (Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu gibi) ve en az 4 yıllık üniversitelerden oluşmaktadır.”²⁰

Özel Eğitim ve Özel Öğretim Okulları (Sonderschule und Privatschule):

“Özel eğitim okulları, herhangi bir fiziksel, zihinsel vb. engeli veya özürü bulunan çocukların eğitilerek topluma kazandırılması amacıyla açılmıştır. Alman eğitim sisteminde, 2004 yılı içinde bu kurumlardan yaklaşık 429.300 öğrenci faydalanmıştır. Türkiye’de ise, aynı yıl içinde 58.500 öğrencinin özel eğitim kurumlarından yararlandığı görülmektedir.

Diğer yandan, üstün zekalı öğrencilerin de, özel eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir. Almanya’da 1918’den beri üstün zekâlı çocukları bünyesinde barındıran tek okul Gymnasium idi. Ancak, Doğu-Batı Almanya’nın birleşmesinden sonra bu okulların sayısının 11’e çıktığı görülmektedir.

Türkiyede ise, bu tür bir çalışmaya, ancak 1964’ten sonra faaliyet gösteren Fen Liseleriyle başlanabilmıştır.”²¹

“Özel Öğretim Kurumlarına gelince; gerçek ya da tüzel kişiler tarafından açılan genelde paralı eğitim kurumlarıdır. Alman eğitim sistemi içerisinde, o kadar başarılı olamayan bu kurumlarda 2003 yılında 590.000 öğrenci eğitim görmüştür. Bu kurumların, başarı oranının düşük olmasına rağmen sayılarının giderek artış göstermesi, Alman eğitim sistemini olumsuz etkilemektedir.

Türkiye’de ise, genelde başarı oranı yüksek olan bu eğitim kurumlarında, mesela, 2004 yılında yapılan ÖSS’de %90 oranında bir başarı sağlanmıştır.”²²

İkinci Öğretim Yolu:

“Alman eğitim sisteminde, zamanında eğitim hizmetlerinden faydalanamamış kimseler, akşam ilkököl (Abendhauptschule), akşam ortaokulu (Abendrealschule) ve akşam lisesi (Abendgymnsium) gibi kurumlara devam ederek eğitimlerini tamamlama hakkına sahiptirler. Bu kurumlardan mezun olanlar yüksek öğretime devam edebilirler.”²³

²⁰ Ersoy, H., a.g.t., s.79

²¹ Yılmaz, Y.K., a.g.t.,s.98

²² Kanat, Ö, a.g.t.,s.76

²³ Horstkotte, H., Das Deutsche Schulsystem, Goethe-Institut Internationes, November, 2002,s.94

“Türk eğitim sisteminde ise, bu gibi kimselerin eğitimi, uzaktan eğitim hizmetleriyle sağlanmaktadır. İlköğretim, lise, meslek lisesi ve teknik lise gibi uzaktan eğitim kapsamına alınan eğitim kurumlarından mezun olanların yüksek öğretime devam hakkı bulunmaktadır.”²⁴

3.4. Öğretmen Yetiştirme

“Almanya'da öğretmen yetiştirme sistemi içinde yer alan eğitim yüksek okullarıyla (Pädagogische Hochschule), temel eğitim (Grundschule), ilköğretim (Hauptschule), özürülüler okulu (Sonderschule) gibi okullara öğretmen yetiştirilmektedir. Geriye kalan okul türlerinin öğretmen ihtiyacı, üniversiteler, sanat-müzik yüksek okulları gibi yüksek öğretim kurumlarınca karşılanmaktadır.”²⁵

“Gerekli pedagojik formasyonun sağlandığı 3 ya da 4 yıllık Pädagogische Hochschule'lerdeki lisans eğitimin birinci devlet sınavı ile tamamlayan öğretmen adayları, 2 yıl süreli uygulamadan (staj) sonra ikinci bir devlet sınavına tabi olurlar.”²⁶

“Türkiye'de öğretmen yetiştirme sistemi ise, Millî Eğitim Bakanlığı ile YÖK'ün işbirliğinde başlattıkları çalışmalarla 1997'de yeniden yapılandırıldı. Buna göre, sınıf ve branş öğretmenlerini yetiştiren fakültelerin 4 yıl süreli lisans ve orta öğretim alan öğretmenlerini yetiştiren fakültelerin de 5 ya da 5.5 yıl süreli tezsiz yüksek lisans programları bugün uygulanmaktadır.”²⁷

Diğer yandan, Almanya'daki Pädagogische Hochschule'lerin ve öğretmen adaylarının sayısının hedeflenen miktarda tutulması ve iki devlet sınavından sonra öğretmen alınması gibi yollarla eğitimde kalitenin ön planda bulundurulması, Alman eğitim sistemini olumlu etkilemektedir. Eğitimde kaliteyi artırmaya çalışan Türkiye'de ise, öğretmen alımı, sadece bir devlet sınavıyla (KPSS) gerçekleştirilmektedir. Ancak, çok mezunun verilmesi ve buna karşılık çok az ya da sınırlı öğretmen adayının alınması, Türk eğitim sistemini olumsuz etkilemektedir.

²⁴ Türk, E., MEB'de Yapısal Değişmeler ve Türk Eğitim Sistemi, Ankara, 1999,s.78

²⁵ Aytaç, K., Federal Almanya Cumhuriyetinde Okul Sistemi, 2.baskı, Ankara, 1999,s.65

²⁶ Demirtaş, A., “Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme”, Ulusal Sempozyumu, Ankara, 2003,s.43

²⁷ Ersoy, H.,a.g.t., s.89

3.5. Okula Kayıt-Kabul ve Devam Zorunluluğu

“Alman eğitim sisteminde, son baharda okula başlayacak çocukların, ilkbaharda sağlık kontrolünden ve zeka testlerinden geçirildikten ve okul olgunluğuna ulaşmış olup olmadığı tespit edilmeden önce okul doktoru tarafından yapıldıktan sonra okula kaydedilmektedir . Ancak, testler sonucunda özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar da Sonderschule'ye yönlendirilmektedir.”²⁸

Türk eğitim sisteminde çocuğun okula kaydı, arasında sağlık kurumundan alınan aşı kağıdının da bulunduğu gerekli belgelerle okul idaresince yapılmaktadır.

Alman eğitim sisteminde, 6 yaşını dolduran her çocuk 9 yılını genel öğretim 3 yılını da zorunlu meslek eğitimi veren okullarda olmak üzere 12 (9-3) yıl zorunlu eğitim görmektedir. Türkiye'de ise, 6 yaşını tamamlayan bir çocuk 8 yıl kesintisiz zorunlu eğitim görmek için ilköğretim okullarına gitmektedir.

3.6. Haftalık Ders Saatleri, Sınavlar ve Değerlendirmeler

“Alman eğitim sisteminde, haftalık ders saatleri öğretim kademelerine göre yaklaşık 20 ile 30 ders saati arasında değişmektedir. Haftanın 5 günü tam ya da yarım gün eğitim verilmektedir. Bir ders saati normal olarak 45 dakika olmasına rağmen, blok ders yapılırsa, bu süre 80-90 dakika olarak belirlenmektedir.

Türk eğitim sisteminde ise, haftalık ders saatleri öğretim kademeleri ve programlarına göre 25 ile 40 saat arasında değişmektedir. Blok ders yapıldığında, 45 dakikalık bir ders saatinin süresi 40 dakikaya indirilmektedir.

²⁸ Ercan, M., Federal Almanya ve Türkiye'de Özel Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (yüksek lisans tezi) Ankara, G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü , 1991,s.43

Alman eğitim sisteminde, haftalık ders saatinin az olması, maliyet açısından sistemi olumlu, Türk eğitim sisteminde ise, ders saatlerinin fazla olması ve ayrıca ikili öğretimin yapılması, maliyet açısından sistemi olumsuz etkilemektedir.”²⁹

“Alman eğitim sisteminde, öğrenciler, yazılı ve sözlü sınavlarla değerlendirilmektedir. Değerlendirme işlemi, “Zeugnisse” adı verilen karnelere kaydedilmektedir. İlköğretim kademesi sonunda öğrencilere herhangi bir sınav yapılmamaktadır.”³⁰ Ancak, orta öğretim kademesi sonunda sınavlar yapılmaktadır. “Bu sistemde, genellikle not baremi 1-6 arası uygulanırken, sadece Gymnasium Oberstufe'lerde puan sistemi (15-0 arası) uygulanmaktadır.”³¹

“Türk eğitim sisteminde ise, yazılı ve sözlü sınavlarından geçirilen öğrencilerin durumları değerlendirilerek sonuçlar karnelere işlenmektedir. Not sistemi genellikle ilköğretimde (5-1 veya 5-0) şeklinde, puan sistemi de (100-0) genellikle orta öğretimde uygulanmaktadır.”³²

3.7. Öğretim Yılı ve Tatiller

“Federal Almanya'da ortalama 188-200 iş günü olan bir öğretim yılı, ağustos ayında başlayıp bir sonraki yılın temmuz ayında sona ermektedir. Tatiller, eyaletlerin Eğitim ve Kültür Bakanlıklarınca düzenlenmekte ve süreleri de 75 gün olarak belirlenmektedir. Kış tatili genellikle şubat ayında olmaktadır. Bunun dışında her yıl Noel Tatili, Paskalya Tatili gibi dinî bayram tatilleri de vardır.”³³

“Türkiye'de ise, takriben 180 iş günü olarak kabul edilen bir öğretim yılı eylül ayında başlayıp bir sonraki yılın haziran ayında sona ermektedir. Yaz tatilleri, haziran-

²⁹ Kanat, Ö., a.g.t.,s.23

³⁰ Abalı, Ü., Almanya'daki Türk Eğitimcileri İçin Öğretmen El Kitabı, İstanbul, MEB Yayınları, 2000,s.34

³¹ Hartenburg, J., Eğitim Reformunun Temel İlkeleri (Dünyada ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim) Sempozyum Bildirileri, Ankara, 1997,s.45

³² Taymaz, H., Okul Yönetimi, 6.baskı, Ankara, 2001,s.12

³³ Führ, C., Deutsches Bildungswesen seit 1945, Luchterhan Verlag, 1997,s.56

eylül, ara (sömestr) tatili ise, ocak-şubat ayları arasında yapılmaktadır. Bunun dışında resmî ve dinî bayram tatilleri vardır.”³⁴ Sonuç olarak;

Her toplum, bireylerine varlıklarını sürdürebilecek tarzda en iyi eğitim verebilmek için kendi sosyal, politik, ekonomik ve kültürel şartlarına göre bir eğitim sistemini belirleyerek uygulamaya koymaktadır.

Şu halde, her toplumun kendine has bir eğitim sistemi vardır ve kendi sosyal ve ekonomik özellikleri ve değerlerine göre kurulup biçimlenmektedir.

Federal Almanya'da yetki eyaletlerle devlet arasında paylaşılmış durumdadır. Bu şekildeki bir yetki paylaşımının, eğitim sisteminde sorumluluğun da paylaşıldığını göstermektedir. Halbuki Türkiye'de yetki devlet adına Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Millî Eğitim Bakanlığının bu yetki ve sorumluluğunu paylaşacak başka bir kurumun olmaması, eğitim sisteminde istikrarsızlığa neden olmaktadır.

“Öte yandan, Alman eğitim sisteminde, orta öğretimin ikinci basamağında meslek eğitimi başlamaktadır. Bu tür bir uygulamanın, Almanya'nın önemli bir sanayi ülkesi haline gelmesinde büyük bir rolü olduğu bilinmektedir. Nitekim, endüstri dallarında 600.000 işletme, takriben 350 meslek dalında aktif rol oynamaktadır. Ayrıca, meslek eğitiminden sorumlu bir bakanlığın da bulunması, Almanya'nın meslek eğitimine ne kadar çok değer verdiğinin bir göstergesidir. Oysa Türk eğitim sisteminde, orta öğretim basamağında başlayan meslek eğitiminin, gerek toplum gerekse devlet tarafından aynı değerde görüldüğü için Türk eğitimine fazla katkısı olmamaktadır.”³⁵

Toplumlar bireylerinin mutlu bir yaşam sürmeleri için, günün teknolojik gelişmelerine göre eğitilip yetişmelerini isterler. Bu da ancak toplumun ihtiyacı olan genel ve meslek eğitimini dengeli şekilde içeren esaslı bir eğitim sistemine bağlıdır. Böylece bir sistemin oluşması, uluslararası eğitim sistemlerinin incelenerek ilgili toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlenmesiyle mümkündür.

³⁴ Resmi Gazete, MEB Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği, sy.22395, 1995,s.4

³⁵ Ersoy, H.,a.g.t., s.98

4. MESLEKİ ve TEKNİK EĞİTİM

4.1. Mesleki ve Teknik Eğitimin Tanımı ve Önemi

Mesleki ve teknik eğitim genel anlamda bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirme sürecidir.

Mesleki ve teknik eğitim, uygun öğrenme ortamı sağlanarak, konu ile ilgili gerekli becerilerin, istenilen davranışlarla kişiye kazandırılmasıdır. Mesleki eğitimin, işlevsel bir nitelik kazanması ve bu hususta yetişmiş gençlerin eğitimlerine paralel olarak uygun işlerde çalışmalarını sağlamak için ilk önce her öğrenciye mesleki yöneltme ve uygulamalı hazırlık dönemi sağlamalı, bireyin bilgi edinmesini ve aynı zamanda bütün olarak gelişmesini sağlamak, bu eğitimi iş piyasasındaki işlere göre planlamak gerekmektedir.

Eğitim Kavramı geçmişte çoğunlukla filozoflar, ahlakçılar ve politikacıların ilgi alanını oluşturmuştur. Ekonomistlerin bu alana eğilimi ise oldukça yeni sayılabilir. Özellikle sanayileşme ve teknolojik gelişmelere paralel olarak, ekonomik açıdan eğitim çok daha önemli hale gelmiştir. Bu durum ekonomistleri, eğitimin ekonomik boyutuyla ilgili araştırmalara yöneltmiştir.³⁶

Ferdin iş hayatındaki belirli bir meslek alanında üretici olarak herhangi bir statü ile yer alabilmesi için gerekli asgari yeterliliğe ve genel meslek kültürüne sahip olmasını mümkün kılan eğitime mesleki eğitim denir.

Teknik eğitim ise; ileri seviyede fen ve matematik bilgisi ile tatbiki kabiliyetler kazanmış mühendislik, tarım, sağlık, ticaret, beslenme vs. gibi her alanda yer alabilecek insan yetiştiren eğitimidir.³⁷

Meslek eğitimini genel eğitimden soyutlamak imkânsızdır. İyi bir meslek eğitimi

³⁶ Serter, N., Türkiye'nin Sosyal Yapısı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Yayın no:610, İstanbul, 1994, s.64

³⁷ Yazgan, T., İnsangücü Eğitimi ve Prodaktivite Ücret Münasebetleri, İktisat Fakültesi Mecmuası, İstanbul, 1996, s.34

sağlıklı bir genel eğitim üzerine oturmalıdır.

Bir ülkenin gelişimini etkileyen öğeler temel olarak doğal kaynaklar ve insan gücüdür. Bu iki öğenin birleşerek üretimi oluşturması ve bu üretimin optimal seviyede olması kıt doğal kaynakların en iyi şekilde kullanımı ile mümkündür. En iyi şekilde, en optimal şekilde kullanım ise insan gücünün, bilinçli kullanımı ile mümkündür. Bu bilinç ise ancak iyi bir eğitim ile şekillenebilir.

Kalkınma bulunan yeniliklerin meydana getirdiği bir değişiktir. Yeni fikirler bulmakta veya bu yenilikleri uygulamakta başarısız olan bir ülke elbette günümüzün kalkınma yarışında geride kalır. Başarılı bir kalkınma, bir toplumu değişim bilincine kavuşturmaya dayanır. "Bir insan veya bir toplumu değişim bilincine kavuşturmak ancak ve ancak eğitim yoluyla mümkündür".³⁸

Gerçekten de eğitim bütün diğer sosyal ekonomik idari ve politik gelişmeler için ön şart olarak düşünülmektedir. Ekonomik büyüme yeni bilimsel bilgilerin birikimi ve bu bilgilerin teknolojiye uygulanmasından ibarettir. Düşünceler insanlardan gelir ve insanlar tarafından işe dönüştürülür. Çünkü kalkınmanın gerçekleşmesinde doğal kaynaklar, kapital gibi ekonomik unsurların kullanılması insan becerisine bağlıdır ve bu beceriyi insana eğitim kazandıracaktır. Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, uygarlık yarışında bütün vatandaşlarına daha kaliteli ve uzun süreli eğitim sağlamak için imkanları seferber etmektedirler.

Eğitimde amaç, kişileri iyi insan iyi vatandaş nitelikli, araştıran ve üreten bir işgücü olarak yetiştirmektir. Hizmet içi eğitim ise işletmelerin planladıkları hedeflere ulaşmalarında, insan gücü kaynaklarının optimal kullanımlarını yani verimliliği sağlamaktır. İstihdam öncesinde kişilere kazandırılan vasıflar, iş hayatında gerekli olan mesleki performans açısından çoğu zaman yeterli olmamakta, bazı işler ve görevler özel bilgi ve beceriyi gerektirmektedir. Bu tür vasıfların kazandırılması ise işbaşı eğitimiyle mümkün olmaktadır. Ayrıca bilimsel gelişme ve beraberinde getirdiği teknoloji değişimi sürekli eğitime olan ihtiyacı arttırmaktadır.

“Sanayide eğitimin, sadece bir meslek kazanmak için değil, aynı zamanda çalışanların mutluluğunu, verimliliğini artıracak her türlü eğitimi kapsayacak şekilde ele alınması

³⁸ Harbison, F., Türkiye’de Eğitim ve Kalkınma, Çev:Yahya Kemal Kaya, İstanbul, 1996, s.45

gerekmektedir.”³⁹

4.2. Mesleki Teknik Eğitimin İstihdam ve Verimlilik Açısından Değerlendirilmesi

Beş yıllık kalkınma planı hazırlık çalışma grubunca benimsenerek, Türkiye'de bu alanda merkezi bir otoritenin kurulması önerilmektedir. Milli Endüstriyel Hizmet içi Eğitim Sistemi (MEHES) olarak adlandırılan bu sistemin, öncelikle imalat sanayi için düşünüldüğü, ancak Türkiye'deki diğer ekonomik alanlarda çalışan işgücünün nitelik eksikliği de büyük boyutlara ulaştığı belirtilerek kapsamının geliştirileceği vurgulanmaktadır. İnsanların sınırsız ihtiyaçlarının sınırlı kaynaklardan karşılanması için yapılan tüm faaliyetlere üretim denir. Bu kapsama yaşamımızı sürdürebilmek ve çeşitli ihtiyaçlarımızı karşılamak amacıyla yapılacak bütün faaliyetler girmektedir. İnsanların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik mal ve hizmetlerin elde edilmesinde kullanılması gereken kaynaklara üretim unsurları adı verilmektedir. Ancak gelişen teknoloji ile birlikte geçmişteki klasik anlayış yerine daha modern ve araştırmacı bir bakış açısı ile üretim unsurlarına yenileri eklenecek.

İnsan gücü (Men), Makine (Machine), Malzeme (Material), Para (Money), Sevk ve idare (Management) formülü geliştirilmiştir. Bu modern görüş diğer bütün işletme iktisatçıları tarafından da benimsenmiş bulunmakta olup, kısaca 5 M olarak anılmaktadır.⁴⁰

Üretim unsurları içerisinde en önemlisi insan gücüdür. İşyeri gerekli nitelikte ve sayıda insan gücüne sahip değilse, en modern işletmelerde bile hedeflenen verimlilik ve kar elde edilememektedir. Sanayinin ihtiyacı olan yeterli nitelik ve sayıda insan gücünü yetiştirmenin en etkin yolu iş başında eğitimidir.⁴¹

Bugün işsizlik, ülkemizin sosyal ve ekonomik gündeminde çözüm bekleyen en önemli sorunların başında gelmektedir. İşsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılması gibi hayatı bir konuya yaklaşırken sorunu doğru bir şekilde ortaya koymak gerekir.

Bu saha da esas yükü hükümetlerin yükleneceği umulan ve işverenlerden önemli

³⁹ Harbison, F., a.g.k., s.21

⁴⁰ Eckert, L., The Price System and Resource Allocation, The Dryden Press, USA, 1998, s.67

⁴¹ Milli Eğitim Bakanlığı, 16. Milli Eğitim Şurası, Ankara, 1998, s.21

ölçüde yardım alarak gerçekleştirilebilecek bir eğitim sahası olmasına rağmen, teknik ve mesleki eğitim şemalarının planlama ve uygulanmasında, işçi sendikalarının da görüşünün bulunması gerekir.

Sendikalar bunu zaman zaman, eğitim uygulamalarının yönetim kadrolarında temsil edilerek sağlarlar. Özellikle, sendikalar, mesleki eğitim uygulamalarına toplum ve iş yaşamı konularının eklenmesine duyulan gereksinimi benimsetmeye yardımcı olabilir ve böylece mesleki eğitimin sadece bir iş yapabilen kişiyi değil "tam bir insan"ı geliştirmeye yönlendirilmesini sağlayabilirler.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, bir kısım sendikalar, genellikle sınırlı hedefleri olan fakat işçilerin gereksinimlerini doğru olarak yansıtan ve işçi örgütlerinin kendi uzman olanaklarını kullanmak avantajını da sağlayan, mesleki ve teknik eğitim çalışmaları yapmışlardır. Daha yaygın olan uygulamalarda ise işçi eğitimi, işçi sendikaları yöneticilerinin ve bazı uzman işçilerin kendi normal işleri konusunda mesleki ve teknik eğitimine hasredilmektedir. Bu ikinci tür uygulamada yaklaşım bazen koruyucu amaçlıdır. Sendika temsilcilerinin işçilerin menfaatlerini daha iyi korumak için iş-değerlendirmesi, iş-etüdü, kıdem anlaşmaları vb., bilgiler ile teçhiz etmeyi amaçlar ve pek çok ülkede işçi sendikaları verimlilik konusunda olumlu yaklaşımlar getirmiş ve bu sahada uzman işçi eğitimi yapmaktadırlar. Amerika Birleşik Devletleri., İngiltere ve diğer Avrupa işçi sendikalarının bu şekilde yaygın programları vardır. Teknik verimlilik sorunları sosyalist ülkelerde işçi eğitimi programlarına dahil edilmiştir. Örneğin, Sovyetler Birliğinde işçi sendikaları komiteleri seçilmiş üyeleri için ekonomik yönetim, maliyet azaltma metotları, iş organizasyonu vb. kurs olanakları sağlamaktadırlar. Tanzanya'da Milli Produktivite Merkezi, işçi eğitimi alanında uygulamaların büyük bir kısmından sorumlu kuruluştur.⁴²

“Sosyal boyut açısından mesleki ve teknik eğitime olan gereklilik sosyal bir varlık olmasının doğal bir sonucudur. Birey, mesleki yeterliliğini geliştirerek ve toplumsal işbirliğine katılarak, sosyal basan ve mülkiyet duygusu kazanmakta, kendini yararlı hissetmektedir. İşsiz mesleki ve teknik eğitimden yoksun gençler herhangi bir gruba ait olma duygusu içinde çeşitli akımlara kolaylıkla kapılabilirler”.⁴³

⁴² Uluslararası Çalışma Örgütü, İşçi Eğitimi ve Teknikleri, Ankara, 1986, s.11

⁴³ Alkan, C.- Doğan, H.- Sezgin İ., Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Ankara, 1998, s.23

Mesleki ve teknik eğitim, insan gücünü geliştirerek ve alt kaynakların bu eğitim sonucu daha iyi kullanımına sağlayarak ekonomik sürece üretimin artması, verimli doğal kaynak kullanımı açılarından yardımcı Mesleki ve teknik eğitim ulusal kaynakların değerlendirilmesi, bu konuda eğitilmiş insan gücünün sağlanması, yatırımların pozitif değerlendirilmesi, ulusal üretimin artması ve işgücü maliyetlerinin ve işgücünün tasarrufu kullanımını sağlar.

Mesleki ve teknik eğitime olan gereksinimler bireysel farklılıklar yönüyle de değişiklik gösterir. Mesleki ve teknik eğitim almak isteyen 13–18 yaş arasında tam gün eğitim gören gençler, orta öğretim sonrası yetişkinler, lise öğrenimini tamamlamamış, iş hayatına atılmış bireyler, çalıştıkları mesleklerde gelişme gereksinimi ile karşı karşıya kalmış yetişkinler ile bedensel, zihinsel, psikolojik arızalar nedeniyle mesleğini kaybeden sorumlu bireylerdir.

“Mesleki Eğitim gereksinimine ulusal boyutta bakıldığında, her ulusa göre farklılıklar gösterdiği bir gerçektir. Günümüzde Türk toplumunun en başta gelen eğitim sorunları temel eğitim eksikliği, ortaöğretim düzeyinde teknik insan gücü eksikliği ve istihdam sektörü ile eğitim alman işler arasındaki dengesizliktir.”⁴⁴

Türk toplumunun en önemli gereksinimi vasıflı teknik insan gücüdür. Ulusal gereksinimlerin nedenlerini, teknik insan gücüne olan ihtiyacı karşılamak, işsizlik sorununu çözmek, mevcut kaynakları optimal değerlendirmek, verimi arttırmak, üretim kapasitesini arttırmak, eğitimde fırsat eşitliği sağlamak, sanayiye güçlendirmek, mesleki danışmanlık hizmetleri sağlamak olarak sıralayabiliriz.

Ulusal çalışma gücünün verimini yükseltmek için ve tüm belirtilen hususların sağlanması, mesleki ve teknik eğitim programlarının geliştirilerek, uygun bireysel gruplara, etkin uygulamalı bir şekilde sağlanması gerekmektedir.

Etkin bir eğitim, uygulamalı olarak öğrenme esasına dayalı, iş dünyasındaki gelişmelere paralel olarak değişen koşullara uygun, toplumla uyumlu iş dünyasına düşük, çalışanların büyük çoğunluğunu kapsayacak kapasitede, uzman öğretmenlerle, kuramsal bilgilerden çok bilgi ve beceri esasına dayalı, istihdam gereksinimlerine göre hazırlanmış, hayata hazırlayıcı nitelikte olmalıdır.

⁴⁴ Alkan, C.- Doğan, H.- Sezgin İ., a.g.k., s.11

4.2.1. Mesleki Teknik Eğitim-İstihdam İlişkisi

“Gelişmiş ülkelerde dahi, yaşanan çok hızlı teknolojik değişim sonucu ortaya çıkan üstün vasıflı insan gücü ihtiyacı, konuyu son derece önemli bir noktaya taşımaktadır. Bu nedenle işgücü piyasası kısa süreli düzeltmelere uygun olmadığından, eğitim süreçleri ve onlara bağlı ekonomik ve sosyal maliyetlerin uzun vadeli olmasından dolayı ülkeler eğitim planlamaları yapmaktadırlar”⁴⁵

Bu çalışmalar, yaşanan değişimle ilgili olarak uzun vadede işgücü piyasalarında ortaya çıkabilecek talep değişiklikleri göz önünde bulundurulmak suretiyle yapılmaktadır.

Eğitim yatırımlarından milli ekonomiler için azami yarar sağlanabilmesi için yetiştirilen fertlerin en uygun noktada istihdam edilmeleri gerekir.

4.2.2. Mesleki Teknik Eğitim-Verimlilik İlişkisi

“Verimliliğin çeşitli tanımları yapılmıştır. Ancak en yaygın olanı; "Üretime katılan üretim araçları ile üretimden elde edilen hâsıla oranı" olarak yapılan tanımlamadır.

Tanımdan anlaşılacağı üzere, üretimden azami hâsılaya elde edebilmek amacıyla input-output oranlaması sonucu tespit edilebilen produktivite, üretim vasıtalarına ve bunlar içinde en önemli etken olan emek unsuruna bağlı bulunmaktadır. Çünkü emek faktörü diğerleri üzerinde de son derece etkindir.

Emeğin etkinliğini şu faktörler tayin etmektedir:

- Fiziki gücü,
- Fikri gücü,
- Gönül gücü.”⁴⁶

Emeğin fiziki gücünü; sağlık, gıda, barınma, gelir durumu vb. şartlar tayin etmektedir.

⁴⁵ Ünsür, A., Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yönelme, Sakarya, 1998, s.34

⁴⁶ Mavituncalılar, S., Verimlilik Eğitim İlişkisi ve Önemi, MESS, Yıl:1, sayı:4, 1996, s.20

Emeğin gönül gücünü; iş ortamı dahilinde hasıl olan psikolojik durumu, işi benimseyip benimsememesi tayin eder. Bu, çalışma ortamının fiziki yapısından, Çalışanların kendi aralarında ve yöneticileri ile aralarındaki ilişkilerinden vb. etkilenen bir neticedir. Emeğin fikri gücüne ise, sahip olduğu genel kültür ve eğitimi seviyesi tayin eder. Burada en önemli etken olarak karşımıza iş gücünün vasıf seviyesini yükseltmeyi amaçlayan "mesleki eğitim" çıkmaktadır.⁴⁷

ABD'de yapılan araştırmalarda ise, dört yıllık ortaöğretimin işçi gelirine, aynı imkanlardan yoksun olanlara nispetle %14'lük bir ilave getiri sağladığı tespit edilmiştir.

Son yıllarda belirgin bir şekilde ortaya çıkan Japon başarısının en önemli nedeni, mesleki ve teknik eğitime verilen önemden başka bir şey değildir. Mc. Kinsey tarafından yapılan ve ABD, Japonya ve AB karşılaştırmasının yapıldığı bir araştırmaya göre; Japonya'da 5 sanayi imalat sektöründe (otomobil, oto yedek parçası, elektrikli eşya, metal, çelik-, ABD 4 sektörde (bilgisayar, işlenmiş gıda, sabun-deterjan, bira- önemli verimlilik artışı olmasına rağmen, AB ülkelerinde verimlilik artışı gerçekleşmediği tespit edilmiştir. Bu neticenin ortaya çıkmasında en önemli faktör olarak "mesleki ve teknik eğitim" durumu gösterilmektedir.⁴⁸

Bu durumun en temel nedeni olarak, nitelikli işgücü oluşturulması konusunda kıyaslanan ülkelere nazaran elde bulunan zengin işgücü kaynaklarının harekete geçirilememiş olması görülmektedir.

İyi eğitilmiş vasıflı işgücü istihdam edildiği alanda belirgin bir şekilde verimlilik artışına neden olmakla kalmamakta, milli gelir artışı, dolayısıyla ekonominin gelişmesini sağlamaktadır.

Eğitimi sanayileşmeyi , sanayileşmesinde eğitimi ön plana çıkardığı bilinen bir gerçektir Sanayi ötesi toplum, bilgi toplumu olma çabasındaki günümüz dünyasında eğitim konusu daha da önemde arz etmektedir.

Ancak, günümüzde ileri teknoloji ile üretimin yaygınlaştırılması işgücünün yapısında değişimlere neden olmakta, işgücü talebi orta vasıflı eleman yerine ileri düzeyde genel eğitim görmüş, istihdam edilmek istediği alanda da üstün becerileri kendisine kazandırılmış

⁴⁷ Ünsür, A., a.g.k., s.13

⁴⁸ Mavituncalılar, S., a.g.k., s.21

mesleki eğitimli elemanlara yönelmektedir.

Sanayideki değişimler endüstriyel ilişkiler açısından eğitimin önemini arttırmakta, mesleki eğitime ise genel eğitim yanında ayrı bir alan olarak gereklilik duymaktadır.

Bilgi ve becerinin ön plana çıktığı günümüz koşullarında artık tek basma sermaye, hatta teknoloji de verimliliğin artırılması için kafi gelmemektedir. Çünkü sermaye ve teknolojinin verimliliğe yarar ve zararı ancak onu kullanan kişinin yeteneğine ve kullanma amacına bağlıdır.

4.3. Üretim Sistemlerine Paralel Olarak Mesleki Teknik Eğitimin Oluşumu

Eğitim kuram ve uygulamaları, insanın toplumdaki yeri tarihte, çağın üretim sistemleri ve toplumun kültürel özellikleri ile etkilenmiş, her gelişim döneminde çağdaş mesleki ve teknik eğitim sisteminin oluşumuna neden olan etmenler oluşmuştur.

Çağdaş mesleki ve teknik eğitim, insanın binlerce yıllık çalışma ve deneyimlerinin teknolojinin gelişimine paralel olarak günümüz şartlarına uygulanmasının bir sonucudur.

Uygarlık geliştikçe eğitim de birçok aşamalar geçirmiş, üretim sistemlerinin sürekli gelişimi ile yeni düzenlemelerden geçmiştir. Uygarlığın gelişimine paralel olarak değişen üretim sistemleri mesleki yaşamı ve toplumsal yapıyı doğrudan etkilemiştir.

İlk üretim türü aile sistemidir. Derebeylik sistemi ile belirli araziler belirli kişilerin kontrolündedir ve tek basma bütünlük taşımamaktadırlar. Her bölge kendi ihtiyacını, üretici ünite niteliğindeki aileler arasındaki iş bölümü esasına göre karşılar. Meslek ailede bireyden bireye devredilir, bilgi ve beceriler kuşaktan kuşağa aktarılarak sağlanır.

Gereksinimler ve artan zenginlik kentlerin üretim kapasitelerini arttırmış. Bunun sonuçları yeni uzmanlık alanlarını oluşturmuştur. Dış ticaret gelişmiş, bunun sonucunda kentler arası zanaatkarların önemini artmış ve rekabet başlamış ve çıraklık sisteminin gelişmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çıraklık, kalfalık ve ustalık aşamasından oluşan bir meslek yapısı ortaya çıkmıştır. Sistem deneme-yanılma yöntemiyle, taklit esasına dayalı önceden saptanmış sonuçlara ulaşmayı amaçlayan bir sistemdir.

Üretim sistemi olan loncalar, tüccar ve zanaatkârların geliştirdikleri organizasyonlardır. Toplumda ekonomik gücü sağlarlar. Bu kuruluşlar o çağlarda eğitim olanağı sağlamaktadır, uygulanan teknikler el becerisine dayalıdır. Belli standartlar yoktur. Zaman içinde tüketimin artması, işgücünü denetleme zorluğu, üretim ve işgücünü tekellerinde tutma isteği ve devletle olan ilişkilerin bozulması, usta olabilme güçlüğü ve sermayenin belli kişilerde tutulmak istenmesi ile 16. yüzyılda sistemde çökme işaretleri görülmeye başlanmıştır.

16.yüzyıldan sonra sermaye ve tüccarlar sınıfının gelişmesi ekonomik ve sosyal değiştirmelere yol açmıştır. Loncalar bu devirde geleneksel yöntemlerine bağlı kalmışlardır. Bu tür üretim verimli ve ucuz olmadığından sermaye sınıfı loncalar dışında yeni işçiler çalıştırma yolları aramaya başlamıştır. "Ev işletmeleri sistemi" denilen sistemde çalışanlar ve işverenler aynı bir grup oluşturmakta ve para karşılığı emek şeklinde hammadde ve makineler işveren tarafından sağlanarak sadece emeğin karşılığı olan para ev üyelerine verilmektedir.

Sermaye sahipleri çalışanları ev üretiminden daha verimli bir çalışma ortamına sokmuş ve fabrika sistemi geliştirmiştir.

Bu sistemde üretim için gerekli teçhizatlar sermaye sahibinin kontrolü altına girmiştir. Ulusun güvenlik maddeleri ihtiyaçları ilk sırada üretilmiş, genel gereksinim maddelerinin yerine bu maddeleri üretimine daha çok önem verilmiştir.

“Zamanla üretim hız ve kalitesi önem kazanmıştır. Sanatkârlar, yevmiyeli işçi durumuna girmiş işverenin işçiye karşı sorumluluğu ücret ile sınırlandırılmıştır.

1760'larda İngiltere'de üretimde makinenin kullanılmaya başlamasıyla endüstri devri başlamış,19. yüzyılın başlarında meydana gelen yeni endüstriyel icatlarla ulusların ekonomik durumlarında köklü değişimler meydana gelmiştir. Böylece Endüstriyel devrimle birlikte, çalışanların yeni koşullara uyum gereksinimi ortaya çıkmıştır. Birinci endüstriyel devrim olarak nitelendirilen "Fabrika üretimi sistemi" yeni teknolojik gelişmeler sonrası yerini "otomasyon"a bırakmıştır.”⁴⁹

İlk makinenin üretimde yer almasıyla başlayan devirde seri üretimin otomatik işlemler yoluyla çalışması sağlanmış ve insana gereksinim göstermeyen mekanizma sistemi

⁴⁹ Alkan, C.- Doğan, H.- Sezgin İ., a.g.k., s.87

anlamında kullanılan bir üretim düzeni olarak görülmüştür.

Otomasyondaki iletişim ve kontrol mekanizmalarının bilgisayarda geliştirilmesi sonucu "saybernasyon" üretim başlamıştır. Kendi kendini kontrol eden makineler sistemi niteliğinde olan sistemin üretim, istihdam ve teknik eğitim üzerinde köklü değişiklikleri olmuştur.

Endüstri Devriminin Etkileri:

“Endüstri devrimi; meslek ve teknik eğitimi büyük ölçüde direk olarak etkilemiştir. Aile eğitsel ve üretici işlevini tamamen kaybetmiş, hükümetler eğitim konusunda daha etken ve işlevsel olmak zorunda kalmışlardır. Okullar aile ve meslek kurumlarının görevlerini yüklenmiş. Eğitim kavramı "Fakirler için eğitim"den "Herkes için eğitim" anlamına dönüşmüştür. Bu dönemde geleneksel mesleki ve teknik eğitim boyutlarını etkileyen köklü değişimler meydana gelmiştir.

Fabrika sisteminin gelişmesi, çalışanlar arasında işbölümü ve uzmanlaşma, sosyal hareketlilik, endüstride hareket ve gelişme, mesleki becerilerin gelişmesini sağlamış, sistem kavramının benimsenmesi, artan bağımsızlık, iş ve yaşam arasındaki bağın kopması, çalışma saatlerinin azalması, zorunlu öğretim süresinin uzaması ve buna bağlı olarak öğrenci nüfusundaki değişim ve gençler arasında işsizliğin artması endüstri devriminin sonucu olarak meydana gelmiştir.

Yaşam ve çalışma koşulları, insanların beklenti ve görüşlerini değiştirmiştir. İş ve istihdam için istenen özellikleri öğrenim koşullarını arttırmış ve bu da daha kapsamlı ve ileri düzeyde örgütlenmiş bir mesleki ve teknik eğitim sisteminin gelişmesine neden olmuştur.”⁵⁰

⁵⁰ Alkan, C.- Doğan, H.- Sezgin İ., a.g.k., s.89

II.BÖLÜM

TÜRKİYE'DE MESLEKİ EĞİTİM SİSTEMİ

1. TÜRKİYE'DE MESLEKİ TEKNİK EĞİTİMİN TARİHİ GELİŞİMİ

Mesleki teknik eğitim ulusal düzeyde imparatorluk ve Cumhuriyet döneminde gelişmiştir.

1.1. İmparatorluk Döneminde Mesleki Teknik Eğitim

“Gelişimin başlangıç evresi olan İmparatorluk Döneminde mesleki ve teknik eğitim, eğitim sistemi dışında düşünülmüştür. Diğer toplumlardaki gibi Türk toplumunda da 19. yüzyıla kadar mesleki ve teknik eğitim çıraklık sistemiyle yürütülmüştür. Loncaların sorumluluğunda bulunan bu eğitim gedik usulü ile organize edilmekteydi. Loncalar hükümetle olan ilişkilerim İntisap Ağalan (belediye başkanı) kanalıyla yürütürlerdi. Sistemde ustalık kademesine yükselen kalfalara peştemal kuşatılmaktaydı. Esnaf örgütlerinin mesleki ve sosyal işleri esnaf Şeyhi Kethüda ve ustabaşılar tarafından yürütülmekteydi. Bu yöneticiler esnaf tarafından seçimle göreve getirilmekte ve hükümet onayıyla işe başlamaktaydılar.”⁵¹

El sanatlarına dayalı bu geleneksel üretim ve eğitim sistemi gelişen endüstriye göre yenilenemeyince sistem hızla gerilemeye başladı.

Eğitime yön veren kişilerin işin eğitsel değerini ihmal etmeleri çıraklık eğitiminin bu dönemde gelişmesini engellemiştir. Çıraklık okulu girişimleri çeşitli nedenlerle sonuçsuz kalmıştır

“İmparatorluk ordularının yeni savaş tekniklerine göre çağa uygun eğitilmelerini sağlamak amacıyla ilk mesleki teknik eğitim kurumları ordu bünyesinde kurulmaya başlamıştır. Bir yandan ordu için gerekli subay mühendis ve hekim gereksinimi için yüksek okullar açılırken, diğer taraftan savaş araç ve gereçlerinin üretim ve atanımı yapabilecek teknik personeli yetiştirmek için sanat okulları hızla açılmıştır.

⁵¹ Sezgin, İ., Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, 1994, s.45

1773'de III. Selim tarafından açılan Mühendishanei-Bahri-i Hümayun; ve 1795'de açılan Mühendishanei-Humayun; mesleki teknik eğitim için Fransa'ya 150 öğrencinin gönderilmesi; II Mahmut'un ordu ve askeri okullar için uzmanlar getirtmesi; askeri malzeme üretimi için Zeytinburnu Tophane fabrikalarının kurulması; sanat bilen kura askerlerinin yabancıların yerine askeri fabrikalarda görevlendirilmesi; orduda harp sanayi sınıfı oluşturulması; fabrikaların içinde idadi endüstri alaylarının kurulması, 1908'de Zeytinburnunda "İmalatı Harbiye Nazari Mektebi" adıyla bir sanat okulu kurulması; daha sonra bu okulun adının "Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesi "Usta Mektebi" olarak değiştirilmesi ve Cumhuriyet dönemine kadar askeri fabrikalara usta ve kalifiye işçi yetiştirmesi gibi girişimler orduda da bu dönemdeki gelişmelerden örnekleridir.”⁵²

“Avrupa'daki endüstrileşme hareketine karşılık Türk toplumunda da matbaalar, kumaş fabrikaları, Yalova kağıt fabrikası gibi tesisler kurulmak istenmiş, fakat iç ayaklanmalar, kapitülasyonlar ve savaşlar sonucu başarılı olunamamıştır.

Tanzimat döneminde toplumsal yapıda meydana gelen gelişme ve değişmelerin sonucunda ikinci kez endüstrileşmeye gereksinim duyulmuştur. Bu arada Bursa, Midilli, İstanbul, Beyrut, Adana ve İzmir'de çeşitli dokuma ve gıda maddeleri üreten fabrikalar kurulmuştur. Ancak batılı endüstri toplumlarının sahip oldukları ekonomik imtiyazlar ve bunların rekabeti sonucu bu girişimler de olumlu sonuç vermemiştir. Tanzimatı izleyen yıllarda esnaf örgütünü geliştirmek ve dış pazarlarla rekabet edebilmek için yerli endüstriyi geliştirmek üzere bazı önlemler alınmıştır. Meslek adamlarını okullarda yetiştirme, yerli ürünleri halka tanıtmaya, sergi açma ve şirket kurma gibi girişimler bu önlemlerden bazılarıdır. 1862'de Sultan Ahmet'te açılan büyük sergi ve yerli endüstriyi ıslah için kurulan endüstri komisyonu da bunlar arasındadır. Ancak 1839-1864 yılları arasındaki yirmibeş yıllık dönemde sürekli çabalara karşın olumlu sonuç alınamamıştır. Tanzimattan sonra hükümet ve idare adamlarını yetiştirmek için yeni öğretim tutumları ile ekonomik kalkınmayı gerçekleştirecek elemanları yetiştirecek mesleki-teknik okulların açılmasını öneren devlet adamları olmuştur. Bunlar arasında, elçilik ve nazırlık görevlerinde bulunmuş Sadık Rıfat Paşa (1807-1857) ilgili makamlara rapor ve tasanlar vermiştir. "İdare-i Hükümetin Kavaidi Esasiyesi" adlı eserinde ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi için

⁵² Ünür, A., Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yönelme, Sakarya, 1998, s.12

elsanatları ve endüstride çalışacak elemanları yetiştirmek üzere okul açılmasını önermiştir.”⁵³

“1857'de kurulan "Maarif Nezareti Nizamnamesinde" mesleki okul ve programlara yer verilmekle beraber uygulamalarda bu konuda kayda değer bir gelişme olmamıştır. 1869 Maarifi Umumiye Nizamnamesiyle"de mesleki ve teknik öğretimin sadece yüksek kısmı bu bakanlık sorumluluğuna verilmiştir.

Diğer taraftan, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yansı ile yirminci yüzyılın başlarında erkek teknik öğretim, kız teknik öğretim ve ticaret öğretim alanlarında bazı okulların açıldığı görülmektedir. Bu okulların öncülüğünü, muhtemelen Sadık Rıfat Paşanın fikirlerinden yararlanarak, Mithat Paşa yapmıştır.

Mithat Paşa ilk olarak 1861'de İslahane adıyla Niş'de bir okul açmıştır. Sonraları, 1864'de Rusçuk ve Sofya'da 1868'de İstanbul'da ilk erkek teknik öğretim okullarının temeli atılmıştır. Mithat Paşayı izleyen ilgili Valiler'de Halep-Trablusgarb, Diyarbakır, Kastamonu, İzmir ve Konya'da benzer girişimlerde bulunmuşlardır.

Kız teknik öğretim alanında da yine Mithat Paşa ilk ıslahhaneyi 1865'de Rusçuk'ta açmıştır. Onu takiben Ahmet Vefik Paşa İstanbul'da Üsküdar'da (1878), Yedikule'de (1869), Aksaray'da (1879) ve Cağaloğlu'nda (1879), okul açmıştır. Zamanın Ticaret Nazır Suphi Paşa da 1883 de "Hamidiye Ticaret Mektebi Alisi" adıyla ilk ticaret okulunu açmıştır.

İslahhane komisyonlarınca yönetilen bu kurumlarda bugünkü anlamda planlı ve programlı bir eğitim yoktur. 1913'de 120 numaralı Umumiye Vilayet Kanunu" ile masraftan il özel İdareleri bütçelerine girdi ve bu okullar il okulları haline getirildi. 1916 yılında "Maarif Nezaretince" hazırlanan yeni idadi (ortaokul- programına göre) il merkezi dışındaki okullarda kısmen meslek öğretimi verilmeye başlandı. Yeni programa göre üç sınıflı olan taşra idadilerinin birinci sınıfları hazırlayıcı ve 'diğer iki sınıfları da ticaret, tarım, sanat ve genel bilgiler şubeleri haline getirildi.

Ancak öğretim üyesi, ders araç ve gereçleri; yokluğu nedeniyle olumlu sonuç

⁵³ Akyüz, Y., Başlangıçtan 2001'e Türk Eğitim Tarihi, İstanbul, 2001, s.120

alınmadı.”⁵⁴

Böylece 1923-1924 öğretim yılında faaliyette bulunan Edirne, İstanbul, Adana, Ankara, Bursa, Sivas-Kastamonu, Konya, Bolu sanat okulları kapanmak üzere olan diğer birkaç okul Cumhuriyet dönemine erişti. Ancak bu dönemde açılmış olan teknik okulların gerek sayılan gerekse nitelik ve türdeki ile öğretim programları cumhuriyet döneminin ekonomik, endüstriyel ve bayındırlık alanında ulaşmak istediği hedefler için yeterli değildir.

1.2. Cumhuriyet Döneminde Mesleki Teknik Eğitim

Osmanlı İmparatorluğunda Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrası Cumhuriyet'e geçişte çok sınırlı sayıda meslek okulları devredilebilmiştir.

1923 - 24 yıllarında seviyeleri ve öğretim süreleri farklı 44 meslek okulu bulunmaktaydı. Bu okullara devam eden öğrenci sayısı 4000 civarında olup, görevli öğretmen sayısı ile 258'den ibaretti.

“Cumhuriyetin kurucuları kuruluş aşamasından başlayarak mesleki, teknik eğitim ile bir ülkenin kalkınması arasındaki ilişkilerin farkına varmış; 1 Mart 1923 tarihli TBMM'nin açılışında Atatürk eğitimde izlenecek yöntemleri ve verilecek temel bilgileri öğretme yöntemim milli eğitimimizin ana kuralı olarak koymuştur.

1923 izmir İktisat Kongresi açılışında ekonomi ile eğitim arasındaki ilişkiler tartışılmış; "Yeni devletimizin, yeni hükümetimizin temel görüşleri, bütün programları ekonomik programlarımızdan çıkmıştır" demiştir. İzmir İktisat Kongresinde Türk eğitim sisteminin amaçları, temel ilkeleri ve yapısı 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile tespit edilmiştir. İş hayatında geçerli olan meslekleri hazırlamak, İktisadi Sosyal ve Kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak gibi hususlara yer verilmektedir.”⁵⁵

Cumhuriyet Döneminde Mesleki-Teknik Eğitiminde okula dayalı, finansmanı devlet bütçesinden karşılanan, standartları bakanlıkça belirlenen, eğitim kurumlarının iş hayatıyla ilişkileri sağlanan ve eğitim niteliğinin yükseltilmesi mesleki yaygın eğitimin geliştirilmesi, insangücü işveriminin artırılması, eğitimde sürekliliğin sağlanmasını amaçlayan çeşitli

⁵⁴ Nişancı, A., Mesleki ve Teknik Eğitimin Milli Eğitim Sistemi İçindeki Yapısı, Organizasyonu, Gelişimi, Ankara, 1990, s.23

⁵⁵ Akyüz, Y., a.g.k.,s.123

kararlar alınmıştır. Ancak bütün bu mesleki eğitimle ilgili çalışmalarının yanında ülkemizin yetersiz kaynaklarından ve yalnızca devlet tarafından kurulması düşünülen sanayi kuruluşlarının gelişemediği, daha ziyade tanına dayalı bir kalkınma modeli benimsendiği gözden kaçmamaktadır.

“Bu yıllarda ünlü eğitimciler yurda davet edilerek bütçe, örgüt, eğitim programları, okul gibi hususlarda bilgi edinerek uygulanacak yeni eğitim politikası belirlenmek istenmiştir. John Dawey (1924-), Kuhne (1925-), Ömer Buyse (1926-ve Amerika Birleşik Devletleri Heyeti (1930-).Dawey ekonomik ve ticari yaşam için gerekli yeteneklerin eğitimle geliştirilmesini vurgulayarak ilk okuldan sonra iş hayatına girecekler için orta dereceli meslek okulları açılmasını; Milli Eğitim Bakanlığının mesleki teknik eğitimle ilgili görevlerini yapabilmesi için merkez örgütünde gerekli düzenlemelerin yapılmasını önermektedir.”⁵⁶

Kühne, yeni Cumhuriyetin gelişmesi ile teknik insangücü arası ilişkinin önemini vurgulayarak bunun için gerekli kurumların kurulmasını önermiştir. Diğer önerileri arasında bölge okulları kurulması, öğretmen eğitimi ve eğitim programları gibi konular yer almaktadır. Ömer Buyse'nin ilginç önerilerinden birisi de teknik okulların öğretmen gereksinimi ile ülkenin endüstriyel gelişiminde rehberlik edebilecek teknik elemanları yetiştirmek üzere bir iş üniversitesi kurulmasıdır. Becerili işgücü sıkıntısının Türkiye'de çiraklık eğitim kuramlarının olmayışına bağlamıştır.⁵⁷

Bu yabancı uzman önerileri yanında ülkede eğitimin yeniden düzenlenmesinde Türk bilim adamlarının da önemli etkileri olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, Ziya Gökalp, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Hakkı Tonguç ve Rüştü Uzel diğerleri arasında ilk akla gelen isimlerdir.

Atatürk düşünce sisteminde eğitimin özüne, içeriğine, yöntemine ve amaçlarına ilişkin hususlar akılcı, gerçekçi bilimsel ve insancıl bir anlayışla ele alınmaktadır. Bu düşünce sisteminin eğitimi, program içeriğini üç boyut üzerine inşa etmektedir.

Toplumsal ve bireysel varlık bilinci ile çevresel, ulusal ve evrensel gereksinime ve koşullara uygunluğu esas olan program boyutları yanında bireylere ekonomik yaşam için

⁵⁶ Sezgin, İ., a.g.k., s.21

⁵⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, Kuhne, Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor, Ankara, 1990, s.8

gerekli bilgi ve beceri ve alışkanlıklar kazandırmak önemli bir boyut olarak yer almaktadır.

“Yerli ve yabancı uzmanların incelemeleri ve önerileri Milli Eğitim Bakanlığınca değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonuçlarına göre mesleki teknik eğitim kurumları yeni bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bakanlık merkez örgütünde önce ilköğretim dairesi (1926), daha sonra yüksek öğretim dairesinin ismi "Yüksek ve Mesleki Öğretim Genel Müdürlüğü" olarak değiştirilmek suretiyle (1927) mesleki teknik eğitimle görevlendirilmişlerdir.”⁵⁸

“Aynı yıl (1927) 1502 sayılı yasa ile teknik okulların program, araç-gereç, öğretmen yetiştirme ve istihdam sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir. Programlar ikisi hazırlık ve üçü de mesleki olmak üzere ilkokul üzerine beş yıl olarak düzenlenmiştir. Daha sonra (1935) köy enstitülerince ortaokul mezunlarının devam edebileceği özel bölümler açılmıştır. Ticaret okulları dört yıla çıkarılmış ve ayrıca akşam ticaret okulları açılmıştır.

Okulların ve hizmetlerin gelişmesi sonucu 1933 yılında 2287 sayılı yasayla Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1929 yılında 941 sayılı 2'asa ile okulların iase ödeneği ve öğretmen masrafları genel bütçeden karşılanmaya başlanmıştır .1931 yılında ise 1867 sayılı yasa ile iller dokuz bölgeye ayrılarak bölge sanat okulları oluşturulmuştur. Bu yapıda, mali yönetim bölgeye dahil illerce karşılanmaktadır. 1935 yılından itibaren de 2765 sayılı yasa ile okulların masrafları tamamen devlet tarafından karşılanmaya başlanmıştır. Gelişen hizmetlerin genel müdürlük düzeyince etkili biçimde karşılanamaması sonucu 1941 yılında Bakanlık Merkez Örgütü Kanunu, 4113 sayılı yasayla değiştirilerek Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur. Bu düzenlemeyle Talim ve Terbiye ile Teftiş İşleri hariç diğer hizmetler bu Müsteşarlığa bırakılmıştır.”⁵⁹

Örgütlenme ve okul açma girişimleri yanında, öğretmen gereksinimini karşılamak için bir yandan gençler yabancı ülkelere gönderilirken, diğer yandan Avrupa'dan öğretmen getirtilmiştir. Bu maksatla 1927 yılından 1939 yılına kadar çeşitli meslek öğretmenliğinde öğrenim görmek üzere Çekoslovakya, İsviçre ve İtalya'ya 133 bay ve bayan öğretmen adayı gönderilmiştir. Ayrıca 1927 yılından 1938 yılına kadar Avrupa'dan bazı mesleklerdeki öğretmen açığı gidermek üzere 6 moda, 4 biçki-dikiş, 3 ev

⁵⁸ Akyüz, Y., a.g.k., s.89

⁵⁹ www.etogm.meb.gov.tr/tarihce (17.06.2007)

ekonomisi yemek pişirme, 2 mesleki resim, 1 yabancı dil, 2 sıhhi tesisat, 1 erkek terziliği, 3 tezyini sanat, 1 ticari ilimler, 10 marangozluk, 5 demircilik, 7 tesviyecilik, 2 elektrikçilik, 2 dökümcülük, 10 duvarcılık, 2 mimarlık alanlarında ve 4 yönetici olmak üzere 65 öğretmen getirilmiş okullarda görevlendirilmişlerdir.⁶⁰

“Ülke kalkınması için hazırlanan projelerin uygulanabilmesi için gerekli insan gücünün yetiştirilmesi işini planlamak üzere bakanlıklar arası bir komisyon oluşturma üzere harekete geçildi. 1934 yılında kurulan bu komisyon, köy kurslarından yüksek öğretime kadar, çeşitli boyutları bulunan bir yapı önermiştir.

Planlamaya doğru atılan ilk adım niteliğinde olan bu çalışmadan alınan sonuçlar, 1941 yılında bir raporda toplanarak Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce bir program geliştirilmiştir. Programın gerçekleştirilebilmesi için 1942 yılında 4304 sayılı yasa ile her yıl 8 milyon TL.'yi geçmemek üzere Milli Eğitim Bakanlığı emrine on yıl için 81 milyon TL. ödenek verildi. Bu ödeneğin %80'i bina, tesis ve öğretim araçlarına harcanarak yurdun çeşitli bölgelerinde yeni meslek okulları açıldı.

Bu yıllarda devam etmekte olan 2. Dünya Savaşı, ekonomik güçlükler ve yaşam pahalılığı gibi nedenlerle birinci on yıllık planda öngörülen işlerin tamamlanması gerçekleşemedi. Bu nedenle birinci planda önerilen işlerin tamamlanması ve yeni koşulların yarattığı yeni gereksinimleri karşılamak amacıyla yeniden bakanlıklar arası kurul toplanarak (1949) Ordu, Tarım, Endüstri, Bayındırlık ve Ulaştırma alanlarında gereksinim duyulan teknik elemanların yetiştirilmesi için çalışmalara başlandı.”⁶¹

“Yapılan çalışmalar sonunda hazırlanan programın gerçekleştirilebilmesi için 1950 yılında 5642 sayılı yasa ile 1960 yılına kadar kullanılmak üzere on yıllık dönem için bakanlık emrine 75 milyon TL. ödenek verildi. Bu ödenekle 1951 yılından itibaren yanın kalmış işler tamamlandı. Atelye ve laboratuvar tesisleri donatıldı. Böylece 1942 yılında başlatılan planlı çalışmalar devam ettirilerek Mesleki ve Teknik Öğretim kurumları büyük bir gelişme sürecine girmiş oldu. Bu dönemde gerçekleştirilen işleri kısaca özetlemek gerekirse:

İstanbul Yüksek Mühendis Okulu'nun 1944 yılında 4605 sayılı yasa ile teknik

⁶⁰ Özkan, Z., Çıracılık Eğitimi(Ülkemizdeki Tarihi Gelişimi Uygulamalar, Bugünkü Durum), Ankara, 1992, s.14

⁶¹ Akyüz, Y., a.g.k., s.12

Üniversite haline getirilmesi,

1934-35 öğretim yılında Kız Teknik, 1937-38'de Erkek Teknik, 1955'de Ticaret Yüksek Öğretim Okullarının açılması,

İktisat ve Ticaret Okulları'nın 7334 sayılı yasa ile iktisadi ve Ticari ilimler Akademisi haline getirilmesi,

Çok sayıda Erkek Sanat, Kız Sanat ve Yapı Enstitüleriyle Ticaret Okullarının açılması ve programlarının yeniden düzenlenmesi.

1950'li yılların sonlarında ülkemiz ekonomik tercihini yapmış ve bir sanayi ülkesi olmaya karar vermiştir.

Sanayi'de gelişmenin nitelikli insan gücüne olan ihtiyacı yeni eğitim planlarının yapılmasını zorunlu kılmış eğitim şuralarında teknik ve mesleki eğitimin sorunları çağdaş ülkeler düzeyinde tartışılmaya başlanmıştır.

Milli Eğitim Şuraları ve kalkınma planları bugünkü durumu etkileyen en önemli etkenlerdir. Teknik Eğitimin yapı ve işleyişini etkileyen ilgilendiren önemli kararlar daha çok 7.8.9. ve 10.şuralarda alınmıştır. 7.şurada ortaokul düzeyinde öğretimin bütünleşmesi 8.şuralarda ortaöğretim programlarının yeniden düzenlenmesi ve mesleki teknik eğitim kuruluşlarının üniversiteye açılması 9.şurada daha çok seçmeli dersler ve yöneltme sistemi ve 10.şurada çok amaçlı lise ve teknik lise konularında kararlar alınmıştır.Tüm bu çalışmalar sonrasında uygulamaya dönük çeşitli çalışmaların bir yasa haline getirilmesi ihtiyacı doğmuştur.⁶²

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren mesleki eğitimle ilgili alınan kararlar, ülkemize davet edilen uzmanların görüşleri ve çağdaş ülkelerin bu konudaki yasa ve uygulamaları ülkemize adapte edilerek çalışma hayatına yetişmiş eleman temini için yapılmış olan tüm çalışmalar, günün ihtiyaçlarına göre zaman zaman düzenlenerek uygulanmıştır.

2.TÜRK MİLLİ EĞİTİM SİSTEMİNDEKİ MESLEKİ ve TEKNİK EĞİTİM

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile şekillenen Türk Milli Eğitim Sistemi içinde mesleki ve teknik örgün öğretim yapan okullar, 4 ayrı genel müdürlük yönetiminde faaliyet

⁶² www.etogm.meb.gov.tr/tarihce (12.06.2007)

göstermekte ve hem mesleğe, hem de yüksek öğrenime öğrenci hazırlayan programlar uygulamaktadır. Bunlar:

- Erkek Teknik Öğretim Okulları,
- Kız Teknik Öğretim Okulları,
- Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları,
- Din Öğretimi Okulları'dır.

2.1. Erkek Teknik Öğretim Okulları

“1933 yılında "Erkek Teknik Öğretim Müdürlüğü" bünyesine alınan Erkek -Teknik Öğretim Okulları 1992 yılından bu yana 3797 Sayılı Kanunla kurulan "Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı eğitim öğretim kurumları olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Genel müdürlük 1933–1992 arası çeşitli isimler altında fonksiyonlarını icra etmiştir. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nün, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 3797 Sayılı Kanun'un 13.maddesi çerçevesinde belirlenmiş görevlerinden bazıları şunlardır:

Teknolojik gelişmelere paralel olarak ülkemiz endüstrisinin orta kademe teknik insan gücü ihtiyacını nitelik ve nicelik yönünden karşılayacak tedbirleri almak ve bu konuda ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak Endüstriyel teknik öğretime yönelmiş gençlere ve yetişkinlere, Milli Eğitimin temel ilkelerine, endüstrinin ihtiyaçlarına uygun olarak ve milletlerarası standartlarda teknik eğitim verilmesini sağlamak,

Endüstriyel teknik öğretim okul ve kurumlarında yönetici ve öğretmen olarak görev yapanların görevleri ile ilgili bilgi ve becerilerini, yurt içi ve yurt dışında düzenlenecek hizmet içi eğitim faaliyetleri ile çağdaş teknoloji seviyesinde geliştirmek amacıyla gerekli tedbirleri almak,

Ülkedeki gelişmeleri ve ihtiyaçları dikkate alarak, yatırım ilan ve programlarını hazırlamak, planlanan yatırımları takip ederek sonucunda yeni okullar ve meslek bölümleri açmak, mevcut okullarda mahalli ihtiyaçlara göre yeni programlar hazırlamak ve uygulamak,

Mezunların, yetişme amaçlarına uygun olarak, iş alanlarına geçiş ve uyumlarını sağlayacak imkanların araştırmasını, sonuçlarının değerlendirilmesini ve bu konuda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmasını sağlamak.”⁶³

“1923/1924 öğretim yılında mesleki ve teknik liselerin tamamında bulunan öğrenci sayısı genel liselerde bulunan öğrencilerin iki katım (2558/1241) oluşturmakta iken, 1996/1997 öğretim yılında ortaöğretim kurumlarına devam eden 2.225.342 öğrencinin %43.7'si mesleki ve teknik liselere, geri kalan %56.3'lük bölüm ise genel liselere devam etmiştir. Mesleki-teknik liselere devam eden öğrencilerin %40.1'lik bölümünü Erkek Teknik Öğretim Okulları öğrencileri oluşturmuştur. 1996/1997 öğretim yılı itibariyle ortaöğretim kademesinde okullaşma oranı %54.7 olarak gerçekleşmiş, bunun %30.8'ini genel liseler, %23.9'unu mesleki ve teknik liseler oluşturmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarına göre mesleki ve teknik öğretim okullarında genel liselere göre olumsuz bir gelişme sürecine girilmiş olmasına karşın, son yıllarda bu alanda özellikle ayrı bir konumu olan Erkek Teknik Öğretim Okulları'nda önemli sayısal gelişmelerin ortaya çıktığı görülmektedir.”⁶⁴

“Son 5 yıllık süre içinde Endüstri Meslek Liselerinde (EML) okul sayısı olarak bir azalma görülmektedir. Bunun başlıca nedeni; EML binalarında bazılarının, bünyesinde EML programının da uygulandığı Çok Programlı Liselere (ÇPL) verilmesidir. Bu okullarda son 5 yıl içinde; program türü sayısında %23.5'lik, öğrenci sayısında %9.3'lük, öğretmen sayısında ise %6.6'lık bir artış sağlanmıştır. ÇPL'ler ise, bünyelerinde uyguladıkları 21 adet Erkek Teknik Öğretim, 6 adet Kız Teknik Öğretim, 4 adet Ticaret ve Turizm öğretimi Genel Müdürlüklerince tespit edilen programlar ile yaygınlık kazanmaktadırlar. Teknik Liselerde son 5 yıllık süre içinde; okul sayısında %22.lik, program türleri sayısında %52.9'luk bir artış, öğrenci sayılarında ise %12.8'lik bir azalış görülmektedir.

Anadolu Meslek Liselerinde son 5 yıllık dönemde okul sayısı itibarıyla 6 katlık, program türü sayısında %169.2'lik, öğrenci sayısında ise %252'lik dikkat çekici bir artış gözlenmektedir. Anadolu Teknik Liselerinde ise, aynı süre içinde okul sayısında %136.7,

⁶³ MEB, Endüstriyel Teknik Öğretim Okul ve Kurumları, Ankara, 1997, s.23

⁶⁴ Ünsür, A., Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yönelme, Sakarya, 1998, s.42

program türü sayısında %125, öğrenci sayısında %112.6'lık bir artış ortaya çıkmıştır.”⁶⁵

Endüstriyel Teknik Okullar içinde, son yıllarda özellikle Anadolu Meslek Liseleri ve Anadolu Teknik Liselerinde önemli ölçüde sayısal gelişmeler mevcuttur.

Endüstriyel teknik öğretim kurumlarında eğitim, öğretim, yönetim ve üretim hizmetlerinin daha sağlıklı ve verimli bir şekilde yürütülmesinin, özellikle uygulamalı meslek eğitiminin özelliğine ve çağın eğitim teknolojisine uygun makine, teçhizat, araç-gereçlerle donatılmış fiziki ortamlarda yapılabileceği bir gerçektir.

Bu nedenle maliyeti yüksek bir eğitim türü olan endüstriyel mesleki eğitim için oluşturulan ortamlardan azami derecede istifade edilme yoluna gidilmelidir.

“Bu amaçla son yıllarda "tam yıl tam gün eğitim" uygulaması başlatılmıştır. EML öğrencilerinin 10 ve 11. sınıflarda haftada 3 gün işletmelerde olması, okulda bulunan derslik ve atölyelerin daha geniş bir öğrenci kitlesine hizmet verebilmesine imkan sağlamaktadır.

Son yıllarda (1980-1996- Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin %5 ile %7 arasında değişen kısmı Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir Ülkemizde 1985 yılından bu yana, endüstriyel teknik öğretimi kalitatif ve kantitatif açıdan geliştirmek ve ileri ülkeler düzeyine çıkarabilmek amacıyla, kalkınma planları hedefleri doğrultusunda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dış kaynaklı kredilerle desteklenen bir takım projeler başlatılmıştır.”⁶⁶

Çalışma hayatına nitelikli ara insan gücü yetiştirmek amacıyla, maliyeti en yüksek eğitim türünde eğitilmiş Anadolu Meslek Liseleri, Anadolu Teknik Liseleri, Teknik Liseler, Endüstri Meslek Liseleri ve Çok Programlı Liseler mezunlarının mesleki alanlara değil, yükseköğretime, hatta yetişmiş olduğu alan dışındaki yükseköğretime yönelmekte olduklarıdır. Bu eğilim, yıllardan beri devam etmekte ve yatırımların büyük ölçüde boşa gitmesine, kaynak israfına yol açmaktadır.

“Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı endüstriyel okulların yaklaşık 2/3'lük bölümünde döner sermaye sistemi mevcuttur. Sistem, okulların üretkenliklerini arttırmakta, sağlanan kaynakla gelişim ve modernizasyonuna büyük ölçüde katkı

⁶⁵ www.etogm.meb.gov.tr (15.06.2007)

⁶⁶ Akyüz, Y., a.g.k.,s.125

sağlamaktadır.

Endüstriyel teknik öğretimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, topluma tanıtılması, okul ve işletmelerde yapılan meslek eğitiminin genel olarak değerlendirilmesi, öğrencilerde araştırma ve yarışma bilmemin geliştirilmesi amacıyla 1990/1991 öğretim yılında 7 meslek alanında başlatılan "Beceri Yarışması" 1995/1996 öğretim yılında 12 meslek alanında yaygınlaştırılarak uygulanmış ve yarışmalara 81.294 öğrenci katılmıştır. Endüstriyel teknik öğretimin en önemli özelliği işletmelerde yapılan uygulamalı meslek eğitimidir. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu çerçevesinde yapılan işletmelerde beceri eğitimi programına, 1995/1996 öğretim yılında endüstriyel teknik öğretime devam eden 58.056 öğrenci 17.961 işletmede, 16.513 usta öğreticinin nezaretinde katılmıştır.”⁶⁷

2.2. Kız Teknik Öğretim Okulları

“1933 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde değişik isimlerle anılan - aynı bir birim bünyesinde faaliyet gösteren Kız Teknik Öğretim Okulları; "Çağımızın ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerine uygun olarak, ülke endüstrisine ve aile ekonomisine katkıda bulunacak şekilde çeşitli yörelerin ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak, çağdaş bilim ve teknolojiye metotları bilen, yorumlayan, kullanan ve geliştiren, orta düzeyde meslek elemanı yetiştiren eğitim kurumlarıdır.

Bu okullar;

- Anadolu Kız Teknik Liseleri,
- Kız Teknik Liseleri,
- Anadolu Kız Meslek Liseleri,
- Kız Meslek Liseleri,
- Çok Programlı Liselerden oluşmaktadır.

Mazisi Cumhuriyet öncesi döneme kadar uzanan Kız Teknik Öğretim Okulları'nın sayısal olarak gelişiminin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Okul türü olarak son 5 yıllık süre içinde, okul sayısında %158.3'lük, öğrenci sayısında %260.4'lük oranda artışla

⁶⁷ MEB, TBMM, 1997 Yılı Bütçe Raporu, Ankara, 1997, s.14

en büyük gelişme Anadolu Kız Meslek Liselerinde görülmüştür. Bunun yanında Kız Meslek Liselerinde; okul sayısında %10.8'lik, öğrenci sayısında %37.4'lük bir artış ortaya çıkmıştır. Kız Teknik Liseleri sayısal olarak kayda değer bir gelişim gösteremezken, Anadolu Kız Teknik Liseleri öğrenci sayısında 5.2 katlık bir düşüş söz konusudur.

Ülke genelinde bulunan mesleki ve teknik örgün öğretim kurumları öğrencilerinin %10.1'lik bir bölümünü Kız Teknik Öğretim Okulları oluşturmaktadır.”⁶⁸

Bu okullarda; tekstil endüstrisi, besin endüstrisi, giyim endüstrisi, yapı endüstrisi, bilgi teknolojisi alanı, kültür varlıklarının korunması, çiçekçilik sektörü, endüstri tasarımı, geleneksel Türk el sanattan, seyahat endüstrisi, hizmet sektörü başlıklarında toplam 40 program türü uygulanmaktadır.

Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü; 21.yüzyılın koşullarına, değişik bölgelerdeki eğitim ihtiyaçları ve istihdam imkanlarına uygun yeni eğitim modelleri oluşturmak amacıyla birtakım projeler yürütmektedir.

“Bunlardan bazıları;

- Bölgesel Düzeyde Kadın İşgücünü İstihdama Hazırlama Projesi (5 yıl süreli proje, pilot olarak tespit edilen bazı Kız Teknik Öğretim Okullarında uygulamaya konulmuştur),

- Alman Teknik Yardım Projesi (İstanbul Rüştü Uzel Anadolu Hazır Giyim ve Deri Hazır Giyim Meslek Lisesinde, Alman Hükümetinin desteği ile Tekstil ve Deri Hazır Giyim Sanayi'nde ihtiyaç duyulan alt ve orta kademe kadroların eğitimi amacıyla başlatılmıştır),

- Yaygın Mesleki Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi (Kız Teknik Öğretimi ile ilgili bölümü),

- Üreten Kadın Projesi,

- Türk Standart Kadın Beden Ölçü Dizilerini Tespit Projesi,

- Cezaevlerindeki Kadın ve Çocukların Mesleki Eğitimi Projesi,

- Yöre Eğitim Projesi uygulamaya konulmuştur.”⁶⁹

Bunların yanında;

⁶⁸ Akyüz, Y., a.g.k., s.58

⁶⁹ MEB, Kız Teknik Öğretimde Gelişmeler, 1993, s.4

- İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (İHKİB) ile Milli Eğitim Bakanlığı İHKİB Kültür Merkezi Kurulması Protokolü,
- Triko Sanayicileri Derneği (TRISAD) ile İstanbul / Zeytinburnu Örme ve Konfeksiyon Meslek Lisesinin Kurulması ve Geliştirilmesi Protokolü,
- İstanbul Yemek Sanayicileri Derneği (İYSAD) ile Milli Eğitim Bakanlığı Mithat paşa Gıda Teknolojisi Meslek Lisesi'nin Kurulması ve Geliştirilmesine Dair işbirliği Protokolü imzalanmıştır.

Kız Meslek Liselerinin hazır giyim, nakış, el sanatları, grafik, seramik ve Kuaförlük bölümleriyle, Anadolu Kız Meslek Liselerinin bilgisayar bölümü öğrencileri arasında ülke genelinde "Beceri Yarışması" düzenlenmesine 1995/1996 öğretim yılında başlanmış, iki aşamalı olarak yapılan yarışmaya 220 okul, 6683 öğrenci katılmıştır.⁷⁰

2.3. Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları

"1933 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde aynı bir birim denetim ve gözetiminde yürütülen Ticaret ve Turizm Öğretimi faaliyetleri, 30 Nisan 1992 tarih ve 3797 Sayılı MEB'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun'a göre kurulan Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları; "Ülkenin ticaret, turizm, muhasebe, bilgisayar, maliye, pazarlama, bankacılık, kooperatifçilik, sekreterlik, emlak komisyonculuğu, borsa hizmetleri, sigortacılık, mahalli idareler ve iletişim gibi alanlarda, kamu ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu yabancı dil bilir nitelikli insan gücü yetiştiren öğretim kurumlarıdır. Öğrenciler bu öğretim kurumlarında hem mesleğe, hem de yüksek öğretime hazırlanmaktadır.

Bu okullar;

- Ticaret Meslek Lisesi,
- Çok Programlı Lise,
- Akşam Ticaret Meslek Lisesi,

⁷⁰ MEB, TBMM 1997 Yılı Bütçe Raporu, Ankara, 1997, s.13

- Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesi,
- Anadolu Ticaret Meslek Lisesi,
- Anadolu Dış Ticaret Meslek Lisesi,
- Anadolu Sekreterlik Meslek Lisesi
- Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi,
- Anadolu İletişim Meslek Lisesi,
- Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi'nden ibarettir.

Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları içinde 1992-1995 yılları arasında; okul sayısında %150, öğrenci sayısında %155.6'lık artışla en dikkat çekici gelişmeyi Anadolu Ticaret Meslek Liseleri göstermiştir.”⁷¹

Bu gelişmeyi Anadolu İletişim Meslek Liseleri ile Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri izlemektedir. Ancak, hala Ticaret Meslek Liseleri, Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları içinde okul ve öğrenci sayıları itibarıyla en önemli yere sahip olmaya devam etmektedirler.

Akşam Ticaret Meslek Liseleri ise, 1995/1996 öğretim yılından itibaren yeni öğrenci alınmamak suretiyle kapatılma sürecine girdiğinden tabii olarak sayısal bir düşüş göstermektedir.

Ticaret ve Turizm Öğretimi Okullarında; Anadolu Ticaret Meslek Liseleri ve Anadolu Dış Ticaret Meslek Liseleri dışındaki bütün okul türlerinde, 3308 Sayılı Kanun gereği lise son sınıfta haftada 3 gün (Anadolu Aşçılık Meslek Liseleri ile Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde mesleğin gereği olarak Nisan-Eylül ayları arası) mesleğe uygun işyerlerinde beceri eğitimi uygulamaları yapılmaktadır.

Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilen bütçe'nin Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine oranı 1990 yılında %3.7 iken, bu oran 1995 yılında %2.1'e düşmüştür.

1994 yılı itibarıyla 186 Ticaret Meslek Lisesi, 15 Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, 1 Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi ve 1 Anadolu Ticaret Meslek Lisesi olmak üzere 203 okulda döner sermaye uygulaması mevcuttur.

Bunların yanında, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'nce finansmanı

⁷¹ Akyüz, Y., a.g.k., s.128

Dünya Bankası tarafından sağlanan veya ikili anlaşmalar çerçevesinde yürütülen bir takım proje çalışmaları devam etmektedir.⁷²

2.4.Din Öğretimi Okulları

İmam-Hatip Liseleri, 430 Sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4.maddesi ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 32.maddesi hükümlerine uygun olarak; imamlık, hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe, hem de yüksek öğretime hazırlayan programlarını uyguladığı öğretim kurumlarıdır.

Din Öğretimi Okulları;

- İmam-Hatip Liseleri,
- Anadolu İmam-Hatip Liseleri,
- Çok Programlı Lise (ÇPL Bünyesinde),
- Ağırlıklı Yabancı Dil Programı Uygulayan İ.H.L'dir.

Buna göre tüm programlar ile 1992-1997 yılları arası İmam Hatip Liselerinde; Okul sayısında %20.4, öğrenci sayısında ise %69.9'luk bir artış ortaya çıkmıştır.

İmam-Hatip Liseleri ile ilgili olarak 1980 yılında yapılan bir araştırmaya göre; mezunlardan kendi mesleğine uygun bir istihdam alan seçenlerin %28, kendi alanında bir yükseköğrenim programına kaydolanların ise %36'lık bir oran oluşturduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca 1992 yılında Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından İmam-Hatip Liseleri mezunlarının mesleğe yönelme oranı %50 olarak açıklanmıştır.⁷³

Yukarıda belirtilen mesleki örgün eğitim kurumları yanında, 1996/1997 öğretim yılında 19 özel mesleki ve teknik lisede 2.266 öğrenci öğrenim görmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki bazı bakanlıklara bağlı olarak hizmet veren mesleki öğretim kurumları da mevcuttur.

⁷² MEB, Ticaret ve Turizm Öğretimi , Ankara, 1996, s.32

⁷³ Ünsür, A., Kuruluşundan Günümüze İmam Hatip Liseleri, İstanbul, 1996, s.54

3. MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM PROGRAMLARI, ÇEŞİTLİLİĞİ ve İÇERİĞİ

Mesleki ev teknik eğitim programlarının kapsamı, amaçlara uygun olarak, iş analizlerine dayalı olarak geliştirilen öğretim envanterinden seçilir. Program kapsamı, öğrenci ihtiyaçlarına ve yetişkinlik seviyesine uygunluk, karmaşıklık, öğrenmeye temel oluşturma, mevcut imkânlar, süre, tekrarlanma sıklığı tutarlılık ve maliyet gibi ölçütler yönünden kontrol edilmelidir.

Amaçlara uygun olarak seçilen program kapsamı, ünite ölçeğinde gruplandırılmalıdır. Kapsamının gruplandırılmasında, programının özelliklerine göre değişik yaklaşımlar kullanılabilir. Mesleki ve teknik eğitimde, program kapsamının gruplandırılmasında iş, proje, deney, temel işlemler, temel kavramlar, hizmet türü, malzeme türü, makine ve cihazlarla öğrenci ihtiyaçları araç olarak kullanılabilir. ⁷⁴

Kapsamın ünite ölçeğinde gruplandırılmasının bütünlük, ilgi, ihtiyaç, ileri öğretim temel oluşturma, mevcut kaynaklara uygunluk ve amaçlar yönünden kontrol edilmeli ve gerektiğinde gruplandırmada düzeltme yapılmalıdır.

Başarılı bir eğitimin temel şartlarından birisi planlamadır. Ünite öğretim planının temel unsurları, amaçlar, kapsam, öğretme-öğrenme sürecinde izlenecek strateji, değerlendirme ve eğitim araç malzemeleri olarak özetlenebilir. Ünite amaçları, ölçülebilir davranışları, bu davranışların gerçekleşme şartlarını ve davranış standartlarını tanımlamalıdır. Ünite planlaması, değerlerine sonuçlarına göre değiştirilip, yeniden düzenlenmelidir. Ölçme araçları ünite yeterlik amaçlarında tanımlanan davranışları ölçebilecek güçte olmalıdır.

İş, devinsel işlemlerin öğretilmesinde bir araçtır. İşlemlerin öğretiminde kullanılacak eğitim amaçlı işler, belirli ölçütlere göre seçilmeli, basitten karmaşıklığa doğru sıralanmalıdır. Devinsel işlemlerin sıralanmasında, güçlük derecesi, diğer işlemlere temel oluşturma, öğrenci yetişkinlik seviyesine uygunluk ve uygulama sıklığı gibi ölçütler kullanılır. İşlem sıralamasında, iş analizinin ihtiyaçlara uygunluk testi sonuçlarından da yararlanılmalıdır. ⁷⁵

Bilim, teknoloji ve ekonomik hayattaki değişimler becerili ve teknik insan gücüne

⁷⁴ Sezgin, İ., Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, 1994, s.47

⁷⁵ Sezgin, İ.,a.g.k., s.24

ihtiyaç ortaya çıkarmıştır bu ihtiyaca göre değişik mesleki eğitim programları ortaya çıkmıştır. "Meslek eğitim karşılıklı etkileşim içerisinde olan iş, insan ve eğitimden oluşan üç boyutlu bir bütündür". İşin ve eğitim sürecine katılacak fertlerin ihtiyaçlarının değişmesi eğitim programlarını amaç, kapsam ve metot yönünden etkilemekte ve değişmesine sebep olmaktadır.

3.1. Endüstriyel Meslek Eğitimi

Endüstriyel meslek eğitiminin temel amacı, endüstrinin ihtiyacı olan insan gücünü yetiştirmektir. Tarımsal modernleşme ve gelişme, endüstrileşme, ihracatla endüstri eğitime olan talebi arttırmıştır. Eğitim talebinin artması ile birlikte bu talebin karşılanabilmesi, örgün ve yaygın endüstriyel mesleki eğitime, insan gücünün verimliliğini yükseltmeyi ve teknolojik değişmelere uyumunu sağlamayı amaçlayan geliştirme ve uyum kurslarının bir sistem bütünlüğü içerisinde planlanmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir.

Cumhuriyet döneminde endüstriyel mesleki eğitimde tam zamanlı okula dayalı bir gelişim modeli izlenmiştir. Endüstriyel meslek okullarının Cumhuriyet dönemi kuruluş aşamasında başlıca amaçları şunlar olmuştur.

1. Meslek okulları ile çevreye yeni teknolojiler götürmek ve çevrenin endüstriyel gelişmesine yardım etmek.
2. Kurulması tasarlanan endüstriyel kuruluşlara nitelikli işgücü yetiştirmek.
3. Endüstriyel meslek okulları kuruluş aşamasındaki amaçlarını gerçekleştirmiş ve ülke kalkınmasına değerli hizmetler yapmıştır.

“Türkiye'nin ulaştığı ekonomik, sosyal ve teknolojik seviye, endüstriyel mesleki eğitim ihtiyacında önemli değişiklikler yapmıştır. Ülkemizin beceri ve teknik insan gücü ihtiyacını nitelik ve nicelik yönünden karşılamak amacıyla mesleki eğitim sistemimiz, 5. 6.1986 tarihli 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi kanunu ile yeniden düzenlenmiştir. Günümüzde endüstriyel mesleki eğitimin başlıca amaçları şunlardır;

- Mecburi ilköğretimden sonra bir üst öğrenim kurumuna devam etmeyen bir işyerinde çalışarak meslek öğrenmeye çalışan belirli yaş grubundaki gençliği sistemli çıraklık eğitimi ile işe ve hayata hazırlamak.

- Ortaöğretim çağı gençliğini, tam zamanlı ve okul-endüstri işbirliğine dayalı endüstriyel mesleki eğitim kurumları ile işe, hayata ve yüksek teknik eğitime hazırlamak.
- Çıraklık ve ortaöğretim dönemi mesleki eğitim çağı geçirmiş veya bu süreçlere hiç girmemiş genç ve yetişkinleri meslek kursları ile endüstriyel görevlere hazırlamak.
- Endüstride çalışan işgücünün verimini artırmak ve teknolojik yeniliklere uyumunu sağlamak için geliştirme ve uyum kursları düzenlemek
- Geliştirme ve uyum kursları düzenleyerek, endüstride çalışan iş gücünün verimini artırmak ve teknolojik yeniliklere uyumunu sağlamak.”⁷⁶

3.2. Ticaret Ve Turizm Meslek Eğitimi

Ülkemizde ticaret meslek eğitiminin gelişim süreci endüstriyel mesleki eğitim ile benzerlikler göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğunda meslek okulları hareketi çerçevesinde ticaret eğitimi yaptıran mesleki okullarda kurulmuştur.

“Cumhuriyet döneminde ticaret meslek eğitiminde de tam zamanlı meslek okuluna dayalı bir gelişme modeli kabul edilmiştir. Bu model 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun yürürlüğe girdiği 1986 yılına kadar uygulanmıştır. İşletmelerde meslek eğitimi uygulamasına ticaret, otelcilik ve turizm alanında da 1986 yılında başlanılmıştır. Ticaret liselerinin bir kısmında, otelcilik ve turizm meslek lisesinin bütününde bu uygulama yapılmaktadır. Uygulama ilkeleri endüstriyel meslek eğitimi ile aynıdır. Ticaret ve turizm meslek eğitiminin başlıca amaçları şunlardır:

- Ortaöğretim çağı gençliğini, tam zamanlı ve okul-iş hayatı işbirliğine dayalı ticaret, otelcilik ve turizm mesleki eğitim kurumlarıyla ticaret, banka, sigorta, otel ve turizm sektörleri ile iş hayatında muhasebe, maliye, pazarlama, büro hizmetleri, resepsiyon vb. ara kademe yetişkinlik gerektiren mesleklere, hayata ve yükseköğretime hazırlamak.
- Ortaöğretim çağını geçirmiş istihdam için gerekli asgari mesleki yeterliklere sahip olmayan yetişkinleri, meslek kursları ile iş hayatında geçerliliği olan görevlere

⁷⁶ Alkan,C.- Doğan, H.- Sezgin, İ, a.g.k., s.17

hazırlamak.”⁷⁷

3.3. Mesleki Ev Ekonomisi Eğitimi

Ailenin refah seviyesinin yükselmesi için kadının, üretici duruma getirilmesi ev çalışma hayatına daha etkin şekilde katılması yönünde güçlü bir eğilim vardır. Genç kız ve kadınların aile ve toplumsal rollerini günümüz ihtiyaçlarına göre yapabilecek şekilde eğitmeleri ev ekonomisi eğitimi ile mümkündür.

“Genç kız ve kadınların aile ve toplum içerisindeki rollere hazırlamakla görevli ev ekonomisi meslek eğitiminin başlıca amaçları şunlardır.

- Ortaöğretim çağı genç kızları, ev ekonomisi temel mesleki eğitimiyle gelecekte ev içerisinde yapabilecek rollere ve hayata hazırlamak.
- Ortaöğretim çağı genç kızlara, iş hayatında geçerliliği olan ve kadının özelliklerine uygun bir işe girebilmek için gerekli temel mesleki yeterlikler kazandırmak.
- Eğitim sisteminden ayrılmış ev ve toplumsal rolleri için gerekli davranışlara sahip olmayan genç kız ve kadınlara, yaygın eğitimle bu rollerin gerektirdiği davranışları kazandırmak.
- Türk geleneksel el sanatları ve giysileri üzerinde incelemeler yapmak, günümüz ihtiyaçlarına göre geliştirmek, üretmek yurt-içinde ve yurtdışında bu ürünleri tanıtmak.”⁷⁸

3.4. Tarım Meslek Eğitimi

Tarımda çalışan insan gücünün modern tarım teknolojisine uyumunun sağlanmasının, tarım gelişme hedeflerinin gerçekleşmesinde ağırlıklı bir yeri vardır. Modern tarım teknolojisinin verimli olarak uygulanabilmesi için becerikli insan gücünün nitelik seviyesinin yükseltilmesi şarttır. Tarım meslek eğitimine, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, yeni tarım tekniklerinin uygulanmasında ve tarımda çalışan insan gücünün yeniliklere uyumunun sağlanmasında önemli görevler düşmektedir.

⁷⁷ Akyüz, Y., a.g.k., s.130

⁷⁸ Uşan, F., Çıraklık Sözleşmesi, Konya, 1994, s.40

Türkiye'nin tarım meslek eğitiminin köklü bir geçmişi ve zengin bir tecrübe ve bilgi birikimi vardır. Tarım eğitiminin günümüz şartlarına göre yenilenmesi tarımsal gelişimimize önemli katkı sağlayabilir.

Meslek eğitiminin en eski uygulama aşamalarının başında tanın meslek eğitimi gelmektedir. Tanın alanındaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler nitelikli insan gücüne olan talebi yükseltmektedir. Geleneksel sınama ve yanılma yöntemiyle kazanılan bilgi ve beceriler modern tanın teknolojisinin kullanımı için yetersiz kalmaktadır. Endüstri ve hizmetler sektöründe olduğu gibi tarım sektöründe de insan gücünün modern tarım teknolojisinin gereklerine göre yetiştirilmesine ihtiyaç vardır. Tarımsal gelişmede ileri aşamalara ulaşmış ülkelerde insan gücünün eğitim seviyesi yüksektir. Ülkemizin sahip olduğu büyük potansiyele rağmen, tanında verim düşüktür. Ürünün niteliği istenilen seviyede değildir. Tarımsal üretimin artırılması, ürünün çeşitlendirilmesi ve niteliğin yükseltilmesi ile insan gücünün niteliğinin artırılması arasında olumlu ve yüksek bir ilişki vardır.

“Ülkemizde tarım meslek eğitiminin başlıca amaçları şunlardır;

- Tarımsal modernleşmenin gerektirdiği nitelikli ara kademe insan gücünü yetiştirmek.
- Tarımda çalışan insan gücünün yeni teknolojilere uyumu için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak.
- Eğitim sürecinden ayrılmış, modern tanın teknolojisini uygulayabilmek için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmayan yetişkinleri kısa süreli kurslarla tarım sektöründe istihdama hazırlamak.
- Tarımda çalışan işgücüne, boş zamanlarının tanın dışı üretimde değerlendirilmesi için yeni bilgi ve beceriler kazandırmak.”⁷⁹

3.5.Sağlık Meslek Eğitimi

⁷⁹ Alkan,C- Doğan,H- Sezgin,İ,a.g.k., s.15

Sağlık hizmetlerinin gerektirdiği hekim dışındaki yardımcı sağlık personelinin yetiştirilmesi sağlık meslek eğitiminin görevidir. Hızlı nüfus artışı, koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, yardımcı sağlık personeli ihtiyacını artırmaktadır.

Sağlık hizmetlerinde tıp cihazlarının kullanımının yaygınlaşması yardımcı sağlık personeli ile ilgili mesleklerde yeni uzmanlık alanları ortaya çıkarmaktadır. Etkili ve yaygın sağlık hizmeti, hekim kadar mesleğinde modern tıp biliminin gereklerine göre yetişmiş yardımcı sağlık personeli ile mümkündür.

Mesleki sağlık eğitiminin, Milli Eğitim Genel Amaç ve Temel İlkelerine uygun olarak gerçekleştirilmesi görevi geleneksel olarak Sağlık Bakanlığı'na verilmiştir. Bu görev son olarak Sağlık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile yenilenmiştir. Sağlık meslek eğitimi, anılan Bakanlık dışında tıp fakülteleri ve S.S. K. hastaneleri içerisindeki sağlık meslek liselerinde de yapılabilmektedir.

Sağlık hizmetlerinin niteliğinin ve etkinliğinin yükseltilmesinde, yurt düzeyine yaygınlaştırılmasında nitelikli sağlık personeline önemli görevler düşmektedir. Sağlık hizmetleri bir ekip çalışmasını gerektirir. Yardımcı sağlık personeli bu ekibin önemli bir unsurudur.

“Sağlık meslek eğitiminin başlıca amaçları özetle şunlardır:

- Sağlık hizmetlerinin gerektirdiği ara kademe yardımcı sağlık personeli yetiştirmek.
- Yardımcı sağlık personelinin, sağlık bilimlerinde ve teknolojideki değişikliklere uyumunu sağlamak ve verimliliğini arttırmak.
- Yetişkinleri, sağlık hizmetlerinde sınırlı mesleki yeterlilik gerektiren görevlere yaygın mesleki eğitime hazırlamak.”⁸⁰

4.ÇIRAKLIK, TEKNİSYEN ve YETİŞKİNLER EĞİTİMİ

Mesleki ve teknik eğitim sistemleri incelenen ülkelerin mesleki ve teknik eğitim

⁸⁰ Alkan,C- Doğan,H- Sezgin,İ,a.g.k., s.23

programlarının en az sekiz yıllık zorunlu eğitime dayalı olarak geliştiği gözlenmiştir. Meslekler hakkında bilgi verme, meslek alanlarını tanıtıcı çalışmalar yapma ve öğrencinin meslek seçmesine yardım etme eğitimin kapsamı içindedir.

Zorunlu eğitimi tamamlayan ve meslek öğrenmek isteyen bireyler çıraklık, gündüz ve akşam mesleki-teknik liseler, endüstri ile ortaklaşa yürütülen kubaşık programlar gibi çeşitli yollarla meslek öğrenebilirler. Bazı ülkeler çıraklık yoluyla, bazıları ise okul yolu ile eleman yetiştirmeyi tercih etmektedir. Diğer bazı ülkelerde hem çıraklık ve hem de okul yolu paralel olarak yürütülmektedir.

Bütün ülkelerde çıraklık, mesleki teknik ve yüksek öğretim kurumları arasında geçiş olanakları sağlanmıştır. Çıraklık ve meslek lisesi birbirini tamamlayan iki eğitim sistemi olarak kabul edilmektedir. Meslek lisesi temel becerileri vererek, çıraklık süresini kısaltmaktadır. Meslek lisesi temel becerileri vermekte, uzmanlaşma ise çıraklık sistemine bırakılmaktadır. Çıraklığı tamamlayan genç, akşam kursları yan zamanlı okul veya açık öğretim yolu ile okula devam ederek teknisyen olabilmektedir. Teknisyenlerin, yüksek öğrenime devam ederek mühendis gibi profesyonel eleman olabilme imkanları hızla yaygınlaşmaktadır. Genel ve mesleki eğitim arasında geçmiş yüzyıllardan gelen katı kalıpların ortadan kalkmakta olduğu izlenmektedir.

“Mesleki ve teknik eğitim kurumları ile iş hayatı arasında gençlerin eğitimine katkılarda bulunacak biçimde sorumluluk esasına dayalı bir işbirliği mevcuttur. Her ülkede mesleki ve teknik eğitim endüstri ile bütünleşmiş vaziyettedir. Mesleki standartlar, elemanlarda aranacak yeterlilikler, öğretmenlerin özellikleri vb. birçok noktada okul ve iş hayatı ortak sorumluluklar almaktadır.”⁸¹

Mesleki ve teknik eğitim sisteminde çalışan öğretmenler;

- Genel kültür,
- Meslek dersleri,
- Atölye öğretmenleri olarak üç grupta toplanabilir.

Her üç grup öğretmenin öğrencilerini yetiştirdikleri meslek alanlarını tanımları zorunludur. Genel kültür ve meslek derslerinde ele alınan konularla, öğrencilerin atölye

⁸¹ Uşan, F., Çıraklık Sözleşmesi, Konya, 1994, s.43

çalışmaları arasında ilişki kurulmasına büyük önem verilmektedir. Meslek derslerim okutacak öğretmenlerin gerekli öğrenimi tamamladıktan sonra üç yıl endüstri tecrübesine sahip olmaları gerekir. Atölye öğretmenleri endüstri tecrübesi bulunan ustalar arasından seçilir ve belirli bir süre öğretmenlik formasyonu eğitimine devam ederek yetiştirilir genellikle beş yıllık endüstri tecrübesi aranır.⁸²

4.1.Çıraklık Eğitimi

Ülkemizde geleneksel çırak yetiştirme sistemini günümüz endüstrisinin nitelikli işgücü ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden düzenleme yönünde çeşitli teşebbüsler olmuştur. Çıraklık eğitimini düzenleyen ilk kanun T.B.M.M. de 1973 yılında kabul edilmiştir. Ancak bu Kanun Cumhurbaşkanı'nca veto edilmiştir. 507 sayılı kanuna tabi işyerleri ile 5590 sayılı kanuna göre kurulmuş olan meslek kuruluşlarına üye işyerlerinde çalışan çırak, kalfa ve ustaların mesleki eğitimi, 20 Haziran 1977 tarihli 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu ile ilk defa düzenlenmiştir. Kanun, çıraklık eğitiminin esaslarını, çıraklığa giriş şartlarını, eğitim süresini, sınavları, çıraklara eğitim süresince ödenecek ücreti, sözleşme esaslarını, çırağın ve işverenin görevlerini ve sorumluluklarını tespit etmiştir.

Kanun uygulamasında karşılaşılan temel güçlük, çırakların iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı sigorta ettirilmesi olmuştur. 2089 sayılı kanunla çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi görevi Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir.⁸³

3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" Türk Mesleki Eğitim Sistemi'ni yeniden düzenlemiştir. Kanun işgücünün mesleki eğitiminde üç temel yaklaşımı kabul etmiştir. Bu yaklaşımlar şunlardır:

- Çıraklık eğitimi
- Örgün Mesleki Eğitim
- Meslek kursları

Kanunla yapılan düzenlemelerle bir iş yerinde çalışan 12-18 yaş grubundaki gençlere çıraklık eğitimi ile düzenli meslek eğitimi hizmeti verilmesi hedeflenmektedir.

⁸² Alkan,C-Doğan,H- Sezgin,İ.,a.g.k., s.17

⁸³ Uşan, F., Çıraklık Sözleşmesi,Konya, 1994, s.18

3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" örgün ve yaygın meslek-teknik eğitimi bir sistem bütünlüğü içerisinde düzenlenmiştir.

Meslek Kademeleri:

“3308 sayılı Kanunla becerili işgücünün meslek kademeleri aday çırak, çırak, kalfa ve usta olarak tespit edilmiştir. Gelişmiş çıraklık sistemlerinde, çıraklık eğitimi 9 ila 10 yıllık temel eğitime dayalı olarak düzenlenmektedir. İleri teknolojinin yaygın olarak kullanıldığı ülkelerde çıraklık eğitiminin ortaöğretime dayalı olarak düzenlenmesi yönünden kuvvetli bir eğilim vardır.

Kanunda çırak bir öğrenci olarak kabul edilmiş ve çıraklık sözleşmesi esaslarına göre bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştiren kişi olarak tanımlanmıştır. Çıraklık eğitimine giriş için ferdin, 14 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış olması; en az ilköğretim okulu mezunu olması; bünyesi ve sağlık durumunun göreceli mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olması gerekmektedir. Ağır, tehlikeli ve özellikleri olan meslekler için çıraklık eğitimine girişte bu şartlara ilaveler yapılabilmektedir.

Kalfalık, çıraklıktan ustalığa geçişte bir ara meslek kademesidir. Kalfa, bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bu meslekle ilgili iş ve işlemleri ustanın gözetimi altında kabul edilebilir standartlarda yapabilen kişidir. Bu meslek kademesi çıraklık sistemlerinde yer almakta ve kalfalık seviyesine ulaşmış kişi becerili işçi olarak kabul edilmektedir. Türk çıraklık sisteminde kalfalık unvanı çıraklık dönemi sonunda yapılan meslek teorisi ve meslek becerisi sınavlarında sağlanan basan ile kazanılmaktadır.”⁸⁴

Becerili işgücünün en üst meslek kademesidir. Usta üretim ve hizmet sürecinin verimli ve kaliteli olmasında kritik bir öneme sahiptir. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununda usta, bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve alışkanlıklarını kazanmış ve bunları mal ve hizmet üretiminde iş hayatında kabul edilebilecek standartlarda uygulayabilen; üretimi planlayabilen; üretimde karşılaşılabilecek problemleri çözümlenebilen; düşüncelerini yazılı, sözlü ve resimle açıklayabilen; üretimle ilgili pratik

⁸⁴ www.teknikerlerbirligi.sitemynet.com (18.08.2007)

hesaplamaları yapabilen kişi olarak tanımlanmıştır. Kanunun 30. maddesine göre ancak, ustalık belgesine sahip olanlar veya bunları işyerlerinde çalıştıranlar bağımsız işyeri açabilirler. Ustalık belgesine sahip olanların bağımsız işyeri açabilmeleri için 18 yaşını tamamlamaları gerekmektedir.

“Çıraklık eğitimi, okul ile işyerlerinin işbirliğine dayalı bir mesleki eğitim şeklidir. Mesleğin gerektirdiği beceriler, çırağa işyerinde kazandırılır. İşyerinin çıraklık eğitiminde sorumluluğu çırağa düzenli beceri eğitimi yaptırmaktadır. Bu eğitim usta öğretici tarafından gerçekleştirilir. Eğitimin etkinliği ile usta öğreticilerin mesleki ve pedagojik yeterlikleri arasında müspet ve yüksek bir ilişki vardır. Gelişmiş çıraklık eğitim sistemlerinde usta öğreticilerinin önemli rolleri vardır. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, çırakları işyerlerinde beceri eğitimi yaptıracak kimselerin usta öğretici yeterliğine sahip olmalarını temel bir şart olarak kabul etmiştir. Kanun, usta öğreticiyi "ustalık yeterliğini kazanmış, aday çırak, çırak, kalfa ile meslek lisesi öğrencilerinin işyerlerindeki eğitiminden sorumlu, meslek eğitimi tekniklerini bilen ve uygulayan kişi" olarak tanımlamıştır. Bu tanım iki temel özelliği kapsamaktadır. Usta öğreticinin kanunda tanımlanan ustalık ve iş pedagojisi yeterliliklerine sahip olması gerekmektedir.”⁸⁵

Çıraklık eğitimi programlarının türleri, kapsamaları ve süreleri sistemin özelliklerine ve iş hayatının ihtiyaçlarına göre farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş endüstri toplumlarında çıraklık eğitiminin dayandığı asgari eğitim kademesi 9-10 yıllık temel eğitimidir. Temel eğitimi tamamlayan genç 16 yaşa ulaşmaktadır. Fertlerin ilgi ve yetenekleri dikkate alınarak düzenlenen, kapsamlı bir mesleki rehberlik hizmeti ile güçlendirilen temel eğitimi başarı ile tamamlayan öğrencilerin meslek seçmeye ilişkin kararlarının isabetlilik derecesini yükseltmektedir.

Çıraklık eğitimi kapsamına alınan program sayısı, programların kapsam ve süreleri iş hayatının ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Bilinen ve teknolojinin gelişmesi işe daha karmaşık bir özellik kazandırmaktadır. İş hayatında bazı mesleklere olan talep giderek azalır İken, bazı mesleklere olan talep artmakta, mesleki yeterlikler farklılaşmakta ve yeni meslekler ortaya çıkmaktadır. İleri teknoloji kullanımının yaygınlaşması, eğitim programlarını derinden etkilemektedir. Zihinsel yetenekler, eğitim programlarında daha çok önem kazanmaktadır. Dar bir meslek anlamında aşırı uzmanlaşmaya yönelik

⁸⁵ Alkan,C- Doğan,H- Sezgin,İ, a.g.k., s.21

programlar giderek terk edilmektedir. Çırak eğitimi yapılan mesleklerin birleştirilmesi yönünde güçlü bir eğilim vardır. Meslek kademelerine göre ülkemizde uygulanan eğitim programlarının genel özellikleri şunlardır:

İlköğretim mezunu, 14 yaşını tamamlamış 19 yaşından gün almamış bir işletmede çalışarak meslek öğrenmekte olan gençlerin çıraklık eğitim programlarına devam etmeleri mecburidir. Çıraklık eğitiminde temel amaç, fertleri kalfalık seviyesinde yetiştirmektir. Çıraklık eğitimi 4 gün işletmede beceri eğitimi, 1 gün okulda genel ve meslek eğitim ilkesine dayanmaktadır. Okuldaki eğitim süresinin yüzde kırkı Türkçe, matematik ve sosyal bilgiler derslerine, yüzde altmışı ise teknik resim, meslek resmi ve meslek bilgisi derslerine ayrılmaktadır. Çıraklık eğitim süresi mesleklerin özelliklerine göre 3-4 yıldır. Eğitim, kalfalık imtihanının başarıyla tamamlanması ile son bulmaktadır.⁸⁶

Bu programların amacı, fertleri mesleklerin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş hayatınca kabul edilen standartlarda bağımsız olarak uygulayabilecek; üretimi planlayabilecek; üretime ilişkin problemleri çözümlenebilecek; sözlü, yazılı ve grafik iletişim becerilerini etkinlikle kullanabilecek; üretim için gerekli hesaplamaları yapabilecek seviyede yetiştirmektir. “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun çerçevesinde fertlerin ustalık eğitimi programlarına kabul edilmesi için iki temel nitelikten birisine sahip olması şarttır:

- Kalfalık imtihanlarını başarı ile tamamlamak,
- Meslek lisesinden mezun olmak.

Ustalık eğitim programları bir dizi kurs şeklinde düzenlenmiştir. Kursların kapsamı, türleri ve süreleri yönelik olduğu grubun özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Ustalık kursları iki ana grupta toplanabilir. Birinci gruptaki kurslar, usta adaylarına küçük işletmelerin yönetimi için gerekli temel yeterlikleri kazandırmayı hedeflemektedir, ikinci grup ustalık kurslarının hedefi ise usta adaylarına ileri seviyede mesleki yeterlik kazandırmaktır. Meslek matematiği, ileri meslek bilgisi, ürün geliştirme, maliyet hesapları vb. kurslar bu grup kapsamı içerisindedir. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile meslek lisesi mezunlarına doğrudan ustalık yetkisi verilmesi uygulamasına son verilmiştir. Meslek

⁸⁶ Uşan, F., Çıraklık Sözleşmesi, Konya, 1994, s.65

liseleri mezunlarının da ustalık yetkisini kullanabilmesi, 1 yıllık iş tecrübesi ve ustalık kurslarına devam ettikten sonra açılacak ustalık imtihanlarını basan ile vermeleri ile mümkün olmaktadır.”⁸⁷

Finansman, Ücret Ve Sosyal Güvenlik açısından Çıraklık eğitim sisteminde, pratik eğitim ilke olarak işyerlerinde, meslek teorisi eğitimi ise eğitim merkezlerinde yapılmaktadır. Bu uygulama pek çok ülkenin çıraklık eğitim sisteminde yaygın şekilde gözlenmektedir. Büyük ölçekli endüstri kurumları çok sayıda çırak eğitmeleri ve finansman bakımında güçlü olmaları sebebiyle meslek teorisi eğitimini de kendi işletmeleri içerisinde kurduktan eğitim merkezlerinde gerçekleştirmektedirler. Küçük ölçekli işletmelerde ise meslek teorisi eğitimi genellikle Devlete, mahalli idarelere veya meslek odalarına ait eğitim merkezlerinde gerçekleştirilmektedir. Beceri eğitimi çıracı çalıştıran işletmelerce, meslek teorisi eğitimi ise eğitim merkezlerinin ait olduğu devlet, mahalli idareler ve odalarca finanse edilmektedir. “Türk çıraklık eğitim sisteminde beceri eğitiminin finansmanı işletmelerce, meslek teori eğitimi ise Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinden finanse edilmektedir. Devlet Bütçesine ek olarak çıraklık ve meslek eğitiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması Çıraklık ve Meslek eğitimi kanunuyla kurulan "Çıraklık Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma fonu"nun kaynaklarıncı da finanse edilmektedir. Fonun ana kaynağını, yıllık beyanname veren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin hesaplanan gelir ve kurumlar vergilerine ilave olarak Fon'a ödeyecekleri yüzde birlik meblağ oluşturmaktadır. Çırak ve meslek lisesi öğrencilerine kanunda belirtilen esaslara göre beceri eğitimi yaptıran işletmelere, Fon'a ödedikleri meblağın yüzde ellisi teşvik primi olarak ödenmektedir. Teşvik primleri ile işletmelerin yaptırdıkları beceri eğitimi bir anlamda fon bütçesinden finanse edilmektedir. Bu tedbir çıraklık ve işletmelerde meslek eğitimi uygulamalarının gelişmesinde ve yaygınlaşmasında etkili olmuştur.”⁸⁸

Çıraklık eğitim sistemlerine çırak öğrencilere mal ve hizmet üretimine yaptıkları katkı dikkate alınarak kanunlarla belirlenen esaslara göre sınırlı bir ücret ödenmektedir. Ücret ödenmesi bir taraftan mal ve hizmet üretimine eğitim sırasında yapılan katkıyı

⁸⁷ MEB, Çıraklık Eğitimi Mevzuatı, Ankara, 1996, s.23

⁸⁸ Dinçel, T., Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonunun Kurulması İşleyişi ve uygulama Problemleri, ORHİM Görüşler Serisi, İstanbul, 1989, s.24

değerlendirmektedir. Ücret düşük gelir grubuna mensup ailelerin çocuklarına eğitim imkânı vermektedir. İşgücüne kazandıran mesleki nitelik, istihdam imkânlarını artırmakta ve sosyal hareketliliği yükseltmektedir. Türk çıraklık sisteminde de çıraklık eğitimi gören aday çırak ve çıraklara yaşma uygun asgari ücretin yüzde otuzunda aşağı olmayacak aylık bir ücret ödenir. Bu hüküm ücretin alt sınırını belirlemektedir. Çıraklara iş performanslarına göre daha yüksek ücrette ödenebilmektedir. Ücretler her türlü vergiden muaf kılınmıştır.

“Türk çıraklık eğitim sisteminin diğer çıraklık eğitim sistemlerinden önemli farklılıklarından birisi, çıraklara sağlanan sosyal güvenlikte ortaya çıkmaktadır. Diğer ülkelerde çırakların iş kazaları meslek hastalıkları ve hastalık sigorta primlerinin işletmelerce ödenmesine karşılık, Türk çıraklık sisteminde sigorta primleri Bakanlık Bütçesine konulan ödeneklerle karşılanmaktadır. Sigorta primlerinin Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunuyla Bakanlıkça ödenmeye başlanması çıraklık eğitiminin yaygınlaştırılmasında etkili olmuştur. Sigorta primlerinin Bakanlıkça karşılanması kalfalık imtihanlarının başarıyla verilmesi ile son bulmaktadır. Kalfaların iş kazaları, meslek hastalıkları ve hastalık sigorta primleri 506 Sayılı Sigortalar Kanunu hükümlerine göre ödenmektedir. Çıraklara ödenen sigorta primlerinin miktarı asgari ücretle bağlantılı olarak mesleklerin tehlike sınıflarına göre değişiklik göstermektedir.”⁸⁹

Çıraklık eğitim sistemlerinde kalfalık ve ustalık unvanları imtihanla kazanılmaktadır. İmtihanlar kurum il veya eyalet ile ülke seviyesinde düzenlenebilmektedir. Birçok çıraklık eğitim sisteminde, örneğin Alman ve İngiliz sistemlerinde, yetiştirme sistemi ile ölçme ve değerlendirme sistemleri ayrı düzenlenmiştir. İşgücünün mesleki yeterliklerinin geçerli bir ölçme aracı ile tespit edilmesi ve sonucun belgelendirilmesi, meslek standartlarının korunması ve belgelerin iş hayatında kabul görmesi yönünden önemlidir.

Kalfalık ve ustalık imtihanları eğitimi yaptıran kurumlar, Devlet kontrolündeki ölçme ve değerlendirme merkezleri veya ilgili meslek odalarınca yapılabilmektedir. Eğitimin mahalli idarelerce yönelttiği eğitim sistemlerinde, işgücünün ekonomik faaliyetlerdeki önemi dikkate alınarak merkezi idarelerce çıraklık eğitiminin düzenlenmesinde etkili görev alması dikkat çekici bir özelliktir. Ülkemizde kalfalık ve ustalık imtihanlarını düzenleme

⁸⁹ Akyüz, Y., a.g.k., s.140

yetkisi kanunla Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir. Bakanlık bu yetkisini çıraklık eğitim merkezleri aracılığıyla kullanmaktadır. Kalfalık ve ustalık imtihanlarında uzmanlaşmış ölçme ve değerlendirme merkezlerinin henüz kurulamamış olması, ulusal meslek standartlarının geliştirilmesinde güçlük yaratmaktadır. Bu boşluğun "Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi"nce doldurulması planlanmıştır.

“Kalfalık imtihanının amacı, kalfa adayının mesleği ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarına iş hayatınca kabul edilebilir seviyede sahip olup olmadığını ölçmektir. İmtihanlar ülkemizde yazılı sözlü ve uygulamak olarak, çıraklık eğitim merkezleri ölçeğinde meslekle ilgili öğretmen ve esnaf sanatkar temsilcilerinden oluşan komisyonlar tarafından yapılır. Kalfalık belgeleri imtihanı yapan eğitim merkezlerince düzenlenir. İmtihana giriş şartları, imtihan esas ve usulleri yönetmelikle tespit edilmiştir.

Ustalık imtihanlarının amacı, adayların meslekleriyle ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarının mal ve hizmet üretiminde iş hayatınca kabul edilebilir standartlara göre bağımsız olarak uygulayıp uygulayamadığını ölçmektir. Ustalık imtihanlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında, kalfalık imtihanlarındaki esas ve usulleri izlenmektedir.

Kalfalık ve ustalık imtihanlarının geçerliliği, kalfalık ve ustalık seviyelerinde iş hayatınca kabul edilebilir standartların ne olduğunun doğru ve anlaşılır şekilde tanımlanmasına bağlıdır. Meslekler ölçeğinde ayrıntılı olarak yapılacak tanımlar imtihanlar, eğitim programları ve uygulamaları, eğitim ortamları vb. gibi eğitim ve öğretimi etkileyen unsurların geliştirilmesi yönünden önemlidir.”⁹⁰

Kalfalık ve ustalık imtihanlarını hazırlayacak ve sonuçlarını değerlendirecek uzman bir kurumun bulunmaması, çıraklık eğitim sistemimizin bir eksikliği olarak gözükmektedir.

“Çıraklık eğitimi okul işletme işbirliği ile gerçekleştirilen bir mesleki eğitimidir. Beceri eğitiminin eğitim planına göre işletmelerde, meslek teorisi öğretiminin eğitim merkezlerinde gerçekleştirilmesi sistemin denetiminin Bakanlıklar, mahalli idareler ve ilgili meslek kuruluşlarının işbirliği ile gerçekleştirilmesini gerektirmiştir. Beceri eğitiminin denetiminde iki temel unsur bulunmaktadır.

⁹⁰ Köksal,S.-Lordoğlu,K., Geleneksel Çıraklıktan Çocuk Emeğine Bir Alan Araştırması,Friedrich Ebert Vakfı,1993,s.75

- İşletmelerin çıraklık eğitim kanunlarında yer alan hükümlere uyup uymadıkları.

- İşletmede yapılan beceri eğitiminin eğitim ve programlarına uygunluğu.

Birinci maddede belirtilen unsurların denetiminde çalışma müfettişleri ile ilgili meslek kuruluşları temsilcileri görevlendirilmektedir. Beceri eğitimin eğitim ilkelerine ve programlara uygunluğu ise yetkili eğitim makamları ve meslek kuruluşlarınca kontrol edilmektedir. Pek çok çıraklık sisteminde benimsenen temel yaklaşımlar bunlardır. Bu temel yaklaşımlardan ülkeler arasında sınırlı farklılıklar gözlenebilmektedir.”⁹¹

Türk çıraklık sisteminde de açıklanan temel denetim yaklaşımları benimsenmiştir. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununda çırakların işletmelerdeki beceri eğitiminin denetlenmesiyle Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına yetki verilmiştir. Çıraklara beceri eğitimi yaptıran işletmelerin kanuna uygunluğu Çalışma ve Sosyal Sigortalar Müfettişlerince periyodik olarak denetlenir. Bu denetimler, çırakların çalışma şartları, ücret sözleşme, usta öğreticilerin mesleki yeterlikleri, izin, işçi sağlığı ve iş güvenliği konuları kapsar. Denetim raporları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bölge Müdürlüklerine ve İl Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kurullarına gönderilir. İşletmelerin beceri eğitimi yönünden denetimi ise Valilikçe kurulan "İnceleme ve Denetleme Komisyonlarınca" gerçekleştirilir. Bu komisyonlarda mesleki eğitimcilerle birlikte esnaf ve sanatkarlar demeti ile ticaret ve sanayi odası temsilcileri de bulunur. Denetim raporları valilik makamına sunulur. Komisyonların incelemeleri eğitim ortamının uygunluğu, makine araç ve gereç durumu usta öğreticilerin davranışları ve mesleki yeterlilikleri, eğitimin programlara uygunluğu v.b. gibi eğitime ilişkin konuları kapsar. Denetim hizmetlerinin İl ölçeğinde sekreteryaya hizmetleri çıraklık eğitim merkezlerince gerçekleştirilir.

İşletmelerin Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununa aykırı fiilleri para ve meslekten geçici men ile cezalandırılır. Mesleki yeterlikleri kanunda belirtilen diploma ve belgelerle tespit edilmeyenlerce açılan işyerleri mahalli mülki amirlerce kapatılır. Bağımsız işyeri açabilmek için teknik lise mezunu olarak mesleğinde en az 1 yıl çalışmış olmak veya

⁹¹ Köksal,S.,Lordoğlu,K., a.g.k.,s.82

ustalık belgesine sahip olmak şarttır. Belirtilen diploma veya belgeye sahip olmadıktan halde bu diploma veya belgeye sahip kanlan işyerlerinde çalıştıranlar da bağımsız işyeri açabilirler. Kanunun bu hükmü ile bağımsız işyeri açabilme, mesleki yeterlikle ilişkilendirilmiştir.

Özetlemek gerekirse çıraklık eğitimi, en eski mesleki eğitim yaklaşımlarından biridir. Endüstri inkılabı üretim sistemlerinde köklü değişimler yapmıştır. Bilim ve teknolojik gelişmeler, işe daha karmaşık bir nitelik kazandırmıştır. İşin mahiyet değiştirmesi ve genel anlamda ferdi işe hazırlama süreci olarak tanımlanabilecek mesleki eğitimin amaç, kapsam, metot ve organizasyonunda da değişiklikler yapmıştır. Endüstrileşmiş ülkeler üretim sistemleri ve işte meydana gelen değişikliklere uygun olarak mesleki eğitim sistemlerinde yeni düzenlemeler yapmışlardır. Çağdaş çıraklık sistemleri pek çok endüstrileşmiş ülkede, işgücünün mesleki eğitiminde temel yaklaşımlardan birisi olma özelliğini korumaktadır.

“Türkiye’de Cumhuriyet döneminde, mesleki -teknik okula dayalı bir meslek eğitim gelişme modeli kabul edilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında sınırlı sayıda endüstrinin bulunması böyle bir gelişim modelinin seçiminde temel etken olmuştur. Mesleki-teknik okullar Türk işgücünün yetiştirilmesinde kendilerinden beklenen görevleri başarıyla yapmışlardır. Ülkemizin ulaştığı kalkınma seviyesi, hızlı nüfus artışı, okullaşma oranının henüz çağdaş endüstri ülkeleri seviyesine ulaşmamış olması, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler, Türk mesleki eğitim sisteminde köklü düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Geleneksel deneme-yanılma metoduna dayalı, organize olmamış işgücü yetiştirme düzeni emek piyasasının taleplerini karşılamada yetersiz kalmıştır. 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Türk mesleki eğitimini bir sistem bütünlüğü içerisinde düzenlemiştir. İşgücünün mesleki eğitiminde çıraklık eğitimi, tam ve yan zamanlı mesleki, teknik okullar ile meslek kurslarından oluşan bir model benimsenmiştir.”⁹²

“Endüstrileşmiş ülkelerde günümüz ihtiyaçlarına uyumlanmış modern çıraklık eğitimi, belirli yaş grubundaki gençlerin mesleki eğitiminde etkinlikle uygulanmaktadır. Çıraklık eğitiminin bir ülkenin mesleki eğitim sistemi içerisindeki ağırlığı, ekonomik, sosyal ve politik sistemlerin özelliklerine, eğitimin dayandığı temel felsefeye, eğitim tecrübelerine ve

⁹² Köksal,S.-Lordoğlu,K., a.g.k.,s.75

geleneklerine göre farklılık göstermektedir. AB. ülkeleri içerisinde Almanya en gelişmiş çıraklık sistemine sahiptir. İkili (Dual- sistem olarak isimlendirilen Alman çıraklık sistemi, okul-işletme işbirliğine dayanmaktadır. Mesleki-teknik okulların mesleki eğitim sisteminde çok küçük bir ağırlığı vardır. Çıraklık eğitimi işgücünün mesleki eğitiminde temel yaklaşımdır. Fransız ve İngiliz mesleki eğitim sistemlerinde, Çıraklık eğitimi ile mesleki-teknik okullar işgücünün yetiştirilmesinde etkinliklerini korumaktadır. Çıraklık eğitiminde, ferдин beceri eğitiminden işletmeler sorumludur. Meslek teorisi eğitimi ise işletmelerde veya çıraklık eğitim merkezlerinde yapılmaktadır. Milli, bölgesel ve işletme seviyesinde, bakanlık, işçi ve işveren kuruluşlarının görev ve sorumluluklarında ülkeler arasında farklılıklar gözlenmektedir. İşin giderek daha karmaşık bir nitelik alması, çıraklık eğitiminin dayandığı temel eğitim seviyesini yükseltmekte ve ferdi bir meslek dalında yetiştirme yerine bir grup mesleği kapsayan meslek alanında eğitime eğilimleri güçlenmektedir.”⁹³

4.2. Teknisyen Eğitimi

Teknisyenlik terimi, günümüzde değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Bir kuruluşta teknisyen olarak tanımlanan kişilerin yaptığı hizmetlerin gerçekte yetişkin işçi seviyesinde olduğu gözlenir iken diğer bir kuruluşta teknisyen sıfatı bir alanda uzmanlaşmış profesyonel teknik elemanlara verilebilmektedir. Geçmişte endüstride mühendis olarak çalışan teknik elemanların yaptıkları hizmetlerin pek çoğu, günümüzde teknisyen veya teknolog olarak isimlendirilen teknik elemanlar tarafından yapılmaktadır. Gelişmiş endüstrilerde mühendisler araştırma, planlama, proje hazırlama ve geliştirme gibi hizmet alanlarında görevlendirilmekte, bunların uygulanması ise teknisyenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Endüstrileşme sürecini henüz tamamlamamış ülkelerde teknisyenlik hizmeti olarak kabul edilen görevlerin pek çoğu mühendisler tarafından yapılmaktadır. Ülkemizde de bu uygulama birçok kurumda gözlenmektedir.

Genel olarak, yaptığı görev aldığı sorumluluk profesyonel teknik elemanla becerikli işçi arasında olan kimseye teknisyen denir. Teknisyen, becerili işçiden profesyonel teknik elemana kadar uzanan bir ekibin üyesidir. Bazen becerili işçiyle,

⁹³ Alkan,C- Doğan,H-Sezgin,İ,a.g.k., s.38

Teknisyenin Görevleri

“Teknisyenin, endüstride yaptığı görevler ülke ve kurum seviyesinde farklılıklar göstermektedir. Teknisyenlik seviyesinde mesleki yeterlik gerektiren görevler de kendi arasında farklılaşmaktadır. Endüstri teknisyenin görevleri ustaya daha yakın olmasına karşılık, mühendislik teknisyeni olarak tanımlanan teknisyenlerin yaptığı görevler ise mühendisi ve bilim adamına daha yakındır.

Bununla birlikte teknisyenlerin yaptığı görevler şu ana gruplarda toplanabilir.

- İletişim
- Tasarım
- İş organizasyonu
- Ölçme ve Arıza Teşhisi
- Pratik Çalışma (Servis, bakım, montaj, vb.).
- Nezaret

Teknisyen yetiştirmeyi amaçlayan eğitim programları, iş hayatının ihtiyaçlarına, programlara kabul edilecek öğrencilerin özelliklerine, izlenen eğitim politikalarına ve ülkenin gelişme seviyelerine göre farklılıklar göstermektedir. Daha önce açıklandığı gibi teknisyen eğitimi, ortaöğretim seviyesinde ve ortaöğretim sonrası 2 yıllık yüksek öğretim seviyesinde yapılmaktadır.”⁹⁴

Yaptığı görev ve aldığı sorumluluk mühendis ile becerili işçi arasında olan kimseye teknisyen denir. Teknisyen becerili işçiden mühendise kadar uzanan bir teknik ekibin üyesidir. Teknisyenlik hizmetleri, kendi içerisinde mühendislik ve endüstri teknisyenliği olarak iki temel gruba ayrılmaktadır. Endüstri teknisyenliği faaliyetleri sınırlı bir iş çevresinde yoğunlaşırken, mühendislik teknisyenliği faaliyetleri mühendislik alanları ile paralellik göstermektedir.

“Teknisyenlik eğitiminin etkinliği ve verimliliği, iş hayatının teknisyen ihtiyacının gerçekçi şekilde tespit edilmesiyle, teknisyenlerin yapacakları görevlerin doğru olarak tanımlanmasıyla ve görevlerin öğretilebilecek unsurları yönünden analiz edilmesiyle yakından ilişkilidir. Teknisyenlik seviyesinde yetişkinlik gerektiren mesleklerin doğru olarak tanımlanabilmesi için yaygın olarak kabul edilen ölçülerle yapılan görevlerin

⁹⁴ Sezgin, İ.,a.g.k.,s.20

karşılaştırılması yapılmalıdır.”⁹⁵

Program değerlendirmesi, program geliştirme sırasında verilen kararların isabetliliği ve öğretme öğrenme sürecinin etkinliğini tespit etmek için sürekli veri toplama ve yorumlama sürecidir. Bu tanım, değerlendirmenin sürekliliğine, bir hedefe yönelik olduğuna ve değerlendirmede uygun araçların kullanılması gerektiğine işaret etmektedir. Teknisyen eğitiminin değerlendirilmesi aşamasında başlıca iki temel soruya cevap aranır.

- Program hedefleri ile gerçekleşen sonuçlar arasında ne ölçüde uygunluk vardır?
- Yetiştirilen öğrenciler iş hayatının ihtiyaçlarına ne ölçüde uygundur?

Birinci sorunun cevaplandırılabilmesi için program hedefleri ile eğitim süreci sonunda gerçekleşen öğrenci davranışlarının karşılaştırması yapılır. İkinci sorunun cevaplandırılabilmesi için öğrencilerin mezuniyetten sonra iş hayatındaki performanslarının izlenmesi gerekir. Değerlendirme sonuçlarına göre teknisyen eğitiminin amaç, kapsam, metot, öğretim araç ve malzemeleri ile öğretme-öğrenme süreçlerini etkileyen unsurlarla değişiklik ve düzenlemeler yapılır. Teknik eğitimin, bilim ve teknolojiadaki değişimlerden etkilenen dinamik özelliği daima hatırlanmalıdır. Öğrenciye kazandırılan davranışların program hedeflerine ve iş hayatının ihtiyaçlarına uygunluğu sürekli değerlendirilir. Değerlendirme, eğitimin etkinliğinin ve verimliliğinin yükseltilmesi için kullanılan bir araçtır.⁹⁶

4.3. Yetişkinler Eğitimi

“Çağdaş eğitim kısaca

- Davranış değişimi,
- Bireyin kendi yaşantıları yoluyla maksatlı olarak davranışlarını değiştirmesi veya,
- Bireysel yeteneklerin çeşitli yönden birey ve toplum için en uygun biçimde geliştirilmesi olarak tanımlanabilir.”⁹⁷

⁹⁵ Alkan,C- Doğan,H- Sezgin,İ,a.g.k., s.25

⁹⁶ Sezgin,İ.,a.g.k., s.84

⁹⁷ Alkan,C- Doğan,H- Sezgin, İ, a.g.k. , s.53

Yetişkin; kendisi ve başkaları için sorumluluklar yüklenebilecek bir devreye gelen; kendisi ve başkaları için fonksiyonel bir nitelik kazandığı (üretici olduğu-toplum tarafından kabul edilen kişi olarak tanımlanabilir.

“Yetişkinler Eğitimi: Yetişkinler eğitiminin erişmeye çalıştığı genel amaçlar ve bu yolla gerçekleştirmeye çabaladığı temel görevleri kısaca ifade etmek gerekirse: Bu eğitim bireysel mutluluk ve refah sağlamak ve yetişkinleri daha yararlı vatandaşlar durumuna getirmek üzere olanlara:

- Yeni beceri ve davranışlar kazandırmak.
- Öğrenme ve yetişme konusunda ilgi kazandırmak,
- Eğitimleri; inançları ve değer yargılarını geliştiren yeni evrensel ve toplumsal konulara uydurma konusunda yardım etmek.
- Kendilerine yeterli, dinamik ve başarılı duruma gelmelerinde yardımcı olmak için gerekli yaşantıları sağlamayı amaç edindiği söylenebilir.”⁹⁸

Böylece yetişkinler eğitimi sosyal, kültürel ve ekonomik gelişme ve değişim ile bireysel gelişme ve değişim arasında sürekli bir uyum sağlamaya çalışır.

Yetişkinlerin bir eğitim programına katılmaları gönüllülük esasına dayanır,örgün eğitim programını gerçekleştirmek istediği kişisel ve toplumsal amaçlar, geleceğe yöneliktir.Yetişkin eğitim programları işlevsel olmak verimlilikleri yüksek olmak zorundadır,pasif olmaktan hoşlanmaz ,yetişkinlerin

çoğunluğu özellikle sosyo-ekonomik durumu düşük olan gruplardaki yetişkinler ihtiyaçları olduğu halde eğitim için bir istemde bulunmazlar.Yetişkin eğitiminde bu hedeflere ulaşmamızı sağlayacak eğitim programlarına ihtiyaç vardır.⁹⁹

Yetişkinler eğitimi her ne kadar son gelişmeler karşısında evrensel düzeyde önemli bir konu haline gelmiş ise de sadece bu çağa özgü bir eğitim değildir. Bugünkü yetişkinler eğitimi kavramı ve uygulamaları uzun bir gelişimin ürünüdür. Köy ve kasaba toplatılan, kitaplıklar teşkil etme kulüpleri kurma, pazar okulları (18. yüzyıl-, mektupla öğretim,

⁹⁸ Sezgin, İ.,a.g.k.,s.32

⁹⁹ Bülbül, S., Türkiye’de Mesleki Teknik ve Gelir Getirici Yetişkin Eğitim Programlarını İnceleme Projesi, Ankara, 1996, s.13

üniversite hak eğitim programları, meslek okulları, akşam programları ve diğer çeşitli yöntemler yetişkinler eğitiminin zamanımıza gelinceye kadar geçirdiği aşamalar hakkında bir fikir vermektedir.

Değişik yöntemlerle, sınırlı ölçüde de olsa yurdumuzda yürütülmeye çalışılan yetişkinler eğitim faaliyetleri genellikle okuma-yazma, tarım, sağlık, ev ekonomisi, yurttaşlık ve çeşitli meslek eğitimi programlarını kapsamaktaydı.¹⁰⁰

5. MESLEKİ EĞİTİME ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLAR

5.1.MEGEP(Mesleki Eğitimi Güçlendirme Projesi)

“Türkiye uzun süredir is gücünün niteliğini yükseltmek ve ekonominin tüm sektörlerinde istihdam imkanlarını artırabilmek için mesleki eğitim sistemini geliştirmeye çalışmaktadır. Bu çaba, Türkiye'nin dünyanın önde gelen ekonomileri arasında rekabet edebilirliği ve Avrupa Birliği'ne giriş bağlamında daha da anlamlı hale gelmektedir.

Türkiye'nin bu alandaki çabalarını desteklemek amacıyla 1999 AB Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin MEDA fonlarından yararlandırılması kararlaştırılmıştır. Bunun sonucunda Türkiye, ekonomisinin is gücü ihtiyacıyla, mesleki ve teknik okullarının çıktıları arasındaki boşluğu kapatabilmek amacıyla bazı proje fikirleri geliştirmiştir. Bu yöndeki ilk adım olarak, 4 Temmuz 2000 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Birliği arasında Türkiye'deki Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesinin (MEGEP) anlaşması imzalanmıştır.”¹⁰¹

“Projenin Teknik Yardım Ekibi 30 Eylül 2002 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. MEGEP'in süresi bes yıldır; ilk altı ayı başlangıç dönemi, geri kalan 4,5 yıllık süre ise uygulama dönemi olarak ayrılmıştır. Projenin toplam bütçesi 58,2 milyon eurodur; bunun 51 milyon euroluk kısmı AB tarafından sağlanan hibe, geri kalan 7,2 milyon euroluk kısmı ise Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin yerel katkısıdır.

¹⁰⁰ Sezgin, İ., a.g.k.,s.22

¹⁰¹ Köksal,S.-Lordoğlu,K.,a.g.k.,s.98

Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi olan MEGEP'in amacı,

- 12 yıllık temel eğitime geçiş için alt yapı oluşturmak,
- Meslekî eğitim sistemimizi; AB ve gelişmiş ülkelerdeki standartlara yükseltmek,
- Sosyo-ekonomik gereksinimler ve hayat boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda güçlendirmektir.”¹⁰²

Bu yaklaşım; iş piyasasının ihtiyaçlarına cevap verebilen, temel eğitim, genel orta öğretim ve yüksek öğretim sistemleri ile bütünlük içerisinde, modern, esnek ve kaliteli bir mesleki eğitim sisteminin oluşturulmasına alt yapı sağlayacaktır.

“MEGEP’in Uygulanması İle Birlikte,

- Pilot okul ve kurumlarda (genel liseler ile meslek liselerinin 9. sınıfında) aynı program uygulanmasına geçilmiştir.
- Öğretim süresi 4 yıl olacak şekilde planlanmıştır.
- 9. Sınıf ortak sınıf (tanıtım ve yönlendirme) olarak planlanmıştır.
- Yatay ve dikey geçişlere elverişli alt yapı oluşturulmuştur.
- Alan ve dal eğitimi esas alınmıştır
- Öğrenci; eğitim süresinin sonunda, alanda diploma ile birlikte, seçmiş olduğu dalda 3. Seviye sertifika alacaktır. (Mesleklerin uluslar arası sınıflandırılması 1’den 7’ye kadardır. Bu seviyelerden 1., 2. ve 3. seviyeler meslekî orta öğretimde, 4.ve 5. seviyeler meslek yüksek okulu seviyesinde, 6. ve 7. seviyeler ise üniversite düzeyinde uygulanmaktadır.)
- Sistemden ayrılan öğrenci, yeterliliklerine karşılık gelen 1. veya 2. Seviye sertifika alabilecektir.
- Örgün ve yaygın meslekî ve teknik eğitim kurumlarında aynı alanda aynı modüler öğretim programları uygulanacaktır.
- Diploma ve sertifika programlarında geliştirilen modüller ortak olarak kullanılacaktır.

¹⁰² www.megep.meb.gov.tr/misyon (14.06.2007)

- Her yaşıta ve düzeydeki bireye yönelik hayat boyu öğrenme esas alınmıştır.”¹⁰³

¹⁰³ www.kadirga.k12.tr/megep (03.08.2007)

III.BÖLÜM

TÜRK ve ALMAN MESLEKİ EĞİTİM SİSTEMLERİ

1. ALMAN MESLEKİ EĞİTİM SİSTEMİ

“İnsangücü kaynaklarına yapılan yatırımlar küreselleşme sürecinde en az fiziki sermaye yatırımlar kadar önemli görülmektedir. Günümüzde iş güvencesi kavramının yerini bireylerin istihdam edilebilme güvencesi almıştır. Bu nedenle yaşam boyu eğitime verilen önem artmakta ve eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki ilişkiler güçlendirilmektedir.”¹⁰⁴ AB'nin sloganı haline gelen "yaşam boyu eğitim" ve çağdaş meslek eğitimi ile hizmet sektörlerinde hızla artan "bilgi işçileri" çalışma yaşamına olumlu yönde yeni boyutlar getirmektedir.

“Mesleki Eğitim AB 'nin gündeminin ilk sıralarında yer almış ve "Avrupa Sosyal Politika Eylem Programı ile uygulama konulmuştur Bu program Avrupa Parlamentosu tarafından hazırlanmış ve sosyal görünüm sağlanması amacıyla taraflarca deklere edilmiştir. Bu programın başlıca özellikleri;

İstihdamı yükseltmek için sosyal fonların daha etkin kullanımı ,Genel ve mesleki eğitimin teşvik edilmesi,AB'nde serbest dolaşım kolaylıklarına yönelik önlemler,Sosyal Politikanın bütün alanlarında asgari ihtiyaçların çerçevesinin oluşturulması,Aile yaşamı ve çalışma yaşamı arasında uygunluğun sağlanması, Sosyal politikanın bütün alanlarında fırsat eşitliği ilkesinin uygulanması,Yoksullar,yaşlılar ve sakatlara yardım , Toplumda ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede ortak çalışma ,sosyal dialogun gelişmesi,Gönüllü kuruluşlarla daha yoğun işbirliği ,Bilgi toplumunun gelişiminin sosyal etkilerinin tahlili vb konularda Mesleki Eğitimin gelişmesine ve devamlılığına dair

¹⁰⁴ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Küresel Eğilim ve Türk Çalışma Hayatı, TİSK Yayın no:164, Ankara, 1997, s.9

programdır.”¹⁰⁵

Sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde kalkınma sürecinde olan ülkemiz, globalleşen dünya ekonomisinde yerini alabilmesi, kıyasıya rekabete dayalı mamullerine ucuz ve kaliteli mamulleri sunabilmesi yetişmiş insan gücüyle mümkündür.

Bilindiği gibi ülkemizin en büyük kaynağı insandır. Bilgi çağı olarak öngörülen 21. Asırda, en büyük katkıyı sağlayacak olan çalışanların bilgi ve becerilerini en üst düzeyde çıkarmak, bütün dünya ülkelerinin en önemli sorunudur.

Avrupa Birliği ülkelerinden mesleki eğitim konusunda başarılı bir ülke olan Federal Almanya Cumhuriyeti, Türkiye için iyi bir örnek teşkil etmektedir. 1980 yılı başından beri Federal Almanya Çalışma Teşkilatıyla yapılan muhtelif görüşmeler sonrasında Almanya'da tatbik edilen mesleki eğitimin ikili sistemini Türkiye'ye adapte etmek için yoğun çalışmalar başlatılmış bu konuda eğitsel ve teknik bilgi ve yardımlar alınmıştır.

3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim yasının hazırlanışı sırasında ve halen bu yasanın tadil edilerek çağa uygun hale getirilme çalışmalarında ve hazırlanan yasa taslağında alman mesleki eğitiminin izleri bulunmaktadır.

1.1. Almanya'da Mesleki Eğitimin İkili Sistemi

Almanya'da liseyi bitiren gençlerin sayısı yıldan yıla artmaktadır, bu gençlerin büyük bir kısmı yüksek öğrenim yapmakta ve meslek öğrenimi yapanların sayısında bir değişiklik olmamaktadır.

Liseyi bitirmeyen gençler çoğunlukla meslek eğitimine karar vermektedirler. Ancak pek çok lise mezunu da meslek eğitimine başlamaktadır. Bunların çoğu "ikili sisteme" göre eğitilmektedir, "bir işletmede kılgsal eğitim görürken meslek okulunda da mesleğin kurumsal bilgilerini edinmektedir". Bu da meslek eğitiminin özel sektör ve devletin işbirliği içinde gerçekleşmesi demektir. Eğitimin düzenlenmesi federal devletin görevidir.

¹⁰⁵ Ekin, N., Dialog Çağı, MESS, Ekim, 1997, s.23

Meslek okulları ise buldukları eyalete tabidir.¹⁰⁶

Meslek okulu; Meslek eğitimi gören gençler, işletmedeki kılısal eğitime paralel olarak, üç yıl süreyle, haftada bir ya da iki gün meslek okuluna devam ederler. Derslerde genel eğitim sağlayan bilgilerden başka, kuramsal meslek bilgileri verilir. Öğrencilerin basan derecesi, eğitimin sonunda bir diploma ile belgelenir. 18 yaşını doldurmamış olan ve başka bir okula gitmeyen bütün gençler için, meslek okuluna devam zorunluluğu vardır. Bu gençler mesleğe hazırlık yılında kuramsal meslek bilgileri edinir ve bu sayede eğitim dalım daha kolay seçerler.

Meslek eğitiminde öteki yollar; “Çıraklık eğitimi ve meslek okulunun yanında, meslek öğrenimi için daha başka yollar da vardır. Bu yollar izleyen gençlerin sayısı giderek artmaktadır. İki örnek verelim: "Berufsfachschule", tam gün öğretimle bir mesleğe hazırlar ve eğitim süresi, bir yıl ile üç yıl arasındadır. Bu süre çıraklık süresine hesaplanır, ya da tamamen çıraklık devresinin yerine geçer. "Fachoberschule", Realschule'yi bitiren öğrencileri alır ve onlara iki yıl içinde meslek yüksekokuluna girebilecek niteliği kazandırır. Daha önce bir meslek eğitimi görmüş olan kimse için okul sadece bir yıl sürer. Ders programında kuramsal bilgilerden başka eğitim atölyelerinde çalışmalar ve uygulama vardır. Öğrenmede güçlük çeken özürü gençlerin meslek rehabilitasyonunu teşvik için Meslek Teşvik Kuruluşu yılda 4.3 milyon euro yardımda bulunur. İşletmeler tüm işyerlerinin en az yüzde altısında özürü çalıştırmakla yükümlüdür. Bu kurala riayet etmeyen işverenlere para cezası verilir.”¹⁰⁷

İşletmede eğitim; İşletmede uygulamalı eğitim, yani çıraklık devresi, meslek dalma göre iki ila üç buçuk yıl, ama genellikle üç yıl sürer. Çıraklık eğitimi, ancak eğitimle öğrenilecek meslekler listesinde kayıtlı bir meslek dalında yapılabilir. Lise bitirme diploması olan kimsenin çıraklık devresi altı ay kısaltılır. Eğitim sırasında büyük basan gösterenlerin eğitim süresi altı ay daha kısaltılabilir. Çıraklar bir eğitim ödeneği alırlar. Ödenek miktarı her yıl artırılır. Eğitim yönetmelikleri ekonomi birlikleri, işveren örgütleri ve sendikalar tarafından hazırlanır ve ilgili federal bakanlık tarafından kabul edilip yayımlanır. Müfredat ve sınav programını bakanlıklar saptar. Sınavlar ekonominin özerk yönetim organlarının komisyonları (Endüstri ve Ticaret Odaları ve Esnaf Loncası) ile

¹⁰⁶ Karaağaçlı, M., İkili Meslek Eğitimi ve Meslek Standartları, Ankara, 1996, s.45

¹⁰⁷ Karaağaçlı, M., a.g.k., s.46

benzeri makamlar tarafından Çeşitli ekonomi dallarına mensup 500.000'den fazla işletme, serbest meslekler ve kamu hizmeti çırak eğitmektedir.¹⁰⁸ Büyük işletmelerin kendi eğitim atölyeleri vardır. Çıraklar bu atölyelerde ve işyerlerinde eğitilirler. Çırak eğitim gören gençlerin yandan fazlası ise, küçük işletmelerde doğrudan işyerlerinde eğitiliyorlar. Ancak bu işletmeler çok ihtisaslaşmış olduğu için, bütün gerekli bilgileri veremezlerse, gençlerin meslek bilgilerini artırmalarına, işletmeler üstü eğitim yerleri yardımcı olur.

Herkese eğitim; İlke olarak Federal Almanya'da gençlerin iş yaşamına girebilmek için eğitim görmüş olmaları gerekir. Niteliksiz işgücünün sayısı giderek azalıyor. Meslek eğitiminin ikil sistemi çok başarılı olmuştur. Birçok ülke bu sistemle ilgilenmektedir. Seksenli yıllarda, genç sayısı yüksek olduğundan, eğitim yeri istemi de fazla olmuştur.

Federal Almanya çok gelişmiş, karışık bir ekonomik sisteme sahiptir. İyi yetiştirilmiş, kalifiye uzman elemanlar bu ekonomik sistemin işleyebilmesi için önemli bir koşuldur. Bunların büyük bir kısmı mesleklerini "dual sistem" demlen ikili sistem içinde öğrenirler.

İkili sistem, Federal Almanya'daki eğitim sisteminin başlıca unsurlarından biridir. Her eğitim sistemi ekonomik ve sosyal altyapıya bağlıdır ve başka ülkelere, olduğu gibi doğrudan doğruya aktarılamaz. Bununla beraber Federal Almanya'daki deneyimler, ikili sistemde meslek eğitiminin başka ülkelere de ilginç bir örnek olabileceğini göstermiştir.

“Buna göre "ikili sistem" denilmesinin nedeni, eğitimin genel olarak iki aynı öğrenim yerinde verilmesidir; işletmede ve meslek okulunda. Çırak işletmede, her şeyden önce pratik eğitim görür. Meslek okulunda eğitim haftanın bir veya iki gününde kuramsal derslerle desteklenir. Bu, aynı zamanda blok dersler şeklinde olabilir.

Genel eğitimin sonuna doğru öğrenciler özellikle iş bilgisi dersinde meslek seçimine hazırlanırlar. Bu hazırlık kapsamına, mesleklerle ilgili bir danışma merkezini ziyaret de da Alman mesleki eğitim politikası iki ana hedef öngörmektedir. Bunlar, mesleki ve genel eğitim arasında eşdeğerlilik ile genel ve mesleki eğitim arasında geçiş imkanlarının sağlanmasıdır. Bir meslek eğitimi diplomasının aynı zamanda bu eğitimin devamı olan eğitim kurumunun yollarını açması ve ortaöğretim diploması gibi ustalık diplomasının da yüksek öğrenim yolunu açması öngörülmektedir. Bununla birlikte, mesleki ve genel

¹⁰⁸ Karaağaçlı, M., a. g. k., s. 47

eğitimde eşdeğerlilik diplomaların eşitliğinden öte anlam ifade etmektedir. Mesleki Eğitim Sisteminde teorik eğitimin sadece okulun uygulama ise işletmenin olarak ele alınmamaktadır. Çünkü bu ayrımın keskinleşmesi meslek eğitiminde amacım kaybetmektedir. Bu nedenle pratik uygulamalar teorik olarak açıklanabildiği gibi teorik konularda ele alınabilmektedir.”¹⁰⁹

Almanya'da ikili sistemin ihtiyaçları karşılama konusunda yetersiz kaldığı bu nedenle gerek mesleki eğitimin ve gerekse endüstrinin bünyesinde pluralist sisteme geçilmesinin zorunlu olduğunu vurgulamaktadır.

Bu görüşlere göre, işyerlerinin ve mesleki eğitim kurumlarının faaliyet alanlarının çeşitlendirildiği pluralist sistemde, çalışanlar arasında ve üretim birimleri arasında ilişkiler güçlenecek ve mesleki eğitim görenler daha fazla sorumluluk ve teşebbüs gücüne sahip olacaktır. Bu da, yeni teknolojilere uyum sağlanabilmesi açısından daha fazla esnek bir zemin oluşturacaktır.

Alman mesleki eğitim sisteminin başlıca özellikleri şunlardır:

- Mesleki eğitim dual(ikili) yapıya sahiptir. Halen ülkemizde uygulanmaya çalışılan model esas itibariyle Alman modelidir.
- 1969 yılında yürürlüğe giren Mesleki Eğitim Kanunu ile mesleki eğitimle ilgili olarak Sanayi ve Ticaret Odaları'na önemli görevler verilmiştir. Oda'lar bütçelerinin yaklaşık %40'ını bu amaçları doğrultusunda kullanmaktadırlar Sanayi ve Ticaret Odaları sadece uygulayıcı değil, mesleki eğitim sistemini yönlendirici fonksiyona sahiptirler.
- Okul kitap ve malzemeleri okul tarafından ücretsiz olarak verilmekte, öğrenciler okula gidiş-dönüşleri için sigortalanmaktadırlar.
- Uygulamalı eğitimini sanayide yapan öğrencilere toplu sözleşmelere göre ücret ödenmesi esası getirilmiştir.
- Halen Almanya'da resmen tanınmış, 380 meslek dalında 500.000 civarında

¹⁰⁹ Kappler, A., İşte Almanya, (Çev:B.Emircan), Societats Verlag, Berlin-1995,s.10

işletmenin mesleki eğitim yaptırmakta ve bu sayının giderek artmakta olduğu belirtilmektedir.

- Teorik meslek dersleri öğretmenlerinin yüksek öğrenimden önce bir yıl, yüksek öğrenimden sonra ise 1-2 yıl staja tabi tutuldukları, yapılan sınav sonunda başarılı olanlara öğretmenlik görevi verildiği ve her meslek dersleri öğretmenin iki branşı olduğu bilinmektedir.
- Almanya'da eğitim çağındaki genç nüfusun %62'si bir mesleki eğitim programından geçmektedir.
- Öğrencilerin bitirme sınavları Sanayi ve Ticaret Odaları, Küçük Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri tarafından düzenlenmekte, işçi-işveren temsilcileri ve öğretmenlerden oluşan bir komisyon tarafından yapılmaktadır. Dersi okutan öğretmen komisyon üyesi olamamaktadır.
- Ekonominin her kesimi mesleki eğitimle iç içedir.
- Okul türlerinin ve programlarının zengin ve karmaşık gibi görünen yapılaşma rağmen, eğitim programları yatay ve dikey geçişliliğe açıktır.
- Mesleki eğitim programı takip eden öğrenci haftada 10-12 saat okulda teorik ders, 28-30 saat işletmelerde pratik ders yapmaktadır.
- Ayrıca, Ticaret ve Sanayi Odaları ile birlikte Eyaletler arası Sürekli Kurul, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Küçük Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri, Federal Meslek Eğitim Enstitüsü, İşletmeler üstü Mesleki Eğitim Merkezleri Almanya'da mesleki eğitimin gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunmaktadırlar
- Yapılan bu araştırma bir kez daha net bir şekilde ortaya koymuştur ki, kişilerin ve toplumların refahı ancak eğitimle sağlanabilir.
- Günümüzde artık gerekli bilgi ve beceriden yoksun, belirli düzeyde alan eğitimi görmemiş kişilerin istihdam imkanı bulabilmeleri oldukça zordur.
- İşgücü piyasalarının niteliksiz elemanlara rağbet etmediği, örgün ve yaygın eğitim sistemlerinin ihtiyaç duyulan vasıfta elemanları yetiştirebilmesi için

gerekli düzenlemelerin sürekli olarak yapıldığı günümüzde, ülkemizin bu konuda arzu edilen noktada olduğunu ifade etmek oldukça güçtür.

Gelişmiş ülkelerde eğitim sistemleri içinde mesleki ve teknik eğitim belirgin bir ağırlığa sahipken, ülkemizde hala genel eğitim kurumlarının öğrenci sayısının büyük bölümünü bünyelerinde bulundurması dikkat çekici bir durumdur.

Bunun yanında, zaten yeterli düzeyde geliştirilememiş mesleki ve teknik eğitim sistemi de, gerek planlama yetersizlikleri, gerekse işgücü piyasaları ile işbirliğinin yeterince geliştirilememiş olması nedeniyle ihtiyaca yeterince cevap vermekten uzaktır.

Eğitim sistemindeki bu çarpık görüntü her yıl milyonlarca lise mezununu üniversite kapılarına yığmakta, üniversitelerimiz de bu talebi karşılayamadıkları için her yıl bilgili fakat vasıfsız işsiz sayısı artmaya devam etmektedir.

Bu nedenle, acilen eğitim sisteminin yeniden masaya yatırılarak bu verimsiz, kaynakları hovardaca israf eden yapıdan kurtarılması için gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Mesleki eğitim sistemimiz; süratle değişen teknolojiyi yalandan takip edebilen, en yeni teknolojik bilgilere sahip, ortaya çıkan değişikliklere süratle uyum sağlayabilecek esneklikte verimli ve üretken bir teknisyen yetiştirebilmek amacıyla, ülke ihtiyaçları gözönünde bulundurulmak suretiyle yeniden düzenlenmelidir.

Bunun yanında, İş ve İşçi Bulma Kurumu mutlaka fonksiyonel hale getirilmeli, bu alanda tekel olmaktan çıkarılmalıdır. Bugün bilinen bir gerçektir ki, kurum kendisine yüklenen yükümlülüklerinin büyük bölümünü yerine getirmekten son derece uzaktır.

İşletmelerin ve sendikaların eğitim konusunda yeterli derecede aktif olmadıkları görülmektedir. Bu konuda yöneticilerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesine ihtiyaç vardır. Özellikle rehabilite edilerek iş hayatına ve toplumsal hayata kazandırılması gereken sosyal gruplara verilmesi gerekmektedir.

Meslek Danışmanlığı ve Meslek Eğitim Sözleşmesi:

Meslekler hakkında danışma daha okula devam ederken başlar. Öğrenciler okulda, psikologlar ya da bu konularda özel olarak hazırlanmış öğretmenler vasıtasıyla eğitim yollarının seçimi hususunda bilgi sahibi olabilirler.

Öğrencilerin bununla beraber ekonomi ve çalışma hayatı hakkında da bilgi sahibi

olabilmeleri için öğretim programlarında, örneğin iş bilgisi gibi, bununla ilgili dersler de öngörülmüştür. Ayrıca öğrenciler, firmaları ziyaret ve her şeyden önce işletmelerde staj vasıtasıyla bilgi alabilirler.

Meslek danışmanlığı ile ayrıntılı görüşme sonucu yeteneklere ve eğilimlere uygun meslek seçilir İş ve İşçi Bulma Kurumu sayesinde bir çıraklık yeri bulunur. Meslek eğitim ilişkisi bir meslek eğitim sözleşmesi ile düzenlenir. Sözleşme, hukuken geçerli olması için kişi ve firma sahibi tararında imzalanır.

“Meslek eğitim sözleşmesinde meslek eğitiminin hedefi, zamansa! süreci ve ayrıca deneme dönemi, yıllık izin, Ödenecek çıraklık ücretinin miktarı ve bunun gibi daha birçok hususlar düzenlenmiştir. Sözleşme, zanaatkarların kendi kendilerini yönetim organı olan Zanaatkarlar Odası tarafından Meslek Eğitim Yasası koşullarına uygun olup olmadığı hususunda gözden geçirilir. Herşey uygunsa, bu çıraklık ilişkisi Oda'nın siciline kaydedilir.”¹¹⁰

Bu sözleşme, işletme ile çırak arasındaki meslek eğitim ilişkisinin esasını oluşturur. En azından şu bilgileri içermesi gerekir:

Niteliği, pratik ve zamansal planı ve özellikle eğitimi verilen meslekte gösterilecek faaliyet olmak üzere meslek eğitiminin amacı, meslek eğitiminin başlangıcı ve süresi, meslek eğitim yerinin dışındaki mesleki eğitim önlemleri, günlük düzenli meslek eğitim süresi, deneme dönemi, ücret ödenmesi ve miktarı, izin süresi, meslek eğitim sözleşmesinin hangi şartlar altında feshedilebileceği.

Sözleşmenin esaslı içeriği yazılı olarak tespit edildiği takdirde ancak meslek eğitimine başlanabilir.

İşletmedeki meslek eğitimini tamamlayıcı olarak işletmeler üstü meslek eğitim kursları. Bu derslerin amacı, işletmeler arasındaki kalite farklarını dengelemek ve bütün çıraklara en azından sahip olmaları gereken bilgilerin verilmesini sağlamaktır.

¹¹⁰ Kappler, A., a.g.k.,s.15

1.2. İşletmeler Üstü ve İşletmeler Dışı Meslek Eğitim Yerleri

Herşeyden önce sınai-teknik sahada, fakat aynı zamanda pazarlamacılık sahasında da olmak üzere küçük ve orta dereceli işletmeler çoğu zaman meslek eğitiminin içeriğinde belirtilenlerin hepsini kendi işyerlerinde verebilecek durumda değildirler. Bu yüzden Odalar ve aynı zamanda işveren kurumları ve sendikalar, işletmelerde uygulanan meslek eğitimini takviye etmek üzere devlet desteğiyle işletmeler üstü meslek eğitim yerleri kurmuşlardır. Federal yönetim ve eyalet yönetimleri yatırım masraflarına katılırlar ve devamlı giderlere yardımda bulunurlar. Federal Meslek Eğitim Enstitüsü işletmeler üstü meslek eğitim yerlerinin planlaması, kurulması ve geliştirilmesini desteklemekle yükümlüdür.

Meslek pedagojisi açısından olanakların yanı sıra işletmeler üstü meslek eğitim yerlerinin, bunun üstünde esasen meslek eğitim politikasıyla ilgili görevleri vardır:

Meslek eğitim seviyesini dengelemek hususunda yardımcı olmak; Aynı ayrı her bölgede meslek eğitim yerlerinin çoğalmasına katkıda bulunmak; Geniş ve sistematik bir temel eğitimin verilmesine genelde katkıda bulunmak; Kısa vadede, ek olarak meslek eğitim kapasitesinin açılabilmesini mümkün kılmak; Mesleki gelişme eğitimine katkıda bulunmak.

Bütün çıraklar, işletmedeki çalışmalarının bir kanıtı olarak tüm eğitim süresi içinde, daha sonra sınav komisyonuna gösterilmek üzere bir rapor defteri tutmak zorundadırlar.

İkinci öğretim yılı sonunda ara sınav vardır. Sınav Zanaatkarlar Odasının Denetiminde yapılır. Kuvansial bilgiler sorulur, zamanla işletme içindeki ekonomik ve sosyal ilişkileri daha fazla öğrenmekte inisiyatif ve sorumluluk bilinci gelişmektedir.

Çırağın öğrenimini bitirdikten sonra, öğrenim gördüğü işletme tarafından işe alınıp alınmayacağını, işletmenin o anda yeni iş gücüne gereksinimi olup olmadığına bağlıdır. İşletmede işe alınma asla otomatikman olmaz, bu yeniden yapılacak bir iş sözleşmesiyle düzenlenir. İkili sistemde çırakların çoğunun mesleki eğitimleri böyle veya benzeri şekilde yürür.

1.3. Yasal Çerçeve, Koşullar

İkili sistemde meslek eğitimi iki ayrı öğrenim yerinde yapılır, işletmede ve okulda. Bu özellikten dolayı gençler hem çırak hem de öğrencidirler. Çırak olarak federal hukuğun hak ve yükümlülüklerine, öğrenci olarak ise eyaletlerin okul eğitim yasalarına bağlıdırlar.

Çırak ile eğitim veren işletme arasında yapılan meslek eğitim sözleşmesi özel hukuksal bir sözleşmedir.

Gençler eyaletlerin eğitim yasaları uyarınca, meslek okuluna devam etmekle yükümlüdür. Meslek okuluna devam yükümlülüğü genel olarak 18 yaşma veya meslek eğitiminin bitimine kadar sürer.

Federal devlet aslında Meslek Eğitim Yasası vasıtasıyla bütün federal düzeyde eşit bir meslek eğitiminin çerçeve koşullarını belirlemekle yetinir, bunlar örneğin işletmeler için geçerli meslek eğitim yönetmelikleridir. Federal düzeyde meslek eğitim yönetmelikleri ile belirlenmiş çerçeve ders programları eyaletlerin eğitim bakanlarından eyaletlere özgü ders programlarına dönüştürülür. Meslek eğitimi vermeye elverişli işletmeler (eğitim veren işletmeler) bu çerçevenin sınırları içinde mesleki eğitime şekil verme hususunda tek başlarına sorumludurlar.

İlgili merciler, örneğin Odalar ve eyaletlerin maarif daireleri, öngörölmüş olan bilgi ve becerilerin gerçekten kazandırılmasını denetler. Bunun dışında, Odaların işletmeler için meslek eğitim danışmanları vardır.

Federal hükümet, işçi ve işveren dernekleri ve eyalet temsilcileri hep birlikte meslek eğitimi yönetmeliklerini hazırlar. Bunun üzerine eyalet temsilcileri, ders programını buna uydururlar. Berlin'deki Federal Meslek Eğitim Enstitüsü meslek eğitim yönetmeliklerinin hazırlanmasında yardımcı olur.

Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün en önemli organı, yukarıda bahsedilen 4 grubun temsilcilerinden oluşan Üst Komisyon'dur. Böyle düzenli bir yöntem içinde İşveren ve sendikaların da rızasıyla meslek eğitim yönetmelikleri meydana gelir. Üst Komisyon ayrıca meslek eğitim politikasındaki karşıt görüşleri bir sonuca bağlamak için en önemli mercidir.

1.4. Mesleki Eğitim Masrafları

Meslek eğitimi vermeye elverişli her işletme, çırak yetiştirip yetiştirmeme konusunda kendisi karar verir. Geleneksel meslek eğitim sahası olan zanaatkarlıkta ortalama her iki işletmeden biri çırak alır. Sanayi ve ticaret dallarında ise bu daha azdır. Buna karşılık büyük işletmelerin hemen hemen hepsi çırak yetiştirirler ve gayet iyi donatılmış ve organize edilmiş eğitim atölyeleri vardır. Bazı işletmeler ise kendi gereksinimlerinin üzerinde çırak yetiştirirler.

“İkili sistemde çıraklık eğitiminin masrafları büyük bir kısmı itibariyle ilgili işletmeler tarafından karşılanır, yalnız şu var ki, bu masraflar her iş dalında birbirinden farklıdır. İşletmelerin karşıladıkları meslek eğitim masraflarının hemen hemen yansı, Çırağın aldığı ve toplu sözleşmelerle karara bağlanmış olan ücretle, yine işletmelerin çırak için ödedikleri sosyal sigorta kesintilerinden oluşmaktadır. Meslek okulları için eyaletlerin karşıladıkları masraflar azdır. Meslek okullarına devam parasızdır, öğrenciler okula herhangi bir şekilde para ödemezler.”¹¹¹

1.5. Tarihi Gelişme

Daha 12. yüzyılda Almanya'da zanaat işletmelerindeki çıraklık eğitimini yonca yetmelikleri vasıtasıyla belli bir sisteme sokma girişimleri başlatılmıştır. Bu eğitim şekli, çoğunlukla zanaatkarlık becerilerinin usta veya kalfa tarafından çırağa gösterilmesine ve bu gösterilenleri çırağın uygulayarak yetişmesine dayanıyordu. Sanayi, şu ana kadar dahi geçerli olan zanaatın "usta yetiştirme" tarzını benimsemiş, bununla beraber eğitim atölyeleri kurarak sistematik bir meslek eğitimi uygulamaya başlamıştır.

İkili sistemin ikinci kolu olan meslek okullarının geçmişi 16. ve 17. yüzyıllara kadar

¹¹¹ Kappler, A., a.g.k.,s.15

uzanmaktadır. Dini amaçlı ve sanata bağlı "Pazar Okulları'nda okuma-yazma ve hesap bilgileri verilerek gelişmekte olan sınıai üretimin koşullarına ayak uydurmaya çalışıldı. Daha 1869 yılında çıkarılmış olan Meslek Yönetmeliği'nde bile şu belirtilmişti Resmi bir yönetmelik vasıtasıyla işletmeler, çıraklarını bir meslek okuluna göndermek hususunda yükümlü kılınabilirler. Ancak, meslek okuluna devam zorunluluğu ilk olarak 1938'de uygulanmaya başladı. Demek oluyor ki, ikili sistem belli bir nizama göre gelmemiş, daha ziyade uzun süren bir tarihi gelişme sonucu organik olarak oluşmuştur.

1.6. Geleceğe Yönelik Yatırımlar

Meslek eğitiminin bugünkü şekli 1969 yılında çıkarılmış olan Meslek Eğitim Yasası ile düzenlenir. Federal Almanya'daki işletmeleri, böyle bir ikili meslek eğitim sistemini kendi cephelerinden, gönüllü olarak ve tüm sorumluluğu taşıyarak ayakta tutmaya ve finanse etmeye zorlar.

İşletmelerin büyük çoğunluğu, iyi bir meslek eğitiminin kendileri için de büyük önem taşıdığı bilincindedirler: Her an daha da hızlı bir sekile ilerleyen gelişmelere, ancak uzman elemanlar ayak uydurabilirler.

“Müesseseler sürekli şekilde teknik yeniliklerle karşılaşmaktadırlar, buralarda çıraklık eğitimi süreci içinde, ilerde hangi teknik sonraların üstesinden gelmeleri gerektiğini vakitlice öğrenirler.

Gençler işletmede, normal çalışma şartları altında somut görevleri yerine getirmesini öğrenirler, bu da motivasyonlarını ve inisiyatiflerini geliştirmektedir. Çıraklar işletmede sosyal yetenekler kazanmaktadırlar, İş arkadaşlarıyla birlikte topluca ortak bir hedefe doğru hareket etmeyi öğrenmektedirler. Böylece, çıraklık eğiliminden iş hayatına geçiş, örgün eğitim sistemiyle yürütülen meslek eğitimine kıyasla daha pürüzsüz olmaktadır.”¹¹²

Federal Almanya ham madde kaynakları kısıtlı bir ülke olarak, esasen değeri yüksek

¹¹² Kappler, A., a.g.k.,s.15

ürünlerin satışından ve hizmet sektöründen geçimini sağlamaktadır. İlerde de uluslararası pazarlarda başarılı kalabilmek için insan iş gücünün kalitesi bozulmamalı, sendikalar bu konuda hem fikirdir: İyi bir mesleki eğitim geleceğe yönelik bir yatırımdır.

1.7. Meslek Eğitim Yasası

Meslek Eğitim Yasası (BBiG) işletmelerdeki meslek eğitimi hakkında geniş ve müşterek çerçeve koşulları koyar. Bunun dışında mesleki gelişme ve meslek değiştirme hususlarını da düzenler. Bu böylece, Federal Almanya'daki ikili meslek eğitiminin hukuk esasıdır.

Meslek Eğitim Yasası, meslek eğitiminin okullarla ilgili bölümünü kapsamaz, bu hususta federal eyaletler sorumludur. Bunlar kendi öğretim yasalarını çıkarır.

Zanaat sahasında, Meslek Eğitim Yasası'ndan başka bir de Zanaat Yönetmeliği esastır.

“Meslek eğitimi için ayrıca üç federal yasanın önemi vardır:

- Meslek eğitiminin planlanması ve istatistiği ile Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün çalışmalarının düzenlendiği Meslek Eğitimi Teşvik Yasası,
- Bir müessesede çalışanların temsilciliğinde, işletmedeki meslek eğitimiyle ilgili Sınanacak kararlara iştirak ve etkenlik hakkı sağlayan İşyerleri Teşkilat Yasası,
- Çıraklar ve genç yaştaki işçiler için özel koruyucu hükümler getiren Gençleri İş hayatında Koruma Yasası.”¹¹³

1.8. Eğitim Veren İşletmeler ve İlgili Merciler

“Federal Almanya'da meslek eğitimi ikili sisteminde bir meslek öğrenmenin esas yeri işletmedir. Çırak yetiştirmek isteyen bir işletme belirli bazı gerekleri yerine getirmek

¹¹³ Kappler, A., a.g.k.,s.15

zorundadır:

- 18 yaşının altındaki gençlere sadece resmen tanınmış ve eğitimi görülen mesleklerde yetiştirebilir.
- Yeterliğe sahip (ehliyetli) usta öğretici görevlendirmek zorundadır.
- Meslek Eğitim Yönetmelikleri'nin gereklerine uygun bir meslek eğitim programı hazırlamak zorundadır.
- İlgili merci(oda)tarafından eğitim veren sıfatının haiz bir işletme olarak tanınmış olması gerekir.”¹¹⁴

Toplam olarak yaklaşık 500.000 işletme çırak yetiştirmektedir. Ekonominin bütün sahalarında eğitim veren işletmeler mevcuttur, örneğin sanayi ve ticarete, zanaatta, tarımda, kamu hizmetinde, serbest mesleklerde (doktor, avukat, eczacı vs.) ve ev ekonomisinde. Fakat işletmelerin hepsi de çırak yetiştirmez. Eğitim veren işletmeler arasında en büyük pay zanaattadır. Bu dalda tüm işletmelerin yüzde 50'den fazlası çırak yetiştirir. Eğitim veren işletmelerin ikinci büyük oranı sanayi ve ticaret sahasındadır.

Federal yönetimin kanun koruyucuları meslek eğitiminin belirli bazı görevlerini "ilgili merciler"e devretmişlerdir. Bunlar, meslek eğitim sahalarının çoğunda Odalarıdır, örneğin sanayi ve ticaret odaları, zanaat odaları, ziraat odaları, çeşitli serbest mesleklerin odaları.

Belli bir ekonomi dalındaki müesseselerin ya da belli bir ihtisas yönündeki bütün serbest meslek sahiplerinin (örneğin doktorlar veya avukatlar- aidat ödeyen zorunlu üyesi olarak mensup oldukları 3 dalar" kendi kendilerini yöneten kuruluşlardır. Bunlar, bütün oda mensupları tarafından seçilmiş olan genel kurul tarafından "yönetilir", fakat eyaletin en yüksek resmi dairesinin (örneğin Eyalet ekonomi Bakanlığı- hukuki denetimi altodadır.

“Meslek eğitiminde Odalar'ın, diğer görevleri yanı sıra şu görevleri vardır:

- . Çıraklık sözleşmelerinin kayda geçirilmesi,
- . Meslek eğitimi uygulamasının gözetimi,
- . Meslek eğitimi veren işletmelere ve çıraklara danışmanlık yaparak meslek eğitimini teşvik,

¹¹⁴ Öz ,V., Sorularla Alman Eğitim Sistemi: Yüksek Öğretim, Mesleki Eğitim, Mainz, 2002, s.23

- . İşletmelerin yeterliğim tespit,
- . Sınav komisyonlarının kurulması ve mezuniyet sınavları ile usta öğretici yeterlik sınavının yapılması,
- . Sınav yönetmeliklerinin çıkarılması,
- . Meslek eğitim komisyonlarının kurulması”¹¹⁵

1.9. Meslek Eğitim Danışmanları ve Meslek Eğitim Yönetmelikleri

İlgili merciler işletmelerdeki meslek eğitiminin yürütülmesinin denetler ve bunu hem eğitim verene ve hem de çırağa danışmanlık suretiyle teşvik eder. Bu amaçla meslek eğitim danışmanları görevlendirilir. Eğitim veren işletmeler meslek eğitim danışmanlarına bu denetim için gerekli bilgileri vermek, belgeleri göstermek ve eğitim yerlerinin incelenmesine izin vermekle yükümlüdür.

“2001 yılında ilgili mercilerde bu işi asıl görevi olarak yapan toplam ortalama 1300, ikinci bir iş olarak yapan yaklaşık 300 ve fahri çalışan yaklaşık 6800 meslek eğitim danışmanı vardı.Bu işi asıl görev olarak yapan bir meslek eğitim danışmanı sanayi ve ticaret odaları sahasında ortalama 505 işletmeyi ve 1820 meslek eğitim ilişkisini, hatta zanaat odalarında 2723 işletmeyi ve 5000'den fazla meslek eğitim ilişkisini müşavere eder. Bu meyanda zanaat dalında fahri çalışan meslek eğitim danışmanları sayısının çokluğunu doğrusu hesaba katmak gerekir.”¹¹⁶

Eğitimi görülen meslekler hakkında ilgili bakanlık, örneğin Federal Ekonomi Bakanlığı, Federal Eğitim Bakanlığı'nın mutabakatıyla meslek eğitim yönetmelikleri çıkarır.

¹¹⁵ Yılmaz, Y.K., Mesleki Eğitim Merkezleri ile Alternatif Modellerin Değerlendirilmesi (Almanya-Türkiye Eğitim Modellerinin Değerlendirilmesi) (basılmamış yüksek lisans tezi), M.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2003,s.34

¹¹⁶ Kappler, A., a.g.k.,s.23

“Bunlar hukuki yönetmelikler olarak işletmedeki meslek eğitimi için bağlayıcıdır. Her bir meslek eğitim yönetmeliğinde şunlar tespit edilmiştir:

- Eğitimi görülen mesleğin tanımı,
- Meslek eğitim süresi,
- Kazanılması gereken beceri ve bilgiler,
- Beceri ve bilgilerin konulara göre ve zamansal açıdan bölümlere ayırarak tanzimi hakkında bir kılavuz (meslek eğitim çerçeve programı)”¹¹⁷

Her meslek eğitim yönetmeliğinin bir meslek eğitim çerçeve programı vardır. Bu, eğitimi görülen meslekler hakkında işletmedeki meslek eğitimi için gerekli beceri ve bilgilerin hangi sırayla ve hangi zaman bölümleri içinde verileceğini teker teker gösterir. Bu meslek eğitim çerçeve programını hazırlar.

Meslek eğitim programları ekonomik ve teknolojik değişmelere uygun bir şekilde hazırlanmak ve sürekli olarak yeniden gözden geçirilmek zorundadır. Bu, işveren derneklerinin, işçi sendikalarının, ilgili federal bakanlıklarının ve Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün iştirak ettiği bir sistemde yapılır. Ayrıca, meslek eğitim yönetmelikleri okul çerçeve öğretim yönetmelikleri okul çerçeve öğretim programıyla uyulanır. Değişikliklerle ilgili inisiyatif genel olarak sosyal taraflardan gelir.

1.10. Federal Meslek Eğitim Enstitüsü

“Federal Meslek Eğitim Enstitüsü, Meslek Eğitimi Teşvik Yasası uyarınca Federal

¹¹⁷ Yılmaz, Y.K, a.g.k.,s.45

Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın hukuki denetimi altında bulunan, federal düzeyde doğrudan doğruya bir kamu hukuku tüzelkişisidir. Herşeyden önce şu görevleri vardır;

- İlgili Federal Bakanlığın talimatı üzerine meslek eğitim yönetmelikleri ve bunlara benzer hukuki mevzuat ile meslek eğitim istatistikleri ve meslek eğitim raporunun hazırlanmasında çalışmak ve de işletmeler üstü meslek eğitim yerlerinin planlanması, kurulması ve geliştirilmesini teşvik etmek;
- Meslek eğitim araştırmalarını yürütmek, örnek deneylerde danışmanlık yapmak ve eğitim teknolojisini teşvik etmek
- Meslek eğitimi açık öğretiminin genişletilmesi ve daha iyi bir hale getirilmesine katkıda bulunmak (örneğin açık öğretim kurslarını gözden geçirerek rapor hazırlamak ve bunları düzenleyenlere danışmanlık yapmak suretiyle),
- Meslek eğitimiyle ilgili hususlarda federal hükümete danışmanlık yapmak,
- Resmen tanınmış ve eğitimi görülen mesleklerin listesini tutmak ve bunu yayınlamak.”¹¹⁸

Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün organları şunlardır:

“Üst Komisyon: Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün işleri hakkında kararlar alır ve meslek eğitiminin esas meseleleri hakkında federal hükümete danışmanlık eder. Üst Komisyon'da işveren kesimi, işçi kesimi ve eyaletlerin on birer vekili ile federal yönetimin, müştereken kullanabilecekleri on bir oy hakkı olan beş vekili bulunur.

Genel sekreter: Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nü yönetir, işlerini yürütür ve enstitüyü mahkemelerde (adli) ve mahkeme haricinde (gayri adli) temsil eder. mark civarında olması gerekir. 1686 yılında eyaletler ve belediyeler sanat okulları için bütçelerinde tahmini olarak 7 milyar Mark'tan biraz fazla harcama öngörmüşlerdir.”¹¹⁹

¹¹⁸ Yılmaz, Y.K.,a.g.k.s.78

¹¹⁹ Kappler, A., a.g.k.,s.23

2. TÜRK-ALMAN MESLEKİ EĞİTİM SİSTEMLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ ve FARKLILIKLARI

- Almanya'da en az 9 yıl genel eğitim, 3 yıl da zorunlu meslek eğitimini kapsayacak şekilde düzenlenmiş zorunlu eğitim süresi 12 yıldır. Oysa Türkiye'de kesintisiz temel eğitim süresi ise 8 yıldır. Ancak, bugün Avrupa Birliğine girmiş ülkelerin zorunlu eğitim süresi 9 yıldan (Yunanistan vb.) aşağı değildir. AB'ye girme sürecinde olan Türkiye'de zorunlu eğitim süresi uzatılmalıdır.
- Almanya'da olduğu gibi, orta öğretimin birinci basamağının başında (10-12 yaş arası) yapılan yönlendirmenin, çocuğun hem temel eğitim görmesi hem de geleceğine dair isabetli bir karar verebilmesi için, I.basamağın sonunda, 8.sınıflarda (14-15 yaş arası) uygulanmasının daha uygun olacağı görülmektedir. Oysa bugün Türkiye'de yönlendirme uygulaması, yüksek öğretim kurumlarına giriş sınavında (18-20 yaş arası) alınan sonuçlara göre yapılmaktadır.
- Alman eğitim sistemini olumsuz yönden etkileyen faktörlerden biri, ülkede yaşayan yabancı çocukların eğitim sorunlarıdır. Bu sorunların çözümünde ilgili yabancı ülkelerle (örn.Türkiye ile) özellikle okul öncesi eğitimle ilköğretime yönelik bir takım projelerde işbirliğine gidilebilir.
- Türkiye'de orta öğretim basamağında yer alan meslekî eğitim kurumlarına, Batı ülkeleri, özellikle Alman meslekî ve teknik öğretimi örnek alınarak yeniden yapılandırılarak öğrenci alımında daha planlı hareketle bu kurumlar toplumun benimseyebileceği seviyeye yükseltilebilir. Ayrıca meslek eğitiminde teorik bilginin uygulamaya dönüştürülüp istihdam alanına yönelik olarak işyerleri işletmelerle (okul-sanayi işbirliği) daha geniş kapsamlı bir işbirliğine gidilmesi Türkiye'de mesleki eğitimin gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır.
- Türkiye, mevcut beyin gücünü, gelişmiş ülkelere kaptıran bir beyin gücü ihraç pazarı halinden çıkarılıp beyin göçünü durduracak eğitim politikaları üreten bir ülke konumuna gelmelidir.

- Türkiye'de öğretmen yetiştirme siyaseti, ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden ele alınarak gözden geçirilmeli, Almanya'da olduğu gibi, arz-talep dengesi kurularak çağdaş, teknolojik gelişmelere uyum sağlayan öğretmenlere yönelik ders programları hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.
- Türk eğitim sisteminde, Almanya'da olduğu gibi, eğitimde kalitenin artırılması için, eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinde, mesela, Bakanlık ile İl Millî Eğitim Müdürlüklerince yetki ve sorumluluğun paylaşılması yönüne gidilebilir.
- Öğretim programları, günün teknolojik gelişmelerine göre yeniden düzenlenmeli, özellikle uygulamalı meslek eğitimine ağırlık verilmelidir.
- Türkiye'de, aile eğitimine önem verilmeli ve onların eğitim düzeylerinin yükseltilmesine yönelik programlar uygulanmalıdır. Böylece eğitim sistemi içinde daha bilinçli hareket etmelerine fırsat verilmiş ve özellikle çocuklarının eğitim-öğretim etkinliklerinde aktif rol alarak meslek seçimlerinde isabetli kararlar verilmesine olumlu katkıları olacaktır.
- Almanya'da mesleki eğitimle ilgili olarak Sanayi ve Ticaret Odalarına önemli görevler verilmiştir. Odalar bütçelerinin yaklaşık %40'ını bu amaçları doğrultusunda kullanmaktadırlar. Sanayi ve Ticaret Odaları sadece uygulayıcı değil, mesleki eğitim sistemini yönlendirici fonksiyona sahiptirler. Türkiye'de ise meslek odalarının mesleki eğitim üzerindeki etkisi yok denecek kadar azdır.
- Almanya'da uygulamalı eğitimini sanayide yapan öğrencilere toplu sözleşmelere göre ücret ödenmektedir. Türkiye'de ise bu öğrencilere asgari ücretin 3'te 1'i ödenmektedir.
- Almanya'da teorik meslek dersi öğretmenleri yüksek öğrenimden önce 1 yıl, yüksek öğrenimden sonra ise 1-2 yıl staja tabi tutulurlar. Yapılan sınav sonucunda başarılı olanlara öğretmenlik görevi verilir. Ayrıca her meslek dersi öğretmenin 2 branşı vardır. Türkiye'de ise 4 yıllık eğitim fakültesini bitiren öğrenciler KPSS'yi kazandıkları takdirde öğretmen olarak atanırlar.
- Almanya'da öğrencilerin bitirme sınavları Sanayi ve Ticaret Odaları, Küçük Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri tarafından düzenlenmekte, işçi-işveren temsilcileri ve

öğretmenlerden oluşan bir komisyon tarafından yapılmaktadır. Dersi okutan öğretmen komisyon üyesi olamamaktadır. Türkiye’de ise bitirme sınavları dersi okutan öğretmenler tarafından yapılmaktadır.

- İşgücü piyasalarının niteliksiz elemanlara rağbet etmediği, örgün ve yaygın eğitim sistemlerinin ihtiyaç duyulan vasıfta elemanları yetiştirebilmesi için gerekli düzenlemelerin sürekli olarak yapıldığı günümüzde, ülkemizin bu konuda arzu edilen noktada olduğun ifade etmek oldukça güçtür. Almanya ise bu konuda çok önümüzdedir.
- Almanya’da İş ve İşçi Bulma Kurumu ülkemizdeki aksine çok daha aktif bir şekilde istihdamı destekleyici çalışmaktadır.

Almanya’da okul türlerinin ve programlarının zengin ve karmaşık gibi görünen yapısına rağmen eğitim programları yatay ve dikey geçişliliğe açıktır. Ülkemizde ise MEGEP kapsamında 2006/2007 Öğretim yılından itibaren yalnızca lise 1.sınıftan sonra öğrencilere bölüm değiştirme şansı sunulmuştur. Bu da kontenjanlarla sınırlıdır.

3.MESLEKİ EĞİTİM ALTERNATİF SİSTEM ÖNERİLERİ

-Yönlendirme

İlköğretim okullarının 8.sınıfına tüm mesleklerin tanıtımı ile ilgili program konulmalı, tanıtım ve yönlendirme dersi verilmeli, öğrencilerin gelecekte arzu ettiği programlar anketlerle öğrenilmeye çalışılmalı, mezun olan öğrencilere sınıf öğretmenler kurulunca öncelik sırasına konulmuş tavsiyelerde bulunulmalıdır.

Türkiye’de geçtiğimiz yıldan itibaren uygulanmaya konulan genel liselerin 1.sınıfının ortak okutulması, her meslekte verilen temel becerilerin verilip, 2.sınıfta ise alan eğitimine geçilmesi öğrencilerin liseye başladıkları yıl tüm bölümleri tanıdıktan sonra ilgi

alanlarına göre bölüm seçebilmeleri açısından sağlıklı olmuştur. 3.sınıftan sonra da dal eğitimine geçilmektedir.

Ayrıca 4 yıllık eğitimden sonra 1 yıl da tamamen işletmelerde uygulamalı eğitim yapılması öğrenciler açısından çok yararlı olacaktır.

-İhtiyaç Doğrultusunda Okul Açılması

Meslek okullarının açılması ve alanlarının belirlenmesi politik yollarla değil oluşturulacak olan İl Meslek Eğitimi Kurulu kararıyla yapılmalıdır. Bu konuda yerel yönetimlere daha fazla yetki ve sorumluluk verilmelidir.

-Makina Donanımı

Mesleki eğitim pahalı bir eğitimidir. Okulların makina donanımını sağlamak devlet için ağır bir yük oluşturmaktadır. Bu konuda işletmeler okullara destek olmalıdır. Öğrencilerin okullara alnamayan yeni teknolojiyle donatılmış, pahalı makinaları işletmelerde tanıyıp kullanmayı öğrenmeleri sağlanmalıdır.

-Staj

Öğrencilerin bir işletmede staj yapabilmesi için işletmenin en az 50 kişi çalıştırıyor olma zorunluluğu vardır. Bu sayı 30'a indirilip küçük çaplı işletmelerin de mesleki eğitime desteği sağlanmalı, onlara da bu konuda sorumluluk verilmelidir.

Eğitime belli oranda katkıda bulunan işletmelere vergi muafiyeti getirilebilir. Ayrıca Almanya'da uygulanan ve ülkemizde de uygulanmaya başlanan Dual sistem(ikili sistem),yani öğrencilerin 2 gün okulda teorik eğitim alıp 3 gün de işletmelerde beceri eğitimi alması mesleki eğitime olumlu bir katkı sağlamıştır.

-Meslek Odalarının Eğitime Katkısı

Sanayi ve Ticaret Odaları sadece uygulayıcı değil mesleki eğitim sistemini yönlendirici fonksiyona sahip olmalıdır. Bütçelerinin belli bir oranını mesleki eğitime destek için kullanmalıdır.

-Yatay ve Dikey Geçişler

Ders geçme ve kredi sisteminin yeniden getirilmesi, kredisine göre yatay geçişler yapabilmeleri, kendini tanıdığına istediği bir meslekte tamamladığı modüler programlara göre belge sahibi hatta zamanla meslek sahibi olabilmeleri açısından yararlı olacaktır. Sistem yatay ve dikey geçişlere başarı oranı doğrultusunda açık olmalıdır.

-Bitirme Sınavları

Öğrencilerin bitirme sınavları sanayi ve ticaret odaları ile öğretmenlerden oluşan bir komisyon tarafından düzenlenmelidir. Mezuniyet sırasında meslek kuruluşları ve odaların kontrolüyle öğrencilere bir de sertifika verilmelidir.

-Öğretmen Eğitimi

Meslek dersi öğretmenlerinin eğitimi ve yetiştirilmesi sadece Yüksek Öğretim Kurumu'nun denetim ve sorumluluğundan çıkartılıp Milli Eğitim Bakanlığı ve Meslek Odalarına da kontrol yetkisi verilmelidir.

-Ders Yoğunluğu

Ülkemizde meslek dersi öğretmenlerine haftada 45 saate kadar ders verilebilmektedir. Öğretmenin kaliteli eğitim verebilmesi açısından Almanya'da olduğu gibi haftada 10-15 saat arası ders verilmesi daha uygun olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde, Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri devam eden mesleki ve teknik eğitimle ilgili çalışma ve yasal düzenlemelerin, günümüz şartlarında yeni organizasyonlar ve planlamalara ihtiyaç gösterdiği bir gerçektir.

Globalleşen dünya ekonomisi ve rekabet ortamında, ucuz ve kaliteli olarak üretim yapmanın en önemli unsuru, yetişmiş ve beceri kazandırılmış teknik elemanlarla mümkün olabilir. Gelişen bu yeni düzende Türkiye'deki mevzuat ve uygulamalarla, çağın gerektirdiği yetişmiş teknik eleman ihtiyacının karşılanmasının zor olduğu görülmüştür. Her toplum, bireylerine varlıklarını sürdürebilecek tarzda en iyi eğitim verebilmek için kendi sosyal, politik, ekonomik ve kültürel şartlarına göre bir eğitim sistemini belirleyerek uygulamaya koymaktadır.

Her toplumun kendine has bir eğitim sistemi vardır ve kendi sosyal ve ekonomik özellikleri ve değerlerine göre kurulup biçimlenmektedir.

Araştırmamda, AB'ye girme gayreti gösteren Türkiye'nin mesleki eğitim sistemi ile Alman mesleki eğitim sistemini karşılaştırdığımda, her iki sistemin benzer ve çoğunlukla farklı yönlerinin olduğunu gördüm.

Almanya'da yetki eyaletlerle devlet arasında paylaşılmış durumdadır. Bu şekildeki bir yetki paylaşımının, eğitim sisteminde sorumluluğun da paylaşıldığını göstermektedir. Halbuki Türkiye'de yetki devlet adına Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Millî Eğitim Bakanlığının bu yetki ve sorumluluğunu paylaşacak başka bir kurumun olmaması, eğitim sisteminde istikrarsızlığa neden olmaktadır.

Öte yandan, Alman eğitim sisteminde, orta öğretimin ikinci basamağında meslek eğitimi başlamaktadır. Bu tür bir uygulamanın, Almanya'nın önemli bir sanayi ülkesi haline gelmesinde büyük bir rolü olduğu bilinmektedir. Nitekim, endüstri dallarında 600.000 işletme, takriben 350 meslek dalında aktif rol oynamaktadır. Ayrıca, meslek eğitiminden sorumlu bir bakanlığın da bulunması, Almanya'nın meslek eğitimine ne kadar çok değer verdiğinin bir göstergesidir. Oysa Türk eğitim sisteminde, orta öğretim basamağında

başlayan meslek eğitiminin, gerek toplum gerekse devlet tarafından aynı değerde görüldüğü için Türk eğitimine fazla katkısı olmamaktadır.

Ülkemizin hızla artan nüfusu da dikkate alındığında mesleki eğitimin getireceği faydalar ve yaşam şartlarını etkileyişi konusunda tanıtım yapılmalıdır. Küçük yaşlarda meslek sahibi olabilme imkanları özendirilmelidir. Ülkemizin geleceğinde etkin rol oynayacağı, her kesim tarafından kabul edilen teknik ve mesleki konularda yetişmiş eleman açığının doldurulması yönündeki çalışmalara hız verilmelidir.

Mesleki bilgi ve becerisi olmayan 3 milyon işsiz yurt ekonomisine kazandırılması, yeniden yapılacak teknik ve mesleki eğitim planlamasında yer almalıdır. Türkiye'nin bugünkü durumuna bakıldığında mesleki eğitimle ilgili modernizasyon ve çağa uyum çalışmalarının önemini kavranamadığı görülmektedir.

Almanya'da 12 yıl olan zorunlu eğitim süresinin ülkemizde 8 yıl olduğu, Almanya'da 10-12 yaş arasında yapılan mesleki yönlendirmenin ülkemizde Öğrenci Seçme Sınavı sonucunda 18'li yaşlarda yapıldığı görülmektedir. Ancak Alman eğitim sistemini olumsuz yönde etkileyen ülkede yaşayan yabancı çocukların eğitimi sorunu bizim ülkemizde yaşanmamaktadır.

Türkiye'de öğretim programları günün teknolojik gelişmelerine uyum sağlayamamak, özellikle uygulamalı mesleki eğitime gereken önem verilememektedir. Almanya'da mesleki eğitim alanında Sanayi ve Ticaret Odalarına büyük sorumluluk verilmektedir. Ancak ülkemizde meslek odalarının meslek eğitimi üzerinde etkisi yok denecek kadar azdır.

Almanya'da öğrencilerin bitirme sınavları Sanayi ve Ticaret Odaları ile Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri tarafından düzenlenirken ülkemizde dersi okutan öğretmenler tarafından yapılmaktadır.

İşgücü piyasalarının niteliksiz elemanlara rağbet etmediği, örgün ve yaygın eğitim sistemlerinin ihtiyaç duyulan vasıfta elemanları yetiştirebilmesi için gerekli düzenlemelerin

sürekli olarak yapıldığı günümüzde ülkemizin bu konuda arzu edilen noktada olduğunu ifade etmek oldukça güçtür. Almanya ise bu konuda çok önümüzdedir.

Sonuç olarak, toplumlar bireylerinin mutlu bir yaşam sürmeleri için, günün teknolojik gelişmelerine göre eğitilip yetişmelerini isterler. Bu da ancak toplumun ihtiyacı olan genel ve meslek eğitimini dengeli şekilde içeren esaslı bir eğitim sistemine bağlıdır. Böylece bir sistemin oluşması, uluslararası eğitim sistemlerinin incelenerek ilgili toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlenmesiyle mümkündür.

